

The Project Gutenberg eBook of Kahden talonpojan ulkomaan-matka, by Fritz Reuter

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kahden talonpojan ulkomaan-matka

Author: Fritz Reuter

Release date: January 5, 2005 [EBook #14607]
Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAHDEN TALONPOJAN ULKOMAAN-MATKA ***

Produced by Matti Järvinen and PG Distributed Proofreaders.

KAHDEN TALONPOJAN ULKOMAAN-MATKA

(DE REIS' NAH BELLIGEN)

Fritz Reuter

Suomentanut

Martti Raitio

Ensimmäisen kerran julkaissut
Werner Söderström Osakeyhtiö 1913

I.

Seinäkello naksutti: tik tak, tik tak.

Oli toinen helluntaipäivä vuonna 185—. Ukko Swart istui nojatuolissaan päivällisen päälle piippuaan poltellen ja mielihyvällä muistellen suloisia luumukeiton möykkyjä, joita eukkonsa oli laittanut hänelle.

Lempeä aurinko paistoi niin lämpimästi sisälle, ja säteet leikkivät lattialla. Ulkona ei tuntunut pienintäkään tuulenhenkäystä, ja syvin hiljaisuus vallitsi myöskin sisällä. Oli hiljaista kuin säkissä; kuului ainoastaan kellon yksitoikkoinen tik tak,—ja ukko Swartin silmäluomet tulivat niin merkillisen painaviksi. Tik tak, tik tak. Hän sulki silmänsä, nyökäytti päätänsä, ja kello se vain naksutti tik tak, tik tak.

Rengit ja piiat olivat tänään juhlan kunniaksi koristaneet tuvan kukilla ja koivunlehvillä, ja lehvissä he olivat tuoneet sisään turilaita, jotka nyt lentelivät ympäri huonetta.

Uunin edessä lojui vanha Vahti-koira, kuorsasi, huokaili ja ähkyi unissaan, ja penkillä istui kyyrysisään talon musta kissa ja kehräsi torkkuen. Ja kello naksutti: tik tak, tik tak.

Ukko Swart nukkui ja kuorsasi niin, että leuka tärisi, kissa nukkui ja koira nukkui, mutta turilaat eivät nukkuneet. Ne lentelivät suristen sinne tänne, ja eräs niistä, oikein turhamainen vanha jalli, istahti ukko Swartin nenänkärjelle. Oikeastaan se ei ollutkaan mikään kärki; siksi se oli liian leveä ja mukulamainen. Olipa se pikemminkin nappi. No niin, turilas se käyskeli ympäri nappia ja huvittelihe. Mutta tämä oli ukolle vähän haitaksi, hän irvisteli pahoin ja liikkutteli suupieliään, mutta siitä ei ollut apua. Vihdoin turilas kyllästyi tähän leikkiin. Se lensi ukko Swartin napilta kissan silmille ja täältä koiran luo, jolle se kuiskasi jotain korvaan.—Vahdin luota se lensi taas ukon napille, ja tätä peliä se yhä pitkitti, ikäänkuin haluten oikein kiusata heitä kaikkia ja tehdä heistä pilaa.

Kissa kehrää, koira murisee, ukko Swart mutisee, turilas surisee—ja niin kului kokonaiset kolme tuntia.

Kun nyt taas oli ukko Swartin vuoro ja hän irvisteli ja väänteli suutaan, astui hänen naapurinsa, ukko Witt, tupaan.

»Päivää kans', naapuri! No, kuinkas sinä voit? Tahdoin vain katsahtaa, oletko yksin kotona.»

»Niin oikein, Witt, olen yksin.»

»No, Swart, oletko harkinnut asiaa?»

»Olenpa kylläkin. En ole muuta tehnyt koko kolmeen tuntiin. Siitä saakka kun söin päivällistä olen istunut tässä ja harkinnut ja ajatellut asiaa.»

»Kuulehan nyt», sanoi Witt, »minun mielestäni on parasta, että istahdamme tähän asiata punnitsemaan kerta vielä.»

»No, tehkäämme niin.»

Ukot sytyttivät piippunsa ja istahtivat pöydän ääreen vielä kerran asiata tuumailemaan.

Heidän edessään oli olutkannu, ja siihen he usein kurkistelivat, ja sitten ruvettiin tuumailemaan.

»Asia on semmoinen kuin se on», sanoi ukko Swart.

»Niin, Swart, se on aivan totta, se.»

»Kukapa voi tietää, mikä oikeastaan olisi parasta?»

»Tämä on kovin mutkallinen asia», sanoi Witt.

»Kovin mutkallinen», sanoi Swart ja raapi korvansa taustaa.

»Olenhan minä aina sanonut, ettemme tässä selville pääse», sanoi Witt.

»Mutta mitä hyötyä on tästä tyhjästä puhelemisesta? Minkä tulee tapahtua, se tapahtuu, ja asia selvenee kyllä itsestään lopulta.»

»Niinhän minäkin aina olen sanonut.»

»Emmeköhän pane maata koko asian päälle, huomiseksi?»

»Minun mielestäni on kaikki nyt selvillä», sanoi ukko Witt.

»Niin, sikäli kuin minä voin huomata, olemme me yksimieliset tässä suhtein, niinkuin kruununvouti sanoo», arveli Swart.

»Se on minunkin mielipiteeni.»

»No, asia on siis päätetty!»

»Niin, hyvästi sitten, naapuri! Kovasti meitä tässä koeteltiin, ennenkuin asia tuli selväksi.»

He nousivat istuimiltaan, kurkistivat vielä kannunpohjaan, sammuttivat piippunsa, ja Witt meni kotiinsa.

Mutta tuskin oli hän ehtinyt mennä tiehensä, kun ukko Swartin päähän jo pälkähti ajatus, että hän ehkä olikin tehnyt liika pikaisen päätöksen. Hän aukaisi akkunan ja huusi ulos Wittille.

»Kuules, mitäs arvelet, emmeköhän ensin keskustelisi asiasta vaimojemme kanssa?»

»Vaikkapa vain», vastasi Witt. »Eihän se haittaa. Eivät he kuitenkaan jätä meitä rauhaan.»

* * * * *

Kun Swartin emäntä hetkistä myöhemmin tuli kotiin—hän oli kuleksinut ympäri kylää häthätää juoruilemassa—tuli asia taasen puheeksi.

»Istu muori», sanoi Swart. »Missä hiidessä sinä nyt taas olet kierrellyt? Minä istun täällä ja vaivaan pääparkaani, mutta sinä vain menet tiehesi, sinä!»

»Niin, näetkös...»

»Äh, minä en tahdo nähdä yhtään mitään! Pelkkiä tyhmyyksiä! Tässä minä saan istua itseäni vaivaamassa sillä aikaa kun sinä juokset ympäri kylää.—Mitä? Luuletkos, että minun mielipiteeni ja ajatukseni kasvavat noin vain ilman muuta kuin kyttyrä kamelin selkään!»

»Minä olin vain asialla».

»Aina sinulla on asioita. Ei tämä ole lainkaan niin, kuin pitäisi olla. Sillä näetkös, minä tahdon aina sitä, mitä *sinä* tahdot, mutta *sinä* tahdot, mitä *minä* *en* tahdo. Sinä tahdot olla *isäntä* talossa, mutta luulenpa, että minä *vielä* olen isäntänä. Istu nyt vain, äläkä keskeytä minua tyhmillä muistutuksillasi. Minä tahdon selittää sinulle jotakin. —Näetkös, minä olen monta vuotta päivät ja yöt vaivannut päätäni ajatuksella, mitä meidän pojastamme tulee. Mitä hyötyä siitä on, että hän kuleksii maailman sivu tyhmänä ja laiskana kuin sika? Senvuoksi olen minä päättänyt, että hän saa matkustaa Berliiniin ja sitten Belgiaan, ja siellä hän saa pysyä pari vuotta...»

»Häh? Mitä? Siellä, missä ei kukaan ihminen tunne häntä!» puuttui emäntä puheeseen.

»Pidä suusi! Minä en ole vielä puhunut loppuun. Siinä peijakkaan yhdistyksessä Güstrowissa on viisaita, herroja, jotka tuntevat maanviljelystä ja kaikenlaisia kirjoja. Ja ne sanoivat naapuri Wittille: 'Se, jolla on poika', ne sanoivat, 'ja antaa hänen laiskotella uunin päällä, se on tyhmä aasi'. Ei, sanoivat he, jos hänestä tahdotaan saada kelvollista maanviljelijää, niin tulee hänen matkustaa Belgiaan ja oppia korkeampaa maanviljelystä, joka siellä kuuluu olevan jotain oikein erinomaista. Ja minä sanoin: 'No, mitä sinä arvelet, Witt?'—'Minäkö?' hän sanoi. '*Minun* poikani pitää lähtemän sinne'.—'No, sitten pitää *minun* kanssa, vaikka peijakas perisi', sanoin minä.—Ja nyt sinä tiedät, miten on asian laita, ja pidä nyt siivosti suusi kiinni, sillä minä en tahdo kuulla mitään vastaväitteitä.»

Tuoli oikein poltti Swartin emäntää, ja hän väänteli itseään ikäänkuin olisi istunut neulojen päällä. Mutta nyt täytyi hänen puhua suunsa puhtaaksi, sillä hän ei enää kauempaa voinut hillitä itseään.

»Mitä? Kas, kas vain! No, tämäpä vasta loistavaa! Minun pitää olla vaiti tuommoisen taulapään tähden kuin sinun. Vai niin, minä saan pitää suuni kiinni!»

Ja nyt hän antoi sanain tulla suustansa. Ja sanat pulppusivat Swartin emännän suusta kuin olut juuri avatusta täysinäisestä tynnyristä.

Ukko Swart istui alallaan kädet ristissä ja antoi myrskyn riehua. Mutta kun hän luuli sen menneen ohi, niin se alkoikin uudelleen; eukko oli vain vähän vetänyt henkeä välillä.

»Vai niin! Sinä tahdot lähettää sen viattoman lapsiraukan ulos maailman matkoille? Luulenpa todellakin, että niin tekisit, ellen minä ottaisi häntä suojaani. Minun oma poikani, oma Fritsini! Meillä ei ole muita kuin hän yksin, ja mitä tekisit, jos me kadottaisimme hänet?—Senkin vanha nauta!»

»Rauhoituhan, eukkoseni», sanoi ukko Swart. »Jos se nyt tuleekin vähän maksamaan, niin tahdon mielelläni uhrata sen hänen hyväksensä. Ja eihän hän enää ole mikään lapsi, pääsihän hän viime vuonna arvannostossa vapaaksi asevelvollisuudesta. Ja mitäpä hänelle voisi tapahtua; hänhän

matkustaa yhdessä Kalle Wittin kanssa.»

»Kalle Wittin kanssa! Lammas pannaan siis toisen lampaan kaitsijaksi. Hänhän on aivan yhtä lapsellinen kuin Frits, ja sinä lähetät ne molemmat onnettomuuteen.»

»Mutta pidä nyt jo suusi, muori! Nythän sinä rupeat ihan hulluttelemaan. —Mutta kukaan ei saa sanoa, että minä lähetän poikani onnettomuuteen; —minä matkustan heidän mukanaan Belgiaan.»

»No, kas tämäpä vasta kaunista! Ei kestäisi kauaa, ennenkuin santarmit ottaisivat teitä kaikkia niskasta kiinni ja veisivät teidät maankuleksijoina putkaan, jossa saisitte istua pitkät yöt.»

»Älä hulluttele, minä otan passin mukaan!»

»Passin! Sen vaivan voit säästää itseltäsi. Eihän sinulla ole säällistä nenääkään. Sinulle ei todellakaan anneta mitään passia. Ja toiseksi: ethän sinä tunne tietäkään.»

»Minä kyselen. Ja nyt minä käsken sinun sulkea pippurimyllysi. Minä *tahdon*! Ja kun minä *tahdon*, niin minä *tahdon*!»

Ja tämän sanottuaan ukko Swart meni ulos ja suuntasi askeleensa naapuriin.

Täällä vallitsi samanlainen asiantila. Ukko Wittin täytyi kestää kova ottelu vaimonsa kanssa, eikä hänelle käynyt paremmin kuin naapurillensakaan.

»Eukkoni ei oikein tahdo taipua», sanoi Witt, »hän pelkää, että pojille voisi tapahtua jotain.»

»Rauhoittukaa toki, naapurin emäntä!» sanoi ukko Swart. »Tulevathan pojat takaisin. Mutta menkää nyt minun eukkoni luokse, haukkukaa siellä ukkonne pahanpäiväisiksi ja itkekää sitten molemmat minkä jaksatte, niin kaikki on lopulta hyvin.»

Ja Wittin emäntä meni.

Hänen tullessaan tupaan istui Swartin emäntä esiliinalla peitetyin kasvoin. Hän itki ja väenteli käsiään ikäänkuin tässä olisi ollut kysymys hänen hengestään, ja tuokion kuluttua nosti myös Wittin emäntä esiliinan silmilleen ja rupesi itkeä tihuttamaan. Nyt he molemmat itkivät ja valittivat kilpaa. Ja kun itku rupesi tulemaan liian väkinäiseksi, alkoivat he huutaa molemmat yht'aikaa.

»Kuinka tämä kaikki päättyykään! Kunpa jo olisimme eläneet kaiken tämän ohitse!»

»Pitikin hänen päästä vapaaksi sotapalveluksesta!» valitti Swartin emäntä.

»Minä olen neulottanut Kallelle seitsemän uutta paitaa ja uudet siniset housut», ruikutti Wittin emäntä.

»Frits saa uuden takin, ja nyt pitää hänen lähteä Belgiaan, siihen kirottuun paikkaan!»

»Kuules, tiedätkö missä se Belgia on?»

»En, kukapa sen voi tietää? Mutta pitkä matka sinne on, ja siellä on viljejä ihmisiä ja ryöväreitä ja susia ja rautateitä. Minua rupeaa ihan värisyttämään kun vain ajattelenkin sitä!»

»Niin, eikös se ole kauheata!»

»Eivätkö ne nyt voisi lähettää poikia johonkin maanviljelyskouluun tässä maassa? Minulla on serkku Kriwitzissä....»

»Niin, sanos muuta! Minun ukkoni on pannut nämä ajatukset sinun ukkosi päähän. He tahtovat vain itse päästä matkustamaan alas Tyroliin tai Puolaan ja kuljeksimaan ympäri pitkin maanteitä.»

»Naapuri kulta ... kuules nyt!»

»Ei tässä mikään auta. He ovat nyt kerta saaneet sen päähänsä. Mutta kunhan he kerran ovat palanneet kotiin, niin...»

»Ja minun Kalleni ei saa mennä siihen kirottuun seuraan. Hän ei saa, sen lupaan, ja minähän sentään olen pojan äiti.»

»Anna nyt asian olla, äläkä sano mitään, niin on viisainta. Mutta kun he ovat tulleet takaisin, kas silloin he saavat nähdä toista!»

Kun he olivat ehtineet tehdä tämän sopimuksen, astui Frits huoneeseen. Hän oli ollut kylässä

puhelemassa hetkisen lukkarin Dorotean kanssa alhaalla vanhan seljapuun luona. He olivat siellä vannoneet toisilleen ikuista uskollisuutta, ja kun Frits saisi vastaanottaa talon, viettäisivät he hänsä, panivatpa sitten vanhemmat vastaan miten kovasti tahansa. Swartin emäntä ei näet kärsinyt, että näillä kahdella oli niin paljon puhumista toisillensa. Ei hänellä kuitenkaan ollut mitään Doroteaa vastaan, päinvastoin. Dorotea oli kaunis tyttö, ja hänellä oli hyvä ymmärryksen lahja. Sen lisäksi oli hän nokkela neuloja; hän oli aivan äskettäin neulonut Swartin emännälle uuden kapan. Mutta Fritskö ottaisi hänet? Ei! Sillä Dorotea oli liian köyhä. Vaikkapa kääntäisivät hänet ylösalaisin, vakuutteli Swartin emäntä, ei asiasta sittenkään tulisi mitään. Dorotea oli liiaksi paljasjalkainen, ja jos hänen Fritsinsä tahtoisi naida, saisi hän kyllä aivan toisenlaisia tyttöjä kuin Dorotea. Olihan tässä tarjolla kauppias Hahnin tytär ja kestikievarin orpana, mutta lukkarin Dorotea oli liian köyhä!

Frits astui iloisin kasvoin tupaan. Hän ja Dorotea olivat nyt tehneet sopimuksensa; hän oli niin iloinen, niin onnellinen.

Kun Swartin emäntä näki hänen tulevan, sanoi hän:

»Sinä hymyilet, poikaseni, vaikka sinun ennemmin pitäisi itkeä. Kunpa vain tietäisit mitä on tapahtunut.»

»Niin», lisäsi Wittin emäntä, »tässä on kysymyksessä kauheita asioita.»

Ja nyt rupeesi äiti kertomaan ja selittämään hänelle asiaa. Eukko oli luullut, että Frits rupeaisi itkemään; mutta Frits kuunteli hänen sanojaan vain puolella korvalla, hänen ajatuksensa olivat vanhan seljapuun ja lukkarin Dorotean luona.

»Onkos kukaan mokomata ennen nähnyt?» puhkesi Swartin emäntä ihmettelemään. »Etkös sinä tuhma poika istu tuossa irvistellen? Minkätähden sinä et itke? Luuletkos, että minä leikkiä laskea? Ja mikä sinua muuten niin huvittaa? Sinä vain nauraa höhöttät, kun minä itken katkeria kyneleitä!»

Ja taas nosti Swartin emäntä esiliinan silmilleen.

Frits ajatteli vain vanhaa seljapuuta ja omaa Doroteaansa. Se pojan-nahjus ei lainkaan halunnut itkeä. Äidin itku ja toruminen ei auttanut; Frits ei tahtonut itkeä. Ja niin tuli ilta, ukko Swart tuli kotiin ja Wittin emäntä sanoi hyvästit. Ja tuokion kuluttua olivat kaikki sängyssä.

Kuu kumotti ikkunasta sisään, ja seinäkello naksutti: tik tak, tik tak!

Swartin emäntä näki kauheaa unta. Kolme isoa, valkoisiin raiteihin verhottua miestä, joilla oli kyynärän pituiset parrat, hyökkäsi Fritsin kimppuun ja vei hänen uuden takkinsa, ja seitsemän sutta söi hänet suuhunsa saappaineen pävineen, eikä se poika-nahjus sittenkään tahtonut itkeä. Ukko Swart taasen näki unta santarmeista, jotka taittuivat häntä niskasta maantiellä ja veivät putkaan—ja Frits, niin, hän näki unta lukkarin Doroteasta.

II.

Seuraavana aamuna läksivät ukko Swart ja Frits sekä ukko Witt ja Kalle kaupunkiin hankkimaan kansliasta »passia ulkomaille». Se maksoi 16 groshenia, ja sen saatuaan kiirehtivät he kotia. Naapuri Swart nimittäin oli sitä mieltä, että matkalle oli lähdeittävä kiireimmiten. »Sillä muuten eukko taas sekaantuu asiaan», sanoi hän.

Kotiin tultuaan ukko Swart otti passin esille ja sanoi eukollensa:

»Tässä on nyt passi, ja minä seison siinä kokonaan.»

»Sepä mahtaa olla kaunis kuvaus.»

»Kuules Frits», sanoi ukko Swart, »tules tänne ja lue passi meille. Alun saat jättää lukematta. Ala ulkonäöstä.»

Ja Frits luki.

»Pituus: viisi jalkaa ja yksi tuuma.»

»Se on oikein, se», sanoi Swart tyytyväisenä. »Niin, erittäin pitkä minä en olekaan.»

»Vartalo: sangen r-u-u, sanoo ruu, m-i-i, sanoo mii, k-a-s, sanoo kas, ruumiikas.»

»Äh, mitä sinä mökötät! Ruumiikas, mitä se on? Olenko minä ruumiin näköinen, minä, joka olen lihava ja verevä mies! Sen pitää tietysti kuulua: rumakas»... No, lue eteenpäin!»

»Silmät: harmaat—tukka: punainen...»

»Se on myöskin oikein. Mutta oikein ketunpunainen ei minun tukkani sentään ole, se vivahtaa hieman keltaseen.»

»Ah, isä, kyllä sen lapsikin voi nähdä, että te olette aika ketunpää!»

»Mitä hittoja! Luulenpa melkein, että sinä... Katso sinä vain passiin, poika!»

»Suu: iso—nenä: pieni...»

»Sitä minun pitää mennä ihan peilistä katsomaan. Minä olen aina luullut, että minulla olisi komea nenä ja että se olisi luontevan muotoinen.» Ukko tarkasteli nenäänsä peilistä kaikilta puolin. »Mutta mitä pituudesta puuttuu, sen kyllä leveys korvaa.—Poika, älä naura, vaan lue eteenpäin!»

»Erytyisiä tuntomerkkejä: hänen kasvonsa ovat täynnä teerenpilkkuja ja rokonarpia ja näyttävät kokoonneulotuilta. Niiden väri vivahtaa vähän siniseen. Hänen molemmat silmänsä ovat kierot.»

»Mitä! Mitenkä siinä seisoo? Anna tänne passi!»

»Tässä seisoo: hän katsoo vähän kieroon!»

»Ettäkö minun kasvoni ovat siniset?»

»Niin tässä seisoo, isä!»

»Ja näyttävät kokoonneulotuilta?»

»Niin, tässä seisoo niin!»

»Mutta tämäpä vasta on hävytöntä! Reistraattori Schnabel on kirjoittanut minulle semmoisen passin! Minä olin muuten aikonut lähettää hänelle juottovasikan. Kaikki se muu minun pituudestani, nenästäni ja suustani on kyllä oikein ja paikallaan, ja se »ruumiikas» olisi myöskin saattanut käydä päinsä, mutta siniset kasvot on toki liian hullua.»

»No enkö minä sitä sanonut!» tiuskasi Swartin emäntä. »Kuules Frits, istahda alas ja kirjoita kopio tuosta passista minulle. Minä panetan sen lasikehyksiin, ja kun isäsi lähtee matkoille, on minulla siinä hänen kuvansa!»

Mutta nyt ukko Swart vihastui. Hänen hiuksensa nousivat pystyyn ja hän rupesi kiljumaan.

»Vai niin! Sinä tahdot tehdä pilaa minun ulkomuodostani? Mutta sen minä sanon sinulle, että varhain huomenaamulla minä ja Frits ja Witt ja Kalle istumme *minun* vankkureihini ja lähdemme matkaamme. Mutta sinä saat istua kökötellä täällä yksinäsi ja tappaat kärpäsiä huviksesi. Ja nyt sinä menet kauniisti panemaan kapineita kokoon,—vähän evästä me myös tarvitsemme mukaamme.»

Ja niin sanottuaan Swart meni naapuritaloon.

Mutta heti oven avattuaan jäi hän hämmästyneenä seisomaan paikalleen ja puhkesi sanomaan:

»No, enpä ole ennen nähnyt hullumpaa! Poika, mitä sinä oikeastaan teet?»

Kalle Witt seisoi pöydällä ja katseli peiliin. Milloin hän oikoi koipiaan suoraan eteenpäin, milloin hän väänteli niitä sivulle päin, ja hän tarkasteli uusia keltaisia saappaitaan ja uusia keltaisia housujaan sekä edestä että takaa. Mutta sieväpä hän olikin! Hän oli voidellut tukkansa talilla ja mustannut partansa saapasmusteella. Hänen kätensä olivat lanteilla, ja ruusu oli hänellä hampaiden välissä. Niin hän seisoi siinä täydessä komeudessaan ja halusi nähdä, miltä hän oikein näytti. No, kaikki oli niinkuin olla piti. Hän kyllä saattaisi matkustaa, vaikkapa itse Berliiniin.

Ukko Swartin seisossa siinä sanattomana ällistyksestä tulivat lukkari, herra Suhr ja ukko Witt sisään.

»Katsokaas vain», sanoi ukko Swart, osoittaen piipullaan Kallea, »katsokaas, kuinka se poika on laittanut itsensä koreaksi!»

»Niin, naapuri», sanoi ukko Witt tyytyväisen näköisenä, »myöntää täytyy, että kyllä hän ymmärtää

pukea itsensä hyvin aina. Annas, kun hän nyt vain saa sen uuden hattunsa päähänsä, niin häntä kyllä voisi luulla vaikka kreiviksi, niin hieno hän on.»

»Niin», sanoi lukkari, »minun täytyy sanoa, että hän on säälinyt itsensä mainiosti tälle matkalle. Muotia tulee noudattaa. Minä tahdon nyt vain sanoa, että jos esimerkiksi sininen olisi muotina ja joku ottaisi yllensä viheriän takin, niin ei se sopisi yhteen!»

»Ei», sanoi ukko Swart. »Siinä te olette aivan oikeassa.»

Ja ukko Witt huomautti:

»Niin, se on totta kyllä!»

»Ja muoti on muoti, ja jokainen asia tahi esine, joka ei ole muotia, ei ole muotia, vaikka mitä tekisi. Muoteja on vain kolme, joita täytyy seurata», selitti lukkari vielä, »nimittäin sininen, keltainen ja punainen—muut eivät ole laisinkaan muotia.»

»No, Suhr, sanokaas nyt minulle sitten», sanoi Witt, »onko Kalle muodinmukainen? Tules tänne, poikani, ja anna lukkarin tarkastella itseäsi. Onko hän muodinmukainen?»

»Onpa kylläkin», sanoi lukkari, »punainen kaulahuivi, sininen takki ja keltaiset housut, ne sopivat säntilleen yhteen. Veli Witt, minä en tiedä mitään, mikä puuttuisi, ellei ehkä korkea kaulus.»

»Niin», sanoi ukko Swart, »siinä hän on oikeassa, ja olenhan minä aina sanonutkin, että semmoinen valkoinen kaulus se antaa oikein herramaisen muodon. Frits saa myös sellaisen kauluksen.»

Mutta missä oli Frits sillä aikaa?

Hän ja Dorotea istuivat käsitysten vanhan seljapuun alla. Dorotea rupesi katkerasti itkemään, kun kuuli, että Fritsin pitää lähteä matkalle ja että hän viipyisi niin kauan poissa. Fritskin olisi itkenyt, ellei se olisi ollut niin akkamaista miehelle. Mutta hän kietoi käsivartensa Dorotean vartalolle ja koetti lohduttaa häntä.

»Älä nyt itke, Dorotea! Tulenhan minä pian takaisin, ja silloin minä tuon sinulle jotakin kaunista.»

»Voi, Frits, minun sydämeni on pakahtua, kun ajattelen, että sinä lähdet pois. Mitäpä minä välittäisin lahjoista.»

Ja Dorotea itki.

Frits oli heittiö; hän ei edes langennut polvilleen ja vannonut hänelle taivaan ja helvetin, auringon ja kuun nimessä, että hänen sielunsa kuului Dorotealle. Sellaista hän ei ymmärtänyt, mutta hän taputti tyttöä poskelle ja katseli hänen sinisilmiinsä, jotka nyt olivat punaiset itkusta. Hän laski käsivartensa Dorotean kaulalle ja nosti hänet istumaan polvelleen.

»Rakas, oma Doroteani», sanoi hän. »Sinä et saa itkeä. Olethan sinä sanonut pitäväsi minusta, eikä tule viipymään kauaa, ennenkun minä tulen takaisin. Kaksi vuotta kuluu pian, ja sitten minä suljen sinut syliini, niinkuin nyt tänään!»

Ja hän kumartui ja suuteli tyttöä.

»Hyvästi nyt», sanoi Dorotea tukahtuneella äänellä, »ja mene Jumalan huomaan!»

Frits nousi ja meni. Mutta vähän väliä hän pysähtyi ja kääntyi katsomaan Doroteaan päin; tämä lähtö oli hänelle raskas! Mutta kaikesta surusta huolimatta oli hänellä sydämensään taivas, vaikka hän olikin vain tuhma poika.

Ja Dorotea jäi istumaan seljapuun alle ja itki tämän tuhman pojan tähden. Satakieli lauloi—ehkäpä tyttö juuri senvuoksi itkikin?—kevätuuli hyväili häntä—ehkäpä hänen sydämensä juuri senvuoksi oli niin raskas?—ja kuu loi hopeavalooan puitten ja pensaitten välitse tähän sydämeen. Hän ajatteli eroa ja oli kuolla ilosta ja surusta—ja kuitenkin oli hän vain köyhä ompelijatar.

III.

Seuraavana päivänä seisoivat vankkurit, joiden eteen oli valjastettu kaksi varsatammaa, ukko Swartin

oven edessä. Varsat hyppelivät iloisina vankkurienvierillä, ja ihmiset ne juoksivat edestakaisin vankkurienvierien ja tuvan väliä; milloin oli unohdettu sitä, milloin tätä. No, vihdoin oli kaikki järjestyksessä. Vankkurienvierien peräpuolella oli iso, neljällä lukolla varustettu arkku—se sisälsi Kallen ja Fritsin matkakapineet —ja seitsemän täyttä eväskoria oli asetettu sen vierille.

Koko matkaseurue oli nyt koolla. Myöskin lukkari oli saapuvilla; hän näet seurasi mukana jonkun matkaa käydäkseen samalla veljensä luona. Olipa kuitenkin niitä, jotka sanoivat, että hän meni mukaan ainoastaan eväiden tähden, mutta ihmisethän sanovat niin paljon.

Tieto Kallen ja Fritsin lähdöstä matkalle maanviljelysopintoja harjoittamaan oli levinnyt ympäri kylää, ja sekä vanhat että nuoret olivat kokoontuneet lähtöä katsomaan. Muutamat olivat kiivenneet pitäjänvouden häkkiäidalle ja muutamat lähellä olevalle pellon aidalle.

»Kaikki on järjestyksessä!» huusi nyt Swartin Juhani-renki, ja niin sitä sitten sanottiin toisilleen jäähyväiset, joiden kuvaamisella en kuitenkaan tahdo kuluttaa aikaa senvuoksi, etten mielelläni halua kertoa sellaista, mikä on surullista. Molemmat eukot itkivät hyvästellessään poikiaan, pahemmin kuitenkin Swartin emäntä. Hän itki kuin piiskattu. Ukko Swart lohdutti häntä niin hyvin kuin taisi.

»Noh, noh», sanoi hän, pyyhkien hänen silmiään esiliinalla. Sitä hänen ei kuitenkaan olisi pitänyt tehdä, sillä esiliinaan oli tullut padoista paljon nokea, niin että eukko nyt sai kaiken noen kasvoihinsa. Mutta tämä kuitenkin rauhoitti häntä. Ja niin sitä vihdoin noustiin vankkuriin.

Etuistuimella istuivat Kalle, Frits ja Juhani—jonka tuli ajaa vankkurit takaisin kotiin—ja ukko Witt ja ukko Swart istuivat takaistuimella. Ja koska ukko Wittkin oli sangen »ruumiikas», niin ei siinä enää ollut sijaa muille, jonka tähden lukkarin täytyi istua vankkurienvierien perälle matka-arkun kannelle eväitä vartioimaan.

»Olemmeko nyt valmiit?» sanoi Swart, katsahtaen oliko kaikki järjestyksessä. Ja kaikki oli järjestyksessä. »No, anna soida sitten, Juhani! Ja te, lukkari, pitäkää kieli suorana suussa!»

Heisaa! Aika kyytiä sitä lähdettiin lasten huutaessa ja koirain haukuessa Swartin pihasta ulos avaraan maailmaan.

»Hei, seisahuttakaa», huusi ukko Wunderlich pitäjänvouden häkkiäidalta, »pyörä lähtee irti!»

»Älkää vain hukatko lukkaria!» huusi pitäjänvouden Frits pellonaidalta.

Ja pitäjänvouti itse huusi:

»Hyvästi, hyvästi! Sanokaa terveisiä paaville!»

Kun he ajoivat lukkarin puutarhan ohitse, näkyi pieni valkoinen käsi vanhan seljapuun rungon ympärillä, ja kukkien ja lehvien lomasta näkyivät tyttön kasvat. Siellä oli Dorotea.

Hän seiso siinä katsellen heidän jälkeensä. Kyynelvet valuivat hänen silmistänsä poskille ja vierähtivät sieltä alas pienelle valkoiselle kädelle. Nyt vierivät vankkurit viimeisen talon ohitse, ja hänen kätensä viittasi viimeiset jäähyväiset. Hänen sydämensä tuntui olevan pakahtumaisillaan, ja hän lankesi polvilleen vanhan seljapuun juurelle ja rukoili hartaasti Jumalaa. Hän rukoili sen puolesta, jota hän rakasti enimmäin maailmassa, ja hänen rukouksensa nousi kuin leivosen laulu ylös taivasta kohti.

Hän palasi takaisin työnsä ääreen, mutta kaikki tuntui nyt niin vieraalta ja kummalliselta. Ompeliko hän morsiuspukuaan vai käärinliinojaan?

Mutta meidän matkamiehemme ne ajoivat iloista vauhtia ulos kylästä.

Kun he tulivat erääseen tiehaaraan, sanoi ukko Witt:

»Juhani, ptruu, ptruu! Pysäytä vähän! Minä luulen unhoittaneeni rahani kotiin.»

»Äh», sanoi Juhani. »Kuinka te nyt voittekaan olla niin ajattelematon? Kalle, juokse sinä kotia, mutta älä nahjustele!»

»Niin, tee se, Kalle!» sanoi Witt. »Minä sanon sinulle missä ne ovat. Katsos nyt. Kun sinä tulet kamariin, seisoo siinä kaappi, niinkuin tiedät, vasemmalla nurkassa, ikkunan vieressä. Siitä ei sinun tarvitse pitää väliä. Oikealla siitä, seinän vieressä, on arkku. Sen saat myös antaa olla, sillä rahat eivät ole siinä. Sitten menet sinä uunin luo, niin, siellä eivät rahat myöskään ole, mutta uunin juurelta vasemmalla puolella, vähän oikealle, jossa vanha Halli mielellään makaa, ei järin paljon taaksepäin, sieltä nostat sinä ylös kiven, ja kun olet nostanut sen, niin siinä alla on avain. Sen annat sinä sitten äidille; hän kyllä tietää, missä rahat ovat. No, ymmärrätkös nyt?»

»Kyllä, minä juoksen nyt», sanoi Kalle.

»Odotas vähän», kiiruhti ukko sanomaan, »vielä sananen! Ellet sinä heti löytäisi avainta, niin älä huoli sitä kauan etsiä, vaan sano äidille. Hän tietää, missä se on.»

»Kyllä, isä», sanoi Kalle, ja sitten hän nosti takkinsa liepeet ylös ja lensi kirjavana kuin tiklivarpunen rahoja noutamaan.

»Se Kalle se on sentään reipas poika», sanoi lukkari. »Lyönpä vetoa, että hän löytää avaimen. Siitä pojasta teillä on iloa, ja niin kauniisti hän osaa puhuakin, aivan kuin kirjasta lukisi.»

»Niin», sanoi Swart. »Se on aivan totta. Mutta minun tyhmä poikani istua kököttää vain kuin karhu tahi vanha kilipukki ja tuijottelee osaamatta suutaan avata, aivan kuin pitäjänvoudin Mari.—No, pöllöpää, mitä sinä nyt tuijotat? Vaikka minä sanoisin hänelle senkin seitsemän kertaa missä Belgia on, ei hän sittenkään sitä tietäisi.»

»Se ei olekaan niin helppoa», sanoi lukkari, »eipä sitä voi häneltä vaatiakaan. Täältä Alt-Strelitziin hän kyllä voisi osata, mutta sieltä ei osaaminen enää olisi niinkään helppoa. Voin teille antaa ainoastaan sen neuvon, että ajatte aina oikealle. Jos ajaisitte vasemmalle, voisi sattua, että tulisitte suoraan Venäjälle.»

»Se olisi kamalaa», sanoi ukko Swart.

»Taikka Itävaltaan», jatkoi lukkari, »taikka Puolaan taikka kenties Taka-Pommeriin.»

»Mutta tiedättekö tuon aivan varmasti, lukkari?» kysyi Swart.

»Olipa sekin kysymys», sanoi lukkari pudistaen päätänsä epäilyksen johdosta. »Te saatte asettaa minut mihin tahansa, te saatte sysipimeänä yönä asettaa minut synkkään korpeen, ja panenpa vaikka kuinka suuren vedon, että löydän tien, kun minulla vain on kartta mukana. Sitähän minun täytyy lapsillekin opettaa.»

»Jaa, jaa, Swart», sanoi Witt. »Luulenpa, että lukkari on oikeassa. Mutta sanokaapas, lukkari, tulemmeko me nyt matkustamaan laivallakin yli aavan veden?»

»Äh, aina sinä hourit siitä vedestä», sanoi Swart närkeästyneenä. »Eilen et mistään muusta puhunut. Missä se aava vesi sitten olisi? Sen on vain se tyhmä reistraattori pannut sinun päähäsi. Mistäpä hän tällaisia seikkoja tuntisi.»

»Niin», sanoi lukkari, »jos Belgia olisi Amerikassa, mutta silloin te saisitte ajaa Brüggén ohitse.»

Nyt tuli Kalle hengästyneenä takaisin.

»No, Kalle», sanoi Witt, »onko sinulla rahat?—Sanoiko äiti muuten mitään?»

»Ei hän mitään sanonut», vastasi Kalle.

»Näitkö sinä minun eukkoani?» kysyi Swart.

»Teillä oli koko porstua täynnä ihmisiä, ja ne juttelivat ja haukkuivat kuin rengaskoirat ja sanoivat, että te olitte vanha pöllö, kun otitte Fritsin mukaanne.»

»Siitä minä en välitä. Aja, Juhani!»

Ja nyt sitä lähdettiin eteenpäin ulos avaraan maailmaan, ensiksi läpi metsän.

»Niin», sanoi lukkari, »mitä minun taas pitikään sanoa;—hauskaa sentään on matkustella, erittäinkin kun on kukkaro täysi. Nuorempana minä olin hyvin utelias ja minä kuljeksin ympäri maata. Ja hyvin minut otettiin vastaan, tulimpa minne tahansa, sillä tietäkääs, minä olin uljas mies siihen aikaan, ja olin sievän näköinen, ja se on pääasia. Minä ajoin silloin tavallisesti postivaunuissa ja pidin kauniita viiksiä, aivan kuin olisin kuulunut sotaväkeen, ja olin helkkarin ylpeä.»

»Se on totta, se», sanoi Witt, »ja se on myös parasta.»

»Niin, kyllä täytyy myöntää», sanoi ukko Swart ukko Wittille, »että ylpeä oli lukkari.»

Ja Swart tönäsi samalla Fritsiä niskaan.

»Sakramenskattu poika, etkös tahdo istua suorassa!»

»Niin», sanoi lukkari, »tulee aina olla niin suora ja kankea kuin seiväs, ja sitäpaitsi teidän tulee olla rohkea ja iloinen ja esiintyä uljaalla ryhdillä. Kun teitä kohteliaasti puhutellaan, tulee teidän myös olla kohtelias, erittäinkin sotaväkeä kohtaan. Te olette esimerkiksi tanssiaisissa. Silloin tulee joku aliupseeri ja sanoo: 'Kirottu mies, minä tahdon tanssia teidän daaminne kanssa!' No, erittäin hauskaa tuo ei ole, mutta ei auta! Teidän täytyy kumartaa ja sanoa: 'Palvelukseksenne, herra korpraali, se tuottaa minulle suuren ilon!!' Ja samassa te huudatte niin lujaa, että kaikki kuulevat: 'Viinuri! Viinuri! kaksi lasia väkevää likööriä!' Kun hän sitten tuo teidän daaminne takaisin, sanotte te ujostelematta: 'Suuresti kiitollinen! Tämä on ollut minulle suuri huvi ja minä olen rohjennut tilata tänne kaksi lasia likööriä.' Saatte nähdä, että hän juo ne. Mutta ottaakseni toisen esimerkin. Otaksun, että te astutte johonkin kahvilaan tai muuhun ravintolaan ja siellä tulee joku porvari luoksenne, sanoen: »Suokaa anteeksi, kunnioitettava herra, te ehkä ette ole tuttu täällä...?» Silloin te oikaisette vartalonne, pistätte molemmat kädet housuntaskuihinne, asetutte hänen eteensä, tirkistätte häntä suoraan päin silmiä ja sanotte suurellisesti: »Mitä? Mitä te tarkoitatte? Ja...»

»Ptruu! äsh! noh! Juhani!» huusi ukko Witt, »pysäytä vähän!»

»Mikä nyt?» kysyi Swart. »Miksi pitää hänen pysäyttää?»

»Minä luulen, että olen pudottanut tupakkakukkaroni», sanoi Witt. »Se oli minulla vielä aivan äsken, ja nyt se on poissa.»

»Mutta mitä tämä nyt on?» sanoi Swart. Sinä et lainkaan huolehdi tavaroistasi, vaan istut kuin unessa. Emme me tällä tavoin koskaan tule Strelitziin. Pidä toki tavarasi koossa äläkä torku. Hypätkää alas», sanoi hän Kallelle ja Fritsille, »ja lähtekää hakemaan sitä.»

Vankkurit pysähtyivät, Kalle ja Frits hakivat tupakkakukkaroa, ja lukkari aikoi juuri jatkaa keskeytynyttä esitelmäänsä sekä antaa vielä muutamia hyviä neuvoja, kun samassa neljän ruskean hevosen vetämät herrasvaunut ajoivat lentävää vauhtia heidän ohitsensa. Tämä nyt itsessään ei ollut mitään erikoista, mutta varsat tuskin ehtivät nähdä vaunut ja neljä vierasta hevosta, ennenkuin pyöräyttivät häntänsä ilmaan ja läksivät laukkaamaan niiden jälkeen.

»Katsokaas varsoja—ptruu!» huusi Swart ja Juhani kiljui: »Ptruu! Ptruu!»—itse ukko Wittkin rupesi huutamaan: »Ptruu! Ptruu!», mutta siitä ei ollut apua. Silloin ukko Witt ja ukko Swart hyppäsivät alas vankkureista ja lähtivät juoksemaan varsojen jälkeen. Tästä varsat eivät kuitenkaan välittäneet, vaan juoksivat kuin mehiläisparven ahdistamina. Juhani viskasi ohjakset lukkarille ja läksi hänkin juoksemaan varsojen jälkeen, ja niin he lensivät kaikki eteenpäin kuin tulta pakoon, sillävälillä kun lukkari tyytyväisesti muhoillen istui eväskorien keskellä ja katseli kilpajuoksua. Mutta hänen ilonsa ei tullut pitkäikäiseksi. Tammat vankkurien edessä rupesivat heristämään korviansa, ja ennenkuin lukkari osasi aavistaakaan, ne jo karkasivat toisten jälkeen. Nyt alkoi lukkarikin huutaa: »Ptruu, so so, Liisa, noh!» Mutta pahaksi onneksi putosi häneltä toinen ohjas, ja tammat juoksivat nyt täyttä lentoa lukkarin hyppiessä eväiden keskellä ja toisinaan kiljahtaessa: »Ptruu, no, noh!»

Nyt kiitivät vankkurit Wittin ja Swartin ohi.

»Mikä lempo teihin nyt meni, lukkari», huusivat he hänelle, »hulluko te olette?» mutta lukkari oli tarrannut kiinni vankkurien toisesta laidasta ja vastasi heikkenevällä äänellä: »No, noh ... ptruu, ptruu!»—siinä kaikki.

Hän pysyi *vielä* tasapainossa, kunnes äkkiä—*pratsh*!—vankkurit pahoin tärskähtivät—ja siellä nyt makasi lukkari ylisniskoin purosissa, joka juoksi tien poikki.

Ukko Swart juosta lötkötteli voimainsa takaa ja saapui pian onnettomuuspaikalle. Hevoset seisovivat tyyninä alallaan ja vankkurit olivat tarttuneet sillankorvaan. Lukkari makasi alhaalla liejussa ja sätkytteli koipiaan, ja näytti siltä kuin tämä olisi ollut hänelle syntyperäisten taipumusten toteuttamisesta johtunut suuri huvi. Ukko Witt tuli myös paikalle ja katseli hetkisen tätä sätkyttelyä. Sitten hän päätti lähteä apua hakemaan ja tahtoi juosta oikoteitse pellon poikki. Onnellisesti hän pääsikin yli aidan, mutta kun hän oli kulkenut jonkun matkaa, osui polku orapihlajapensastoon. Polku oli kapea ja Witt oli leveä, ja kun hän tahtoi tunkeutua pensaston läpi, takertui hän okaisiin. Ja kuta enemmän hän ponnisteli, sitä pahemmin hän takertui. Kalle ja Frits tulivat nyt tupakkakukkaron etsinnästä, näkivät ukon pensastossa ja saivat hänet suurella vaivalla vedetyksi irti—ei juuri varsinkin kehuttavassa tilassa. Nyt saapui Juhankin varsojen kanssa, ja kaikki oli taas kuin olla piti—paitsi lukkaria, joka yhä vielä lojui liejussa.

»Makaa sinä vain hiljaa alallasi!» sanoi säveästi Swart, joka oli tarkastanut olivatko silat ja vankkurit vahingoittuneet ja ilokseen huomannut, että kaikki oli kunnossa.

»Makaa sinä vain hiljaa ja herkeä potkimasta! Kyllä me sinut vielä ylös ongimme.»

Hän sitoi korista vierähtäneen makkarapalasen ohjaksen päähän painoksi ja heitti narun lukkarille:

»No, kuomaseni, pure nyt lujasti kiinni! Ja nyt vetämään, joka mies!»

Ja he vetivät ja kiskoivat.

»Pitäkää kiinni!—Nyt saamme hänet!—Vielä kerta!—Ja vieläkin!...

Eläköön! Nyt hän on maalla!»

Voi hyvänen aika, miltä lukkari näytti! Hänen ylpeytensä oli hävinnyt jäljettämiin, ja melkein samoin oli käynyt hänen uusille nankinhousuilleen.

»Kas niin, serkkuseni», puheli ukko Swart, »vankkureihin emme teitä nyt voi ottaa, sillä te tuhrisitte meidät kaikki pahanpäiväisesti; paras kai on, että panemme teidät ruohikkoon kuivamaan päivänpaisteessa.»

»Se ei käy laatuun», sanoi Witt, »hän voisi siten helposti kylmettyä. Ei, viruttakaamme ensin hänestä lika puros, hänhän on hattua myöten ravassa ja näyttää melkein suossa rypeneeltä karjulta, ja sillä aikaa saavat Kalle ja Frits pestä hänen vaatteensa, sillä sellaisena kuin hän nyt on, ei hän voi näyttäytyä missään. Ja vaatteitten kuivaessa täytyy lukkarin ahkerasti liikkua täällä metsässä.—Mutta me muut kai syömme päivällistä.

Ja niin tapahtui. Koko seurue istuutui eväskorin ääreen pistämään makupaloja poskeensa, mutta lukkari-paran täytyi lymytä erään pensaan takana ja tyytyä siihen, että sai vain katsella herkkujen perikatoa. Ja kun hän silloin tällöin tuli piilopaikastaan esille saadakseen jonkun palasen hankin, sanoi Swart,—sillä hän oli pahanilkinen veitikka:

»Varokaa, tuolla taitaa juuri tulla joku!»

Ja silloin oli lukkari kuin poispuhallettu. Mutta pahinta oli, että tässä tiet erosivat toisistaan, lukkari ei uskaltanut tulla esiin eikä saanut märkää eikä kuivaa,—ja kaikkein harmillisinta oli, että kun toiset olivat syöneet ja juoneet tarpeeksensa, he taas nousivat vankkureihinsa ja ajoivat tiehensä, huutaen lukkarille ystävällisen iloisesti:

»Hyvästi nyt!»———

Monta, monta vuotta kului, ennenkuin lukkari voi unohtaa tämän tapauksen.

»Ei», sanoi hän, »se minua vain suututti, etteivät he piitanneet minusta vähääkään, sanoivatpahan vain hyvästi, jättäen minut sinne samanlaisessa asussa kuin Aatami paratiisissa ja ajoivat tiehensä kaikkien kauniiden eväiden kanssa, antamatta minulle kuivaa taikka märkää. Ei, se oli sentään liikaa!»

Ja minun mielestäni lukkari oli oikeassa.

Kun sittemmin kerran oli tullut puhe villeistä ihmisistä, sanoi Ankershagin metsänvartija, että hänen metsäalueellaan löytyi viljejä ihmisiä taikka ainakin apinoita. Pari päivää helluntain jälkeen oli hän itse kohdannut sellaisen elävän. Se oli kauhean näköinen ja hän oli suuresti pelästynyt nähdessään sen.

»Mutta», lisäsi hän, »minä sanoin kohta vaimolleni: eivät ne tee pahaa; ne ovat arkoja, ja muuten ne ovat kotoisin lämpimistä maista ja syövät noin melkein mitä tahansa.»

IV.

Oli paahtavan kuuma. Vankkurit, joissa meidän matkustajamme istuivat, kulkivat aivan hitaasti pitkin paksuhiekkaista tietä. Hiekka narisi pyöräin alla, ja Lotta ja Liisa, jotka olivat aivan paksultti hiessä, astuskelivat tyynesti ja hiljaksen askel askeleelta ja nyökäyttivät päätään, hännillään hosuen pois vihaisia karpäsiä. Juhani istui läiskäyttään niitä silloin tällöin laimeasti ruoskallaan, ja ukko Witt ähkyi silloin tällöin: »puh, puh!» kunnes piippu vihdoin putosi hänen suustaan ja hän vaipui uneen. Ukko Swart oikoili haukotellen selkäänsä, kunnes vihdoin kuumuus sai vallan hänenkin ylitsensä, hän nyökäytti ja nyökäytti päätään, ja ennen pitkää ilmaisi peloittavan kumea kuorsaaminen, että ukko Swart nukkui.

Kalle Witt huojauteli ja nyökkäsi, kunnes hänen silmäluomensa tulivat niin painaviksi, että hän asetti päänsä isänsä syliin ja nukkui. Ja Frits hän ajatteli Doroteaansa ja mitä tämä oli sanonut edellisenä iltana. Hän ajatteli mistä mahtaa johtua se, että kaksi ihmisraukkaa voi pitää toisistaan niin sanomattomasti, ajatteli ja ajatteli, mutta ei voinut löytää ongelmaansa selitystä, ja tätä selitystä miettien hän vaipui unen helmoihin. Ja hän näki unta rakkaudesta ja onnesta ja Doroteasta—se oli ihana uni—he istuivat yhdessä käsitysten ja Frits sanoi Dorotealle uudelleen jäähyväisiä. Vain Juhani enää oli valveilla. Hän hosui ruoskallaan pois kärpäsiä ja ähkyi silloin tällöin, mutta kun jo koko seurue nukkui, ei hänkään enää voinut helteen kiusausta vastustaa, vaan antoi hevosten mennä omin päinsä ja sulki silmänsä.

Tämän havaittuaan sanoi Lotta Liisalle:

»Kuules, me tekisimme sangen tyhmästi, jos nyt enää astelisimme eteenpäin näin omin päin. Poiketkaamme tien syrjään huvittelemaan vähän metsässä; miksi me tässä vaivaisimme itseämme?»

Ja Lotta poikkosi tieltä oikealle ja Liisa seurasi häntä. Tultuaan puiden varjoon he seisautuivat ja jättivät vankkurit seisomaan kuumaan päivänpaisteeseen. He ahmivat suihinsa tuoretta, voimakasta ruohoa, ja heillä oli sanomattoman hauskaa, saatuaan narrata koko seuruetta.

Ukko Witt ja ukko Swart keinahtelivat sinne tänne, Kalle makasi pitkinpuolin vankkureissa ja Frits poikkipuolin. Ampiaiset ja turilaat surisivat heidän ympärillään, ja hävyttömät kärpäset istuivat heidän nenilleen, mutta makaajat ne vain hikoilivat ja pursuivat ikäänkuin heillä ei olisi ollut tuntoa laisinkaan.

Viileässä metsässä on kaikki niin hiljaista kuin keskellä yötä. Tuuli huokuu keveästi läpi lehtien, se kuiskailee niin hiljaa, ikäänkuin tahtoen olla häiritsemättä koko maailmaa, joka makaa unen helmoissa, unelmien vallassa. Heinäsirkat laulavat pehmeässä sammalessa niinkuin sirkat kotituvan muurinraossa, pähkinäpensastossa visertelee rastas vartijalauluaan, tikka napahuttaa kiinni ovet ja akkunat, jotta te saisitte maata rauhassa, ja käki kukahtelee kovaäänisesti kuin vahtikoira kotopihalla! Ja kaukaa alkaa kuulua laulua kuin kotikylässä myöhäisinä kesäiltoina...

Kaksi iloista ylioppilasta astuskeli esiin pitkin tietä puiden välistä. Ensin lauloi toinen heistä yksinään; se laulu kuului rastaan laululta, mutta sitten kumppani yhtyi lauluun ja nyt se kohisi kuin kedon yli lentävä myrsky.

He lauloivat villistä metsästä, jossa ilo on korkealla kun otuksen ajo käy ja metsä humisee ja huudot raikuvat.

He lauloivat tynnestä laaksosta ja vilvakkaasta viinistä ja punaisesta ruususuusta, joka oli niin suloinen suudella.

He lauloivat myrskystä ja tuulesta ja hiljaisesta majasta, jossa metsämiehen kaunis lapsi uinuu ruususuisen helmoissa...

Kuinka kauniisti he lauloivatkaan! Mutta kun he tulivat paikalle, missä vankkurit seisoivat, lakkasivat he laulamasta, ja molemmat viittasivat sormellaan makaajiin päin, nauroivat ja kuiskuttelivat keskenään.

»Mutta käykö se päinsä?» sanoi toinen.

»Käykö päinsä! Tulehan, niin hiivimme sinne!»

He hiipivät niin hiljaa kuin osasivat vankkurien luo, ja toisen irroittaessa vitjat vankkurin aisasta toinen riisui hevoset valjaista. Sitten he varovaisesti ottivat ohjakset Juhaniin kädestä ja nousivat hevosten selkään, jotka nöyrästi heitä totellen menivät syvälle metsään, varsat perässä. Kun he olivat tulleet niin pitkälle metsään, ettei heitä voinut nähdä vankkureista, sitoivat he Lotan ja Liisan kiinni suureen pähkinäpuuhun, ja siinä he sitten seisoivat ja nauroivat kepposelleen. Ne olivat aika velikultia, ne ylioppilaat!—Mutta he eivät tyytyneet vielä tähän; he poimivat taskunsa täyteen pieniä kiviä ja savenpalasia ja hiipivät sitten erään puun luo, jonka pisimmät oksat ulottuivat miltei vankkurien yli. Tähän puuhun he kiipesivät, toinen asettui oikealle, toinen vasemmalle, ja kun he olivat löytäneet sopivat paikat, joista heitä ei tiheään lehvään läpi voitu huomata, kurottautuivat he ulommas ja tähtäsivät ukko Swartin nenänkärkeen. He löivät vetoa, kumpi heistä ensin osaisi siihen, ja nyt alkoi piiritys, ikäänkuin jos Swart olisi ollut Sevastopoli ja hänen nenänsä joku sangen tärkeä varustus siinä. Kaikenlaisia hullutuksia ne kälmit ja peijoonit sentään keksivätkin!

Hei! nyt toinen heistä heitti ison savenpalan aivan vasten Swartin paksua, kaunista nenää. Swart säpsähti unissaan ja rupesi aivastamaan.

»Ei», sanoi hän unenpöpperössä, »en minä siihen rupea. Emme me pelanneet nenän näppäyksistä!»

Hän oli pelaavinaan Schafkopfia. »Vai niin, sinä tahdot pelata minun nenälläni!»—ja samassa antoi hän kolauksen Wittille, joka oli myyvinään kuroja ja parhaillaan sitovinaan viimeisen säkin suuta kiinni. Witt tarttui Kallea—joka makasi hänen polvensa päällä—kauluksesta ja veti ja nyki siitä niin, että poika oli kuristumaisillaan; hänen huulensa olivat jo siniset kuin ruiskukka. Ja Kalle töykkäsi Fritsiä.

»Hyvästi», sanoi Frits, »muista minua! Kahden vuoden kuluttua minä tulen takaisin, ja silloin me vietämme hääme.» Ja hän kurotti kätensä ukko Swartin ympärille ja suikkasi hänelle suuta: »Hyvästi, armas Dorotea!»

Nyt rupesi Juhanikin liikahtelemaan. Hän veti köyttä, joka oli sidottu aisojen poikkipuun ympärille ja huusi: »Noh, noh!» kunnes sai silmänsä oikein auki: »Mitä hiisiä», sanoi hän, »mitä tämä on?»

»Missäs hevoset ovat?» huusi ukko Swart kauhistuneena.

»Missäs hevoset ovat?» huusi myös ukko Witt, ja Frits ja Kalle huusivat yhteen ääneen:

»Mitä tämä on? Mihin hevoset ovat joutuneet?»

»Ja varsat», sanoi Swart. »Mitä ihmeitä tämä merkitsee? Tämäpä vasta kummallista! Missä varsat?»

»No, sanoi Juhani, »ne ovat veijarit vieneet tammojen mukana.»

»Tämä on ikävä juttu», sanoi Witt. »Mitä me nyt teemme, Swart?»

»Tässä on ollut silmäkääntäjätampuilla pelinsä», sanoi Swart. »Ylös jalkeille joka mies! Menkäämme kukin eri haaralle etsimään.—Tämäpä vasta ihmeellistä!»

Ja nyt he porhalsivat kuin hullut pitkin metsää, huusivat ja kiljuivat Lottaa ja Liisaa, mutta eivätpä Lotta ja Liisa niin sanaa vastanneet. Oli meno ja meteli sellainen, että olisi voinut luulla paholaisen olevan liikkeellä. Kun he kaikki olivat kadonneet metsään, laskeutui toinen ylioppilaista alas piilopaikastaan, ja tuossa tuokiossa hän istui vankkureissa tutkimassa eväskorien herkkullista sisältöä. Toinen laskeutui alas puusta nuoran, johon maahantullut sitoi kiinni eväskorit. Sitten hinasi toinen korit ylös puuhun, ja nyt alkoi perinpohjaisempi eväiden tarkastelu. Isonpuoleisen makkaran, astiallisen voita ja pitkulaisen sämpylän he korjasivat talteensa. Kaikki seitsemän eväskoria he sitten ripustivat puun eri oksille, niin että se näytti kelpo joulupuulta, ja kun tämä oli tehty, lähtivät he tiehensä, ja kauan kuului heidän laulunsa etäältä.

He lauloivat kuinka metsä on niin ihmeen ihana silloin kun koreja riippuu puussa ja talonpojat juoksentelevat ylt ympäri hevosten haussa. Peipponen, käki ja ylioppilas ovat kolme iloista lintua, jotka höyhenistään tunnetaan, he lauloivat. Miksi olitkaan, talonpoika, niin tuhma, että nukuit metsään, jossa asuu niin monta kiusaa; siellä on pidettävä silmät auki, siellä on monta iloa ja hupia,—oi, mikä ihana, paksu makkara!

* * * * *

Mutta kukaan ei kuullut tätä lystillistä laulua, sillä koko seurue juoksi ympäri metsää hevosia hakien. He kurkistelivat joka soppeen, jokaisen pensaston he tarkoin tutkivat, ja lopulta osuivatkin he sille paikalle, johon veitikat olivat tammatt vieneet. Jälleennäkemisen ilo oli suuri; suru oli kuin poispuhallettu, ja kun hevosia taas valjastettiin, kummasteli ja kyseli koko seurue, kuinka tapaus oli ollut mahdollinen. Ja heidän mielestään oli suuri onni, että juuri niin tapahtui kuin tapahtunut oli.

»Onpas tämä vasta hullua», sanoi Swart, »noin vain ilman muuta riisua hevoset valjaista. Minä vain en osaa tätä käsittää!»

»Mitä hiisiä!» huudahti Kalle Witt, »missäs eväskorit ovat?»

»Poika, oletko sinä tullut hulluksi?» sanoi Swart. »Mihinkäs ne nyt olisivat joutuneet?»

Swart meni vankkurien luo, mutta eipä hänkään nähnyt koreja.

»Ei, nyt on taas paha merrassa! Nekin ovat poissa.»

»Ne ovat poissa, siinä olet vallan oikeassa», sanoi Witt.

Juhanikin kurkisti vankkureihin ja totesi, että eväskorit olivat poissa. Hän katseli tyhmistyneenä paikkaa, missä ne olivat olleet.

»Siunaa ja varjele!» huusi Swart, joka kurkisteli joka haaralle. »Olemmeko me todellakin kaikki noidutut? Vai olemmeko tulleet hulluiksi? —Mutta katsokaas, tuollahan ne riippuvat puussa. Siellä ne riippuvat kaikki. Antakaa kun lasken: yksi, kaksi, neljä—kuus—seitsemän! Ne ovat kaikki tallella!»

»Tällaista minä en ole vielä eläessäni nähnyt», sanoi ukko Witt. »En voi käsittää tätä.»

»Täällä kummittelee, sillä hyvä. Täällä rikeeraa paholainen joukkoineen», sanoi Kalle Witt.

»Tällä paikalla ei ole kaikki kuin olla pitäisi», sanoi ukko Witt.

»Ei», sanoi Juhani, »kyllä täällä vehkeilee paholainen.»

»Tämä kaikki on minusta kuin unennäköä», sanoi ukko Swart. »Mutta jonkun teistä täytyy kiivetä puuhun.»

Frits sanoi, ettei hän osannut kiivetä.

»Ja minä en myöskään voi kiivetä», sanoi Juhani. »Minun rupee päätäni niin huimaamaan.»

Nyt täytyi Kallen panna uudet housunsa alttiiksi, ei auttanut muu. Hän kiipesi ja saikin eväskorit onnellisesti alas—mutta kiilto hänen keltaisista housuistaan oli poissa.

Kun he näkivät kadottaneensa vain yhden makkaran, astiallisen voita ja sämpylän, sanoi ukko Swart:

»On sentään hyvä, että kaikki päättyi niin, kuin on päättynyt. Mutta tästä jutusta me vaikenemme visusti kaikki, sillä muuten joutuisimme pilan esineiksi. Varsinkaan ei minun eukkoni pidä saada vihiä tästä, sillä sitten minä en enää saisi häneltä rauhaa. Kuuletkos, Frits! Sinä pidät suusi kiinni, ymmärrätkös?»——

Pikkulinnut, jotka olivat nähneet tapahtuman, kertoivat sen tovereilleen pitkin metsää, puulta puulle lentäen. Ja kun matkamiehemme ajoivat metsän läpi, kuului kaikkialta:

»Kuulkaapas, kuulkaapas! Swart ja Witt, Swart ja Witt. Niitä narrattiin. Varis ties, varis ties—tirlirlit. Koko metsä sen tietää. Kas vain, kas vain! Witt, Witt—Witt—veijari!»

Ja käki kummasteli ja kukerteli.

Ja harakka nauroi ja närhi kirkui:

»Sepä oikein, se oikein!»

Ja kun he ajoivat ulos metsästä, istui varis petäjän oksalla ja raakkui:

»Huraa, huraa! Ukko Swart, ukko Swart, jopa vain, jopa vain, jopa narrasivat!

Ja orapihlajapensastossa pellon laidassa lauleli rastas:

»Ei haittaa, ei haittaa, sääli housuja, keltahousuja!»

Ja vanha tarhapöllö kiljui Wittille:

»Ukko Witt, ukko Witt, kello putos, uhuu, putos pensastoon, uhuu!»

Ja se oli totta, sillä kun Witt aikoi katsoa kuinka paljon kello oli, oli hänen suuri taskunauriinsa poissa.

Kun he sitten vihdoinkin saapuivat majatalon pihalle, seisoi siellä oven edessä neljä hanhea, ja ukko hanhi sanoi:

»Mitä tyhmyyksiä! Kuka käskää nukkumaan avoimella maantiellä!»

Ja kolme tyhmää naarashanhea rupesi myös huutamaan:

»Kuka antaa itseään niin narrata, kuka vain, kuka vain!»

V.

»Käykäämme tähän sisälle», sanoi ukko Swart. »Isäntä on höyli mies. Hän oli ennen räätäli, mutta nyt hän on ostanut 'Hiljaisen rauhan' ravintolan.»

»Nimi miellyttää minua», sanoi Witt. »Täällä mahtaa olla sangen hiljaista ja rauhallista. Ottakaamme veliseni, täältä kortteeri.»

»Nostakaa eväskorit alas rattailta, pojat! No, naapuri, menkäämme sisälle!«

Kun he tulivat ovelle, kuulivat he hirvittävää melua huoneesta.

»Etkös tule esiin, sen vietävä! Uskallapas vain suututtaa minua!« huusi naisen ääni.

»En tule«, huusi toinen ääni, »en vähääkään välitä, oletko vihainen vai et.«

»Etkös vain tulekin sieltä pöydän alta! Revin silmät päästäsi!«

»Minä olen herra huoneessani eikä täällä ole akoilla mitään sananvaltaa.«

»Tule esiin, pelkuri! Senkin vaivainen porusäkki!«

Oli niin peloittava rähinä ja ähellys, että Swart ja Witt pelkäsivät suorastaan onnettomuuden tapahtuvan. He eivät kauempaa voineet kuunnella melua, vaan avasivat oven »Hiljaiseen rauhaan.«

Siellä istui räätäli pöydän alla pidellen molemmilla käsillään jaloistaan kiinni ja kiljui:

»Minä en tikahdakaan paikaltani! Minä tahdon nähdä, kuka täällä on herra talossa!«

Ja hänen rakas puolisonsa seiso vieressä hurjasti pyöritellen silmiään; hänen hiuksensa olivat piiskana niskassa ja vaahto kihisi hänen suupielissään.

»Minä!« parkasi hän käreän kirpeällä äänellä ja tarttui räätäliä takinliepeestä. »Etkö sinä tahdo uskoa, että minä olen 'Hiljaisen rauhan' isäntä, senkin vanha kili?«

Nyt meni ukko Swart väliin.

»Ansaitseeko tuo nyt toraamista! Jos minun eukkoni siellä kotona«, sanoi hän Wittin puoleen kääntyen, »ehdottomasti haluaisi istua pöydän alla, saisi hän minun puolestani olla siellä vaikka ylihuomiseen asti.«

»Ei asia minuakaan osaltani lainkaan huolestuttaisi«, sanoi Witt.

No, yksi hyvä sana synnytti toisen, ja lopulta aviopuolisot rauhoittuivat. Kun pojat tulivat sisälle, vallitsi jälleen sopu ja rauha 'Hiljaisessa rauhassa'.

Räätäli lupasi tulla esiin pöydän alta, kun he kerran häntä kauniisti pyysivät, ja lupasi antaa anteeksi vaimollensa, lisäten, että jos tällaista vielä uudistuisi, tulisi varmaan tapahtuukaan hirveä onnettomuus. Sillä hän sentään oli kuin olikin 'Hiljaisen rauhan' isäntä.

Hänen eukkonsa seiso peilin edessä sovitellen paikoilleen myssyä, joka rähäkän tuoksinassa oli valahtanut niskaan. Hän naurahti kirpeästi ja sanoi:

»Luulenpa melkein, rakas Santeri, että me jo tunnemme toinen toisemme.«

Ja saatuaan myssyn paikoilleen hän poistui.

»Isä«, sanoi Frits, »Kalle ja minä olemme kuulleet, että täällä tänä iltana pelattaisiin kometiaa, ja jollei teillä ole mitään vastaan, niin menisimme sitä katsomaan.«

»No menkää vain minun puolestani, mutta siivotkaa nyt ensin itseänne. Ja käyttäytykää siellä hyvin, ja kertokaa sitten meille kaikki mitä olette nähneet siellä.«

Nuorukaisten mentyä sanoi ukko Swart ukko Wittille:

»Mitä arvelisit, naapuri? Emmeköhän ottaisi yhtä pientä—«

»No, maistetaan vain«, sanoi Witt.

Räätäli Flick kaatoi laseihin.

»Ei taitaisi olla liikaa«, sanoi Swart, »jos tyhjentäisimme myöskin lasin olutta.«

»Eipä suinkaan«, sanoi Witt. »Ei se ole liikaa.«

Flick kaatoi kaksi lasia olutta.

»Olipa sentään aika vahinko, että hukkasin piippuni,« sanoi Witt.

»Mitähän, jos polttaisin yhden sikarin.«

»Sikarit ovat niin kummallisia«, sanoi Swart. »Luulen, että ne tekevät sinulle pahanelämän.«

»Eihän toki», sanoi räätäli Flick. »Niin voi kyllä käydä, jos sikari on huonoa lajia. Mutta minulla on niin erinomaista lajia, että kapalolapsikin voi niitä polttaa tuntematta lainkaan pahoinvointia. Ne maksavatkin minulle sievän summan: neljä taaleria tuhat.»

»Tuhannen tulimmaista», sanoi Witt, »nepä vasta mahtavat olla hyviä sikareja. Niitä minä tahdon polttaa yhden.»

»Oitis», sanoi Flick ja toi kourallisen tätä hienoa tavaraa.

Witt valikoi.

»Tämä on hyvä», sanoi räätäli. »Sytyttäkää se. No eikös se maistu hyvälle? Ja entäs hieno tuoksu sitten!»

Ukko Witt imi imemistään, mutta ei saanut kapinetta palamaan.

»Malttakaas», sanoi räätäli. »Älkääs hätäilkö! Jollei se tahdo palaa hyvin, niin purette toisen pään poikki. Se on juuri hyvän sikarin tuntomerkki.»

Ukko Witt puri ja piti sikaria kynttilän liekissä ja pisti sen sitten taas suuhunsa ja poltti ja veti ja imi.

»Niin», sanoi räätäli, »semmoista tapahtuu. Oikeat hyvät sikarit eivät tahdo koskaan palaa,—ainakaan muu-*, tamat niistä. Mutta voidelkaamme sitä vähän talilla, niin se tulee hyväksi. Kas niin, purkaa nyt vielä palanen pois!»

Se auttoi silmänräpäyksessä, ja kaiken imemisen, puremisen ja voitelemisen jälkeen saatiin sikari vihdoin palamaan loppuun, ja räätäli hykerteli tyytyväisenä käsiään.

»Eikös se olekin erinomainen sikari?» sanoi hän, »koko huone siitä hajahtaa.»

»Niin», sanoi Swart, »se haisee melkein samalla lailla kuin traanilamppu siellä kotona, kun eukko on puhaltanut sen sammuksiin ja antaa sydämen savuta.—Minä olenkin iloinen, ettei siitä ole enää mitään jällellä.»

Matkamiehemme olivat päättäneet jatkaa matkaansa omnibus-vaunulla, ja nyt astui ajuri Kalle Vepupp huoneeseen.

»Huomenaamulla kello neljä minä pysäytän tähän», sanoi hän. »Olkaa silloin valmiina; paitsi teitä, tulee mukaan kahdeksan musikanttia, ja sitten ovat vaunut täynnä.»

* * * * *

Heidän istuessaan tässä matkaansa tuumailemassa tulivat Frits ja Kalle kotia kometiaa katsomasta.

»Mitä hiisiä», sanoi ukko Swart, »onko se jo lopussa? Ja minä kun luulin, että näytös nyt vasta alkaisi.—No mitä kappaletta ne tänään näyttivät?»

»No, isä», sanoi Frits, »siinä oli pyssynluotien valamista ja ampumista ja paholaisen rotko pääkalloineen, iso huuhkaja, piru itse ja minkä mitäkin pirunkonstia.»

»No, oliko se lystiä? Miellyttikö se teitä?»

»No», vastasi Frits, »voihan tuo käydä laatuun, vaikkei siitä ole paljon kertomista. Mutta viimeinen hyppäys, kas se oli vaarallinen, siinä olisi helposti voinut taittua niskat ja sääret.»

»No mitä se sitten oli? Kerro, sen Jöröjanne! Anna kuulua!»

»Jos te rupeatte torumaan, isä, niin saa Kalle itse kertoa, kuinka se tapahtui. Minä tiedän vain, että minun täytyi hypätä.»

»No, Kalle», sanoi Swart, »tules tänne. Kuinka se oli?»

Kalle, joka allapäin oli seisonut Fritsin takana, astui nyt hiljaa esiin. Herranen aika, miltä poika näytti! Toisesta syrjästä etupuolelta oli hänen nuttunsa sininen takki, toisesta syrjästä se oli vain liivi ja takaapäin se oli sininen hännystakki.

»Poika», sanoi ukko Witt, »miltäs sinä näytätkään?»

»Tuollaisena», sanoi Swart, »emme voi ottaa häntä mukaan. Olipa tämäkin koko tapaus.»

»Olipa kylläkin», sanoi räätäli Flick.

»Oli», sanoi Kalle Vepupp.

»Poika», sanoi ukko Swart, »tule tänne ja kerro mitenkä tämä on tapahtunut!»

»En minä voinut sitä auttaa», vastasi Frits. »Kalle hyppäsi kun lattia murtui ja minä tartuin hänen takinliepeeseensä, mutta lieve repesi ja minä lankesin hänen päällensä.»

Nyt kaikki ihmettelivät.

»Mitähän se mahtoi olla?»

»No, se ehkä kuului näytelmään», sanoi lopuksi räätäli Flick.

»Niin, ehkä se kuuluikin kometiaan», arveli Swart.

Asianlaita oli kuitenkin niin, että keskellä näytelmää meni parven rintavarustus rikki. Kalle ja Frits tekivät aika hyppäyksen ja pääsivät leikistä pelkällä säikähdyksellä, ja repeytyneellä nutunliepeellä, mutta niin onnellisia eivät kaikki olleet. Yksi katsojista taittoi molemmat jalkansa ja oli kannettava pois, ja puoli tusinaa sai suurempia tai pienempiä vammoja. Mutta tästä eivät Kalle ja Frits tienneet mitään.

»Se kuului näytelmään», sanoi ukko Witt. »Enkö jo sanonut sitä! Mutta mistä me nyt saamme hänelle nutun? Ei meillä ole aikaa mennä noutamaan räätäliä.»

»Ei, huomenaamulla varhain lähden minä matkalle», sanoi Kalle Vepupp.

»Minulla», sanoi räätäli, »on hieno viheriäinen samettikauluksinen ja keltanappinen hännystakki, aivan sellainen kuin hovissa käytetään. Sen minä myön teille huokeasta.»

»Isä, kuulkaa», pyysi Kalle.

»No», sanoi ukko Witt, »kunhan se vain sopisi.»

Flick toi takin ja Kalle pukeutui siihen.

»Nähkääs vain», sanoi Swart, »kuinka hyvin se sopii hänelle.»

»Hän on uljas kuin kreivi», sanoi Kalle Vepupp.

»Niin, aivan kuin kreivi», vakuutti räätäli.

Ja siinä Kalle nyt seiso ja ojentelihe uudessa takissaan ja hieroi ja silitteli tukkaansa ja sovitteli kaulustaan, kierteli keltahousuisia jalkojaan ja asteli ylpeänä edestakaisin lattialla kädet kupeilla ja nenä pystyssä.

»Minun mielestäni», sanoi Witt, »se sopisi hänelle paremmin, jos se istuisi hieman toisella lailla.»

»No, noh», sanoi Vepupp, »voihan hän kasvaa vielä.»

Ukko Witt ja räätäli sopivat hinnasta, ja kun takki oli maksettu, läksivät matkamiehemme ylikertaan ruvetakseen levolle päivän vaivoista.

* * * * *

Witt ja Swart makasivat yhdessä sängyssä ja Kalle ja Frits saivat sijansa toisessa. Pian vallitsi huoneessa syvä hiljaisuus. Kalle yksin ei voinut nukkua, sillä hän ei voinut riistää ajatuksiaan uudesta takistaan. Vihdoin hän varovaisesti nousi vuoteesta, puki takin yllensä ja rupesi astelemaan edestakaisin lattialla kuun paisteessa. Silloin tällöin hän seisahtui tarkastellakseen itseään, koetteli sormillaan takkia, avasi nappeja ja pani ne jälleen kiinni ja ojensi vartalonsa suoraksi ja silitteli ja hipoi itseään kuin naapurin kissa peseytyessään.

Nyt täytyi tapahtua, että ukko Swart, joka makasi selällään kumeasti kuorsaten, kääntyi toiselle kyljelleen. Tämä nyt ei ollut sen pahempaa. Mutta pahempaa oli, että hän tuli pistäneeksi leveän, paksun nenänsä suoraan ystävänsä Wittin korvaan ja alkoi kuorsata siihen niin hirveästi, että olisi voinut luulla paholaisen puhaltavan pasuunallaan. Witt hyppäsi jäykkänä ja kauhistuneena ylös ja seiso kuin salaman iskemänä lattialla, tuijotellen ympärilleen. Ja koska huone oli hänelle outo ja kun hän näki Kallen seisovan lattialla viheriäisessä takissa, huusi hän:

»Tulipalo! Tulipalo! Missä minä olen? Mitä tapahtuu?»

Frits ja Swart hyppäsivät sängyistä kuin pistooleista ammuttuina, tarttuivat Wittä käsivarresta ja huusivat:

»Witt-naapuri, mikä teitä vaivaa? Menkää levolle, olemmehan matkalla Belgiaan.»

No, Witt rauhoittui viimein.

»Nyt minä tahdon sanoa sinulle yhden asian», sanoi hän Swartille, »jottet enää saisi tehdä minulle samaa kepposta. Minä asetan pääni sinun jalkopäähäsi, sillä lempoko voi tietää, milloin sinä rupeat uudestaan kuorsaamaan.»

No hyvä.—Toisetkin kiipesivät jälleen levolle, ja pian nukkuivat he kaikki taasen.

Ukko Witt nukkui myöskin. Mutta maatessaan oli hänellä tapa pitää suunsa auki, ja nyt juuri piti tapahtua, että ukko Swart jälleen kääntyi toiselle kyljelleen ja mitään huomaamatta soljahutti isonvarpaansa Wittin suuhun.

Ukko Witt näki juuri unta sikareista, joissa ei oikein ollut ilmaa, vaikka ne hajahtelivat niin ihmeellisen ihanalle. Hän imi ja imi, mutta ei tahtonut saada sikaria palamaan. Yhtäkkiä hän oli kuulevinaan räätälin sanovan:

»Pure pää poikki!»

Ja Witt puri.

Nyt oli Swartin vuoro hypätä ylös sängystä. Hän kirosi ja kiljui! Frits hypähti ylös vuoteelta ja Kalle rupesi kiireesti vetämään housuja jalkoihinsa, ja kun nyt kaikki muut olivat jalkeilla, makasi yksin ukko Witt vuoteessa, viatonna kuin äskensyntynyt lapsi, eikä ollenkaan voinut ymmärtää, mikä nyt oli hätänä.

»Mitä?!» ärjyi ukko Swart. »Sinä rakkari! Mitä! Sinä kanolja! Mitä! Sinä puret täällä ihmisiä, vai niin! Ansaitisitpa nyt aika kolauksen vasten suutasi!—Hän on salavihainen kuin pappilan vanha rakki.»

Ukko Witt vannoi ja vakuutti olevansa viaton. Tämä kaikki oli tapahtunut hänelle unessa; hän ei ikimailmassa olisi näin menetellyt, jos olisi tietänyt, että pisti toisen varpaan suuhunsa. Olihan hänelläkin ihmisen tunteet! Hyi, kun hän vain ajattelikin tätä, niin suolet ihan kouristuivat hänen vatsassaan. Hän kyllä myönsi aivan avoimesti, että eilisiltainen sikari oli tehnyt hänet pahoinvoivaksi, mutta vakuutti, että tämä oli kuitenkin monin verroin pahempaa.

»Mutta», sanoi hän, »jos sinä välttämättömästi tahdot kostaa, niin minä varsin kernaasti pistän varpaani sinun suuhusi, ja niin on asia sovitettu.»

Ei, sitä ei Swart millään muotoa tahtonut, hän ei halunnut edes kuulla siitä puhuttavan, ja niin menivät he jälleen levolle ja heräsivät vasta kun kello löi neljä, jolloin heidän tuli lähteä jatkamaan matkaansa.

Ja juuri kun he olivat saaneet vaatteet yllensä ja juoneet aamukahvinsa alakerrassa, ajoi Kalle Vepupp pihaan viedäkseen heidät mukanaan ulos avaraan maailmaan.

VI.

Toisten juodessa kahvia meni Frits Juhanin puheille pihalle.

»Juhani», sanoi hän, »sinä kyllä tulet tietämään ja ehkäpä jo tiedätkin, että minulla ja lukkarin Dorotealla on erinäisiä salaisuuksia keskenämme. Katsohan, kun sinä nyt tulet kotiin, niin mene oitis Dorotean luokse ja anna hänelle tämä pieni rasia. Siinä on kultasormus, jonka minä ostin eilenillalla, ja pieni paperikotelo, johon on pantu suortuva minun hiuksiani. Ne minä lähetän hänelle muistoksi. Ja sano hänelle myöskin, että parin vuoden kuluttua tahdon lahjoittaa hänelle jotain parempaa, kunhan hän vain pysyy minulle uskollisena. Ja ennen kaikkea: kirjoittakoon hän minulle kaikesta, ja erittäinkin siitä kuinka asiat kotona sujuvat. Osoitteeksi hänen sopii panna: »Kunnioitettava Herra Frits Swart, nykyinen asunto Belgiassa;» siten kirje varmasti tulee perille. Ja sano terveisiä äidille ja että hän tietäköön meidän saapuneen onnellisesti tänne ja että olemme terveet ja että kaikki on käynyt oivallisesti, lukuunottamatta muutamia ihan pieniä tapauksia, kuin esimerkiksi, että olimme vähällä taittaa niskamme. Sano, että kaikki on kunnossa ja että hänen ei huoli itkeä, sillä kaikki on minun parhaakseni, kuten isä sanoo. Ja vielä, Juhani, pidä myös silmällä varsoja ja tuo eläimet oikealla ajalla laitumelta kotiin sitten kun ilmat öisin jäähtyvät. Ja hoida myös Vahtia, sillä se uskollinen koira alkaa

tulla vanhaksi.—Ja niinpä voikaat hyvin kaikki! Hyvästi, Juhani!»

Frits meni, mutta palasi kynnykseltä takaisin.

»Unohdinpa jotakin. Paina se nyt mieleesi! Katsos, lukkarilla on lehmä, jota Dorotea aina lypsää. Heidän vanha niittynsä kasvaa huonosti, meidän sitävastoin hyvin, ja meidän niittymme on lukkarin niityn vieressä. Ja nyt minä olen luvannut, että lukkarin lehmä saa käydä meidän niityllämme. Sano äidille, että hänen tulee mukautua tähän,—minä kyllä pidän isästä huolen. Ja vielä: lukkari saa meiltä joka syksy kuormallisen heiniä. Pane kuorma kukkuraksi, ja jos käy päinsä, niin anna hänen saada kaksi kuormallista.»

Tuskin oli hän ehtinyt sanoa tämän, kun he kuulivat hirvittävää melua kadulta. He juoksivat sinne, ja ehdittyänsä metelipaikalle postivaunun luo, tuntui heistä kuin olisi tusina peikkoja tapellut vaunussa. Ukko Witt, Kalle ja kahdeksan musikanttia sekä Kalle Vepupp lyhtyneen juoksivat paikalle nähdäkseen mitä oli tekeillä. Vepupp valaisi vaunua lyhdyllään ja toiset kurkistivat hänen olkansa yli.

Siellä istui ukko Swart koivet pystyssä, vajonneena isoon turkkilaiseen rumpuun. Hän oli kasvoiltaan vallan mustanpuhuva ja hän sätkytteli sekä käsiään että jalkojaan päästäkseen vapaaksi ja huusi:

»Mikä p—un loukku! Auttakaa, auttakaa, minä tukehdun!

No, Frits, Kalle, Vepupp ja ukko Witt hyppäsivät vaunuun ja tarttuivat Swartiin mikä käsistä, mikä jaloista kiskoakseen hänet ylös rummusta, mutta turhaan, sillä kun he saivat Swartin ylös, nousi rumpu mukana, ja kun he laskivat hänet jälleen alas, vaipui hänen painopisteensä yhä syvemmälle rumpuun.

Mutta musikantti, jonka omaisuutta rumpu oli, kiroili, haukkui ja manasi, että hänen soittokoneensa, joka oli maksanut vähintään viisikymmentä taaleria, oli nyt kokonaan tärvelty. Ja yks kaks antoi hän ukko Wittille sellaisen iskun vasten rintaa, että tämä menetti tasapainonsa ja kaatui hajareisin isoon bassoviuluun.

No nyt oli hätä Hollannissa ja melu kasvoi aivan suunnattomasti.

»Kas tämäpä vasta jotakin on», huusi Vepupp. »Toinen ukoista istuu rummussa ja toinen ratsastaa bassoviululla.»

»Ai, ai», parkui ukko Witt, »minä kuolen, minä luulen, että minä olen revennyt ihan kahtia!»

Kalle ja Frits työskentelivät yhä ukko Swartin ääressä, he vetivät ja nykivät niin, että ukon tila muuttui aina vain pahemmaksi, kunnes rummunlyöjä ruuvasi rumpunahan pingoituksestaan ja sanoi:

»No, pojat, vetäkäästä vielä kerta!»

He vetivät, ja ukko Swart pääsi pätkähästä.

»Hurraa!» huusi Kalle ja heilutti hattuaan. »Saatiinpas ukko lopultakin irti!»

Tämä oli nyt kaikki hyvää, mutta pahin oli vielä jälellä.

* * * * *

Musikantit alkoivat nyt kiljua ja mongeltaa, ja pahimmin rähisivät bassonsoittaja ja rummunlyöjä. He rupesivat uhkaavin elein puhumaan talonpojille vahingonkorvauksesta ja vaativat 50 taaleria.

Ukko Swart suuttui: hänen kasvonsa muuttuivat kiukusta sinisenruskeiksi ja hän käski heidän mennä... No, mihin hän käski heidän mennä, ja mitä hän vielä lisäksi sanoi, ei mahtanut olla kaunista ja musikantteihin soveltuvaa, sillä kaksi heistä, räikkätorvenpuhaltaja ja bassonsoittaja, tarttui ukkoa kauluksesta aikoen heittää hänet ulos vaunusta. Frits juoksi paikalle auttamaan isäänsä ja syöksyi bassonsoittajan kimppuun. Mutta nyt tarttuivat klanetinsoittaja ja huilunpuhaltaja häneen, ja rummunlyöjä ja kornetin puhaltaja rupesivat rummuttamaan ukko Wittä. Kallella oli täysi työ koettaessaan varjella uutta takkiansa viuluniekkan ja pasuunanpuhaltajan vimmatuilta hyökkäyksiltä.— Ukko Swart oli saanut räikkätorvenpuhaltajan allensa ja menetteli pahoin hänen suupieliensä kanssa. Frits tappeli bassonsoittajan kanssa ja potki klanetinsoittajaa säärille, mutta viulumestari paineli pahoin hänen niskanikamiansa. Ukko Witt löi rummunlyöjää kuin rumpua niin kovaa kuin jaksoi, mutta kirottu kornetinpuhaltaja antoi hänelle jymiseviä korvapuusteja. Ja Kalle koetti puolustaa takkiansa, joskin se kävi vaikeaksi, sillä pasuunanpuhaltaja soitteli hänen nenällänsä ja viuluniekka siveli niin lämpimästi hänen kylkeään.

Näin olivat nyt asiat. Kalle Vepupp oli mennyt tappelun alkaessa sisälle majataloon, tuumien: »tapelkoot nyt, sen vietävät», Flick oli paennut anniskeluhuoneeseen ja arvattavasti piiloutunut pöydän alle. Huonosti olisi ystävillemme varmaankin käynyt, ellei apua olisi tullut. Juuri ratkaisevassa

silmänräpäyksessä tuli apua kahdelta taholta yhtäikaa. Matami Flick, »Hiljaisen rauhan» emäntä ja Juhani piiskoineen kiirehtivät apuun. Juhani veteli bassonsoittajaa piiskallaan ja matami hyökkäsi rummunlyöjän kimppuun iskien kyntensä hänen kasvoihinsa.

»Kirotot maankuleksijat!» huusi hän. »Vai te täällä hyökkäätte minun vieraitteni kimppuun!»

»Hurraa», huusi Frits, pidellen klanetinsoittajaa kauluksesta, »tässä hän nyt on!»

»Hurraa», huusi Swart, »nyt me olemme voittaneet! Tulkaas, pojat, niin annetaan heille vielä pieni sauna!»

Musikanteille olisi ehkä käynyt pahoin, mutta nyt oli katu täynnä ihmisiä, jotka kyselivät mikä täällä oli hätänä.

»Onpas kummallista», sanoi suutari Pikilanka, »nähdä tällaista menoa, sanon, keskellä Alt-Strelitzin katua.»

»Ja vieraita ihmisiä päälle päätteeksi», sanoi läkkiseppä Peltinen, »soveltuuko tällainen täällä?»

»Ei», sanoi puuseppä Höylänen. »Kun me silloin tällöin annamme toisillemme muutamia kolauksia kaikessa ystävyydessä, niin on meillä siihen kaupungin porvareina täysi oikeus.»

»Niin, me saamme tapella, sillä mehän saamme maksaa veroja ja ulostekoja», sanoi suutari Pikilanka. »Meillä on siihen täysi oikeus; sitä vartenhan meillä on maistraatti.»

»Mutta nämä maalaiset ja kuleksijat eivät kuulu meidän tuomiokuntaamme ja kuitenkin pitävät he tuommoista meteliä. Tulkaa, niin panemme heidät kaikki heti putkaan!»

Se puhe kelpasi, ja Höylänen, Pikilanka, Peltinen ja pari heidän naapuriansa läksi marssimaan »Hiljaista rauhaa» vastaan.

»Seis», huusi Peltinen, »me emme enää kauemmin voi kärsiä, että te täällä omin käsin anastatte meidän laillisen oikeutemme ja rupeatte tappelemaan keskellä katua! Te olette kaikki meidän vankimme.»

»Mitä», huusi ukko Swart, »mekö antaisimme vangita itsemme?»

»Häh», kirkui matami Flick, »tekö täällä tahdotte näytellä esivaltaa minun oveni edessä. Se tässä vielä puuttuisi. Tuollainen pikipeukalo ja mokomakin kattilan nuolija tahtovat olla poliiseja aivan minun oveni edessä!»

»Senkin junkkarit!» sanoi Swart. »Menkää paikalla matkoihinne!»

Ja hän antoi läkkisepälle aimo kolauksen kylkeen.

»Kuules, Peltinen», sanoi Pikilanka, »sinä menet nyt liian pitkälle. Meillä porvareilla on tosin oikeus *tapella*, mutta ei *hieroa rauhaa* silloin kun muut tappelevat, joka on aivan eri asia. Sano mitä tahdot, mutta se on esivallan asia.»

»Kas tuolla», huudahti Höylänen, »tuolla tulee ukko Krumm koirineen. Nyt me pääsemme pulasta. Hän kuuluu esivaltaan, sillä kaupungin karjapaimenena saa hän kaupungilta leivän. Hän on virallinen henkilö.»

* * * * *

Ukko Krumm aikoi juuri ruveta toittamaan lehmiänsä kokoon, kun porvarit kerääntyivät hänen ympärilleen ja kiljuivat hänen korviinsa. Hänen piti heti vangita nuo vieraat miehet, sanoivat he, hän oli siihen »oikea mies.»

Käsitettyään lopulta, mistä oli kysymys, sanoi ukko Krumm: »Niin, pojat, *minä* olen siihen oikea mies! No, seuratkaa nyt minua kaikki raastupaan!»

»Mitä», sanoi matami Flick. »Minäkinkö, joka olen kunniallisen porvarin vaimo ja yhdentoista lapsen äiti?»

»Ei, Krumm», sanoi Pikilanka, »nyt sinä menet yli valtuuksiesi. Sinä voit viedä talonpojat ja muskantit kanssasi raastupaan, mutta matami Flickin, joka on rehellinen kansalainen ja lisäksi minun miniäni äidin sisaren tati, sinä saat antaa olla rauhassa.»

Tämä oli varsin kohtuullista. Ukko Krumm taipui ja ajoi nyt talonpojat ja muskantit pormestarin portille.

Ukko Swart tosin vastusteli, mutta siitä ei ollut apua. Hänelle näet oli tapahtunut sellainen onnettomuus, että hänen housunkannattimensa olivat katkenneet taistelussa torvensoittajan kanssa, ja hänen täytyi nyt pidellä housujaan estääkseen niitä luisumasta alas nilkkoihin. Kun hän nyt vihoissaan unohti tämän ja hosui molemmin käsin, rupesivat housut luisumaan alas ja hänen täytyi tarttua niihin kiinni ja estelemättä antaa viedä itseään muiden mukana.

Krumm sai viimein koiransa avulla joukkonsa kokoon. Etumaisina marssivat kaupungit lehmät, sitten astuskelivat talonpojat ja heidän perässään musikantit, ja häntänä lopulta kulki muutamia porvareita.

Kun he tulivat pormestarin portille, puhalsi Krumm torveensa niin valtavan törähdyksen, että pormestari lensi ylös patjoiltaan ja sai pian housut jalkaansa, luullen, että koko Alt-Strelitz oli ilmitulessa.

Hän avasi akkunan ja kurkisti kadulle.

»Mikä nyt on hätänä?» huusi hän.

»*Tuossa* on kaupungin karja, herra», sanoi Krumm »ja *tuossa* ovat meidän vankimme, herra, ja *tuossa* on yleisö, herra, ja *minä* olen tässä viranomainen henkilö. Kaikki on kuin olla pitää.»

Nyt juoksi paikalle myöskin kaupungin poliisikonstaapeli, jolla oli se paha onni, että aina kun Alt-Strelitzissä oli tulipalo, hän oli viimeinen, joka huusi: »tulipalo, tulipalo!»

»Voi herra pormestari», sanoi hän, »se ei ole totta. Asia on aivan sama kuin muutamia vuosia takaperin, jolloin kukaan ei pitänyt lukua Jumalasta eikä mistään. Matami Flick on mukana tässä pelissä, ja hän on sangen vaarallinen henkilö. Ei, herra pormestari, uskokaa minua, tämä on oikea kapina, aivan kuin vuonna neljäkymmentä kahdeksan.»

No, pormestari pelästyi, hänen kasvonsa kalpenivat, ja hän oli vähällä lentää selälleen, mutta koska hän oli järkevä ja sukkela mies, sanoi hän itselleen:

»Me olemme pahassa pulassa, mutta pysykäämme rohkeana. Pormestarien osa tässä maailmassa näkyy nyt kerta kaikkiaan olevan se, että he alinomaa saavat taistella kapinallista ihmiskuntaa vastaan.»

Ja hän läksi marssimaan raastupaan, koko joukko perässään. Perille tultuaan sanoi hän poliisikonstaapelille:

»No, tuotakoon heidät kaikki sisään!»

Ja he astuivat saliin yksitellen, ja kun he kaikki olivat koossa, otti viisas pormestari lornjettinsa esille, istuutui tuomarin istuimelle viisaan ja vakavan näköisenä ja alkoi sangen viisain katsein tirkistellä väkijoukkoa.

»Onpa tuossakin otusta», ajatteli ukko Swart.

VII.

Kuulustelu alkoi.

»Mestari Pikilanka! Te seisotte nyt esivallan edessä. Sanokaa minulle, minkä vuoksi olette vanginnut nämä miehet!»

»Kyllä», sanoi Pikilanka, »nähkääs, herra pormestari, eilen istuimme me, minä ja vaimoni ja lapset ja söimme perunoita ja paistettuja sillejä. Olimme pistäneet jo monta perunaa poskeemme, kun vaimoni sanoi: 'Piki', hän sanoi, 'meidän perunamme ovat pilaantuneet, parasta kun annamme ne sioille.' Silloin minä sanoin: 'Karolina', minä sanoin, 'onhan meillä vielä jälellä niitä perunoita, joita saimme veljeltäsi!' Hänen veljensä, herra pormestari tietäköön, on se pieni kyttyräselkäinen suutari, joka ennen asui Penzlinissä, mutta muutti sieltä Neu-Brandenburgiin ja nai herra Kählertin tyttären. Malttakaas, siitä on nyt noin seitsemän vuotta. Ei—malttakaas—kahdeksan vuotta! Ei, kyllä siitä sentään on vain seitsemän vuotta....»

»Mitä löpötystä», keskeytti pormestari, »mitä se kuuluu tähän asiaan? Teidän tulee sanoa minulle, miten tappelussa kävi, ja kuinka te uskalsitte siihen sekaantua, vaikk'ei se kuulu teidän ammattiinne.»

»Niin, kunpa minä sen vain tietäisin, herra pormestari! Nuo vieraat miehet vangittiin, ja minä seurasin mukana. Te saatte hirttää minut lähimpään naulaan, jos luulette minun sekaantuvan poliisin asioihin.»

»No, mestari Peltinen», sanoi pormestari, »mitä te tiedätte tästä asiasta?»

»Palvelukseksenne, herra pormestari, minä tiedän asian tarkalleen. Nähkääs, minä nukuin kaikessa alhaisuudessa, kun minun vaimoni, jolla tänään taas oli kuumetaudin kohtaus, herätti minut ja sanoi: 'Peltinen', hän sanoi, 'minä luulen että jotain tapahtuu kadulla.' Minusta tuntui, että kadulla pidettiin iloisen ilkeätä elämää. No, minä lensin ylös sängystäni ja menin katsomaan ulos akkunasta, aivan niinkuin te teitte herra pormestari, kun me seisoimme teidän talonne edustalla, ja nyt minä näin koko kapinan.»

»No hyvä», sanoi pormestari, »mitä te sitten näitte? Puhukaa joutuin mitä tiedätte, ja tulkaamme nyt kerrankin itse asiaan!»

»Mitä minä näin?—Minä näin koko salaliiton, koko vallankumouksen!»

»No, tunsitteko ketään henkilöistä?»

»Henkilöistä?—Henkilöistä?—En, niistä minä en tuntenut ketään. Vaimoni vain sanoi minulle, että hän tunsu matami Flickin alushameen suuresta reijästä, jonka tämä oli siihen viime vuonna silitysraudalla polttanut.»

»Mutta kuinka tulitte te vanginneeksi nämä henkilöt ja siten sekaantuneeksi poliisin asioihin?» kysyi pormestari.

»Herra varjeltakoon minua!» sanoi mestari Peltinen, »kuinka minä uskaltaisin tehdä mitään sellaista! Minä en tiedä mitään poliisista enkä vangitsemisesta, sillä poliisin asioihin sekaantuminen ei tuota mitään siunausta.»

»No, mestari Höylänen, astukaa esiin», sanoi pormestari. »Mitä te tiedätte tästä asiasta?»

»Minä, herra pormestari, minä tulin juuri kävellen pitkin katua kun heidät piti vangittaman, muuta en minä tiedä, sillä minä olen tyhmä tällaisissa asioissa. Minä luulen kuitenkin, että Krumm vangitsi heidät.»

»Krumm tulee tänne pöydän luo», sanoi pormestari rypistäen otsaansa ja tirkistäen ukkoa tiukasti lornjettinsa läpitse. »Mistä syystä on Krumm vanginnut nämä miehet? Tekikö Krumm sen omalla virkavastuullaan, vai nimenomaisesta käskystä?»

»Minä en tiedä mitään, ja minä tiedän paljon», sanoi Krumm. »Minä kysyn vain, olenko minä esivalta, vai enkö? Luulenpa, ett'ei kenelläkään täällä ole oikeutta käskeä minua, paitsi teillä, herra pormestari. Minä kaitsen härkiäni ja lehmiäni, ja mitä poliisiin tulee, niin ei teidän tarvitse sanoa muuta kuin että minä tulen, ja minä olen kohta valmis palvelemaan teitä ilman pienintäkään viivytystä tahi epäilystä.»

»Hyvä, Krumm!» sanoi pormestari armollisesti hymyillen. »Minua ilahuttaa, että Krumm on lainkuuliainen ja että hänellä on isänmaallinen mieli!»

»Kuten jo sanoin Teille, herra pormestari, minulle on kaikki samantekevää», sanoi Krumm. »Meidän suuriherttuamme ja herra pormestari ovat minulle paljon rakkaammat kuin pappi ja lukkari.»

»Herra sihteeri», sanoi pormestari, »kirjoittakaa: Sen johdosta, että karjapaimen Krummille käy virkansa jo liian vaivaloiseksi, ei hänen enää tarvitse paimentaa härkiä, mullikoita ja lehmiä, vaan kaitsee hän tästäpuolin vain hiehoja, vasikoita ja vuodenvanhoja varsoja, sekä suositetaan häntä korkeamman valtionviran saamiseen.—Nyt saa hän mennä, hyvä Krumm, hänellä on minun suosioni.—Kaupunginpalvelija Glandt, kuka kapinoitsijoista huusi ja räyhäsi pahimmin?»

»Sen minä sanon, herra pormestari,» sanoi Glandt, »musikanteista oli se tuo tuossa, ja talonpojista tuo tuossa», ja hän viittasi rummunlyöjää ja ukko Swartia astumaan lähemmäs.

»Mikä oli hänellä tarkoituksena häiritessään tämän kaupungin rauhaa ja nostaessaan sen kapinaan», kysyi pormestari ukko Swartilta.

»Tarkoituksenako», sanoi ukko Swart.—»Ja kapinaanko?—Kas, tämäpä vasta on jotakin! Pidättekö te sitä kapinana, että rauhallinen ihminen, joka on vähän lihavanlainen, sattuu liukahtamaan istuinlaudalta ja putoamaan turkkilaiseen rumpuun?»

»*Täydellisenä* kapinana sitä en tahdo pitää», sanoi pormestari, »mutta *conat*'iksi[1] sitä mielestäni ainakin on kutsuttava.»

[1] Kapinan hanke, vehkeileminen.

»Sitä vastaan minulla ei ole mitään», sanoi Swart, »sanokaa te sitä sillä tai jollain muulla nimellä. Minun omatuntoni on puhdas ja rauhallinen, ja piru minut periköön, jollei kaikki mitä sanon, ole silkkaa totuutta. Mutta minä vannon, etten halua olla kapinan kanssa missään tekemisissä.—Onko tämä nyt enää laitaa? Ensin minun täytyi tapella tuon roistojoukon kanssa, ja sitten te tahtoisitte minun vielä rupeamaan kapinoitsijaksi! Ei, kiitoksia paljon!»

»Kuinka hän tuli rumpuun?» kysyi pormestari.

»Hän istui siihen ilkeyksissään!» sanoi musikantti.

»Eipähän, sinä koira, vaan tapaturmaisesti. Saan sanoa teille, herra pormestari, että kun nousin vaunuun, rupesi päätäni huimaamaan, minä rupesin liukumaan istuinlaudalta ja tömähdin siten rumpuun.

»Tätä voisi kutsua nimellä *casus*»[1], sanoi pormestari, »ehkäpä myös nimellä *lapsus*[2].»

[1] Kompastus, tapaturma.

[2] Vierähdys, erehdys.

»En minä kaasussa ollut», sanoi Swart, »sillä minä en ollut maistellut väkeviä; eikä tämä minun mielestäni ollut myöskään lapsellisuus.»

»Ystäväni, minä sanoin *lapsus*», huomautti pormestari.

»No se on toinen asia, ja minä en sitä ymmärrä, mutta sen minä sanon, että tuo mies tuossa on käyttäytynyt minua kohtaan kuin tyhmä, kuriton kakara. Sillä kun minä istuin rummussa ja poikani koetti vetää minut ylös siitä, löi hän minua päähän ja tuuppasi naapuriani Wittii niin, että tämä lensi istumaan bassoviuluun ja satutti itsensä pahasti.»

»Herra pormestari», sanoi musikantti, »tuommoisella takaruumiilla— suvaitkaa katsoa tänne vähän— istui hän minun rumpuuni ja tärveli hyvän soittokoneeni pahanpäiväiseksi!»

»*Restitutio in integrum*[1] voisi tosin tässä tapauksessa olla mahdollinen», sanoi pormestari, »mutta minusta näyttää kuitenkin, että...»

[1] Entiselleen palauttaminen, korjaaminen.

»Ooh!» keskeytti hänet ukko Witt surkealla äänellä. »Minä kunnioitan suuresti lakia ja oikeutta, mutta minä tahtoisin vain kysyä teiltä, oletteko koskaan istunut harareisin bassoviulussa? Minun täytyy lääkärillä tutkituttaa vammojani, ja sitä varten vaadin minä 40 taaleria kipurahoja.»

»Ja minä, herra pormestari», sanoi musikantti, »vaadin 50 taaleria korvausta siitä, että hän on istunut bassoviuluni rikki.»

»Sinä sakramenskattu!» ajatteli ukko Swart. »Saatpa hikoilla ennenkuin saat penniäkään!»—Ääneen hän sanoi:

»Minä olen myös pahoinpidelty, herra pormestari, ja kohtuullista on, että tuo rumpali-roikale maksaa minulle 50 taaleria ja hankkii minulle uudet housunkannattimet.»

»Hm! hm!» sanoi pormestari arvokkaasti. »Istukaa!»—Herra sihteeri, kirjoittakaa: Huomioonottaen, että tänä päivänä aikaisin aamulla on kaupungin rauhaa häiritty ja julkista uppiskaisuuksia kuin myös kapinallisuutta osoitettu, julistaa oikeus: Läsnäolevat molemmat talonpojat ja pääkapinoitsijat sekä heidän poikansa ja renkinsä tuomitaan rumpunahan rikki-istumisesta ja bassoviulun osittaisesta pahoinpitelystä tällä paikalla maksamaan musikanteille 50 taaleria vahingonkorvausta.»

»Mitä», huusi Swart, »tämäpä on kummallista!»

»Kaupunginpalvelija Glandt», huusi pormestari, »tee velvollisuutesi! Jos tämä vangittu lurjus vielä kerrankin keskeyttää minut tuomion julistamisessa ja uudelleen osoittaa uppiskaisuutta, niin vie hänet sinne, mihin ei aurinko paista eikä kuu kumota ja missä vain sammakot ja sisiliskot ovat hänen seuranaan.—Herra sihteeri, kirjoittakaa: Sen johdosta, että läsnäolevat *musici* ovat pahoin rääkänneet talonpoika Swartin ruumiin takaosia, saattaneet hänet housunkannattimien puutteeseen ja loukanneet häntä iskuin ja lyönnein; katsoen myös siihen, että he, ratsastuttamalla talonpoika Wittii bassoviulussa ovat halaisseet hänet melkein kahtia ja tunnustaneet itsensä siihen syypäiksi, tuomitaan mainitut *musici* maksamaan korvausta kaikkiaan 50 taaleria—se on, jos heillä on varoja.—Mutta koska on tiettyä

ja tunnettua, että musikanteilla yleensä ei ole rahaa, joten kaikki saatava heiltä siis on vain näennäistä, niin on tämä tuomiokin langetettu vain *pro forma*[1]. Oikeus tuomitsee senvuoksi asialliset yhdessä suorittamaan kulut, vahingot ja kipurahat. Talonpojat maksavat siis: 50 taaleria kipurahoja, 50 taaleria vahingonkorvausta soittokoneista sekä oikeuskuluja 14 taaleria ja 17 1/2 groshenia.—Minä luulen kuitenkin, herra sihteeri, että me tässä tapauksessa vielä tuomitsemme kaupunginpalvelija Glandtin saamaan korvausta ylimääräisestä vaivannäöstä 5 taaleria. *Summa summarum*[2] suorittavat läsnäolevat kapinalliset talonpojat 119 taaleria ja 17 1/2 groshenia, ja julistetaan oikeuden istunto täten päättyneeksi.»

[1] Muodon vuoksi.

[2] Kaiken kaikkiaan.

»Mekö molemmat?» sanoi ukko Swart. »Naapuri Witt ja minäkö saamme maksaa yli 100 taaleria?—Tämäpä on kaunis juttu!»

»Mitä, uskaltaako hän vastustaa tuomiota?» sanoi pormestari.

»Herra pormestari», sanoi musikantti, »tottakai me saamme 50 taaleria?»

»Suu kiinni! Vai tahdotteko joutua putkaan?» sanoi pormestari. »Vahingonkorvaus ja kipurahat kuittaavat toinen toisensa. Te musikantit menette nyt tiehenne, mutta talonpojat jäävät tänne siksi kun ovat maksaneet!»

»Mitä lempoja!» huudahti Swart. »Luuletteko meitä niin tyhmiksi, että suostumme maksamaan omia kipurahojamme?»

»Rahat pannaan talletukselle», sanoi pormestari.

Mutta nyt oli ukko Swart tulla mielettömäksi.

»Talletukselle, tietysti talletukselle, joka tulee kestäämään maailman loppuun saakka!»

»Ystäväni», sanoi pormestari arvokkaasti hymyillen, »kaikkihan tässä maailmassa on epätietoista—mutta siihen saakka kestää talletus, kunnes musikantit maksavat.»

»Tämä on pahempi juttu kuin oikea prosessi», sanoi Swart tuupaten Wittä kylkeen.

»Mutta, herra pormestari», sanoi Witt, »minä pyytäisin vain kysyä, emmekö me olleet oikeassa?»

»Kyllä *oikeus* on teidän puolellanne», sanoi pormestari, »mutta kuitenkin on teidän asianne niin peräti heikko, että teidän täytyy maksaa.»

»Naapuri», sanoi Witt, »tässä maailmassa on nyt kerta kaikkiaan niin, eikä sitä voida auttaa, että se, joka on voittanut prosessin, saa maksaa, ja maksaa kelpolailla. Hän saa oikeuden ja oikeus saa rahat!—kaikki on kuin olla pitää.»

He avasivat kukkaronsa ja maksoivat. Swart kiroili ja Witt lohdutti itseään sillä, että he olivat olleet oikeassa. Kun he olivat maksaneet, sanoi pormestari:

»Kas niin, tämä riittää tänä päiväksi. Menkää Herran huomaan, hyvät miehet!»

»Kyllä vaan, herra pormestari», sanoi Swart pitäen kättään ovenrivassa, »mutta nyt minä annan teille hyvän neuvon: Koska te otatte 100 taaleria näin pienestä selkäsaunasta, niin tulkaapa kerta sinne meidän kyläämme; saatte nähdä, että siellä saisitte aivan toisenlaisen selkäsaunan rahatta ja hinnatta! Hyvästi nyt, herra pormestari!—Ja kiitoksia paljon!»

VIII.

Kun Swart ja Witt tulivat raatihuoneesta seisoivat Kalle Vepupp postivaunuineen vielä majatalon edustalla. He nousivat vaunuun, jossa musikantit jo istuivat, eikä kulunut kauaa, ennenkuin riitaveljien välillä oli syntynyt vilkas keskustelu ikäänkuin he olisivat olleet vanhoja tuttavuuksia ja ystäviä.

Ukko Swartin viha ei tosin vielä ollut haihtunut; hän loi vihaisia silmäniskuja rummunlyöjään ja bassonpöytäjänsä ja näytti niin verenhimoiselta kuin olisi tahtonut lyödä heidät hengiltä.

Mutta silloin otti klanetinsoittaja pienen pullon, jossa oli kuminaviinaa—hän sanoi sitä taskukellokseen—ja pani sen kiertämään miehestä mieheen.

»'Pikkuinen'—aamutuimaan?»

»Terve!»

»Kiitos!»

Ja kun taskukello oli lakannut käymästä, otettiin esille toinen, isompi taskukello, oikea 'nauris', joka sisälsi karvasta sekini.

»Suvaitkaa maistaa!»

»Terve!»

»Ai, ai, kun teki hyvää!»

»Se on parasta lääkettä sydämelle ja sapelle», sanoi ukko Witt. »No, naapuri, ryyppää nyt sinäkin!» jatkoi hän ja ojensi pullon Swartille.

Swart oli epätietoinen. Hän ei mielellään halunnut olla noiden junkkarien kestittävänä,—mutta lopulta hänkin sentään tarttui kelloon ja sanoi:

»No, jos te nyt välttämättä tahdotte pakottaa minua, niin en minäkään vastaan pane, mutta korvaukseksi pyydän, että tekin puolestanne teette hyvin ja...»

»Tietysti, se kuuluu asiaan!» sanoi pasuunantoitottaja.

»Frits, poikani, annappas se kori sieltä tänne! Ei sitä, vaan se *iso*, sinä tomppeli!»

Swart sai korin eteensä ja veti siitä esille pullon niin kookkaan, että jos musikantilla oli ollut taskukello, niin oli tätä ehdottomasti sanottava tornikelloksi. Hän maistoi siitä ensin itse ja antoi pullon sitten viuluniekalle, tämä antoi sen klanetin soittajalle, tämä torventoitottajalle, ja niin kulki nyt tornikello miehestä mieheen.

»Niin», sanoi Swart, »se on puhtainta jyväviinaa—Hokmannin rohtoa— oikeata Hokmannin rohtoa—puhtainta jyväviinaa!»

Ja »Hokmanni» se myös teki vaikutuksensa.

Helle tuli kauhean rasittavaksi.

Tien kummallakin puolen kasvoi mataloita kuusia, vaunun alla poltti hiekka ja sen päällä poltti aurinko. Matkamiehemme puhkivat, läähättivät ja hikoilivat ankarasti. Äkkiä alkoi ukko Swart laulaa. Hän lauloi ainoata laulua minkä osasi:

»Oi terve, kuuht kalpee!»

Ja vaikka aurinko paistaa hellitti täydeltä terältä, rupesi koko seurue laulamaan:

»Oi terve, kuuht kalpee!»

Ja ylistellen ihanaa kuutamoa saapuivat he Fürstenbergiin.

Täällä annettiin hevosille apetta, ja hevosten syödessä ja levätessä jatkoivat matkaseurueen jäsenet pitoja vaunussa ja tulivat kaikki veljiksi ja helliksi ystäviksi. Siellä kaulailivat toisiaan »veli Witt» ja »veli viuluniekka» sekä »veli Swart» ja »veli basso.» Eikä taivaassa voi vallita parempi sopu kuin silloin Kalle Vepuppin postivaunussa.

Niin saapuivat he lopulta Preussin rajalle. Silloin alkoivat ukko Wittin hampaat kalista ja sääret tutista, ja tuskissaan tarttui hän Swartin käsivarteen.

»No, naapuri Witt, mitäs pelkää? Eiväthän ne nyt sentään syö sinua!»

»Mutta rahat, rahat», voihi ukko Witt, »jos he saavat ne käsiinsä, niin olemme me hukassa. Preussiin ei saa viedä rahaa,—ja kaiken lisäksi ne vielä punnitsevat meidät.»

»Mitä sinä puhut? Punnitsevat?—Mutta onpas se sitten ihan kirottu kansa!» Swart tarkasteli »ruumiikasta» personaansa: »Tullaavatko ne meidät pala palalta?»

»Tullaavat, naapuri,—nauloittain!»

»Ne eivät mahda olla oikein viisaita», sanoi Swart ja he alkoivat oitis piiloittaa rahojaan,—minä puhun tässä vain talonpojista, sillä musikanteista ei ainoakaan liikahtanut; jo heidän silmistään näki, että heillä rahoihin nähden oli aivan kirkas omatunto.

Nyt tultiin tullihuoneen luo.

Viheriään virkanuttuun puettu mies tuli ulos huoneesta ja meni vaunun luo.

»Hyvää päivää!» sanoi hän kohteliaasti, »onko tullattavaa?»

»On, herra tulli», vastasi Swart, »242 naulaa. Voin nimittäin ilmoittaa teille, että äskettäin viedessäni villoja juutalais-Josefyllle Stavenhageniin tulin punnitukseksi yksin tein.»

Mies nauroi hänelle vasten naamaa ja sanoi:

»Hyvä ystävä, en tarkoita sitä. Mutta eikö teillä ole tullattavia tavaroita?»

»Ei muuta kuin minä ja tuo ainoa lapseni tuossa», sanoi Swart Fritsiä osottaen.

»Mitä noissa koreissa on? Avatkaa ne!»

Korit otettiin esille ja niiden sisältöä ruvettiin tutkimaan. Ja kelpo herkkuja nyt tuli näkyviin: kahdeksankymmentä kananmunaa, kaksi kinkkua, läskiä, makkaraa, lihaa, pannukakkuja, pytyllinen herneitä, voita, vehnäleipää, ruisleipää, ja paljon muita makupaloja, joiden luetteleminen tässä kävisi liian pitkäksi.

»Mutta hyvät ihmiset», kysyi mies, »mihinkä te tarvitsette kaiken tämän?»

»Mihinkäkö?» sanoi Swart. »Se tulee syötäväksi, se on meidän eväämme.»

Mutta tähän selitykseen ei tullipalvelija tyytynyt, hän luuli Swartin pitävän hänen kustannuksellaan pilaa, ja vasta kun hänelle juurta jaksain oli selitetty matkan suunta ja tarkoitus, tyytyi hän ja sanoi:

»No, hyvästi sitten ja onnea matkalle!»

»Herra Tulli», sanoi Swart, »mitä olemme teille velkaa?»

»Ette mitään, minä olen vain tehnyt velvollisuuteni.»

Nyt Swart vuorostaan nauroi tullipalvelijaa vasten naamaa.

»Tässä näyttää olevan laita aivan toisin kuin oikeuden edessä», sanoi hän. »Tuomarikin on mies, joka tekee ainoastaan velvollisuutensa; ottakoon tästä sitten selon kuka saa. No, hyvästi vain, herra!»

»Olipa tämä kummallista», sanoi Swart Wittille, kun he jälleen olivat istuutuneet vaunuun, »mies näkee koko tämän vaivan, ja sitten sanoo: ei se maksa mitään.—Voitko sinä käsittää tätä?»

»En.—Mutta siinä sinä olet aivan oikeassa, naapuri, että se, joka tekee minkä voi, ei voi tehdä enempää kuin hän tekee.»

* * * * *

»Vai tämä se nyt on Preussi!» sanoi Swart katsellen ympärillensä. »Sehän on vain pelkkää hietaa! Taitaa olla suuri maa?»

»Onpa kylläkin», sanoi joku musikanteista, »sitä ulottuu hyvin kauas, ja sen rajamaa on Sachsen.»

»Wo schöne Mädchens auf die Bäume wachsen!»[1] sanoi Kalle, kohentaen korkeata kaulustaan.

[1] Missä kauniita tyttöjä kasvaa puissa.

»No, ja mihinkä me sitten tulemme?» kysyi ukko Witt.

»Itävaltaan», vastasi musikantti, »jossa myös on kauniita tyttöjä.»

»Ja sitten», kysyi Swart, »mihin sitten?»

»No, sitten te voitte tulla moneenkin paikkaan. Jos ajatte vasemmalle, niin tulette Unkariin ja Slovakiaan.»

»Niin sinnekö, missä tekevät niitä mainioita rotanloukkuja?»

»Aivan niin!—Niin, ja sitten tulette Turkinmaalle.»

»Ei, sinne minä en tahdo tulla», sanoi ukko Swart. »Turkkilaiset ovat hirveätä kansaa.»

»Nehän syövät omia lapsiaan», sanoi Witt. »Täytyykö meidän matkustaa Turkinmaankin läpi päästäksemme Berliiniin ja Belgiaan?»

Ja ukko Witt katsahti Kalleen ikäänkuin peläten, että joku turkkilainen jo oli tarttunut poikaan ja ruvennut puremaan häntä niskasta.

»No, no, naapuri», sanoi Swart, »sinäpä nyt olet aika hätähousu! Ensin sinä hourailit valtamerestä, sitten tullista ja nyt turkkilaisista. Eivät ne tee sinulle mitään pahaa. Sinä uskallat kehua olleesi sotamies ja kuitenkin pelkäätkä kaikkea!—Miten se on ymmärrettävissä?»

»Sotamies minä olenkin ollut, lempo soikoon! Vuonna kahdeksantoistasataa neljätoista alkoi sota. Minä kuuluin majuri von Vossin komennuskuntaan, ja kun hän komensi: 'Katsokaa vasemmalle!' niin meidän täytyi katsoa vasemmalle—ei oikealle. En minä nyt enää oikein muista, kuinka se oli —'jalat ulospäin!'—no niin, me marssimme suoraan kohti Schweriniä ja tulimme sinne kello 9 aamulla. Vanha kenraali von Pressent ratsasti edellä ja tervehti miekallaan laskien sen kärjen alas, ja Friedrich Franz, joka silloin oli meidän herttuamme, seiso ja nauroi, kun me marssimme ohi ja äkseerasimme puutarhassa.»

»Mutta miksi hän oikeastaan nauroi», kysyi Swart. »Mitä syytä hänellä oli nauraa?»

»Mitäkö syytä? Kukas häntä voi kieltääkään nauramasta? Olihan hän herttua ja sai siis nauraa, kun häntä halutti nauraa!»

»No, ja täytyikö sinun ottaa osaa sotaretkeen?» kysyi Swart.

»Ei, kiitos vain! Niin viisas minä olin, etten minä sotaan mennyt.— Vai sotaan!—Ei, seuraavana päivänä me läksimme ja saimme kaksinkertaiset ruoka-annokset palkinnoksi siitä, että olimme niin hyvin marssineet, ja illalla me tappelimme kaduilla niin, että veri juoksi virtoina katuojissa, ja me emme antaneet emmekä saaneet armoa. Schweriniläiset kiittivät Jumalaa, kun me seuraavana päivänä marssimme pois kaupungista. Sitten me marssimme Wittenbergiin, kolme penikulmaa yhtä mittaa, ja etunenässä ratsastivat kapteeni ja majuri. Kun me nyt marssimme kaupunkiin, sanoi Kalle Haut, joka oli minun esimieheni: 'Juhani', hän sanoi, 'tässä me ehkä käsitämme onnemme, jos menettelemme viisaasti.'—Ja kumppanit pataljoonassa sanoivat minulle: 'Sinä olet viisain meistä kaikista ja voit parhaiten puhua meidän puolestamme. Sinä ja Kalle Haut saatte mennä majurin luo esittämään asiaa hänelle.'—No, sanottu ja tehty. Me menimme majurin asunnolle ja koputimme ovelle. Hän tuli itse avaamaan, käski meidän astua sisälle ja antoi meille kättä. 'Päivää, Kalle! Päivää, Juhani!' hän sanoi. 'Mitäs te tahdotte, pojat? Puhukaa suunne puhtaaksi vain!'—'No', sanoi minä, 'me tahdoimme nyt vain tulla tervehtimään herra majuria.'—'Sepä kauniisti teiltä', sanoi hän ja nauroi, 'se huvittaa minua.'»

»Miksi hän nauroi?» kysyi Swart.

»Miksi hän nauroi», sanoi Witt. »Eikö hänellä ollut lupa nauraa niin paljon kuin häntä vain halutti? Olihan hän meidän päällikkömme; kukas häntä voi kieltää nauramasta?—No, kun hän oli nauranut tarpeekseen, kysyi hän, oliko meillä mitään valittamista.»

»Ei vähääkään», sanoin minä. 'Kiitoksia paljon, herra majuri, kyllä kaikki on hyvin ja kunnossa.' 'Mutta', sanoin minä, ja Kalle Haut tuuppasi minua kylkeen, 'me olemme vain tulleet kysymään, ettekö te, herra majuri, sallisi meidän vähän ryöstää täällä?'

—'Mitä* te tahdotte', kysyi hän ja näytti siltä kuin ei olisi uskonut omia korviaan.

'Ryöstää vähän, jos te vain sallitte', sanoin minä. Minä luulin hänen nauravan itsensä kuoliaaksi. —'Mitä', sanoi hän, 'tahdotteko te ryöstää omaa isänmaatanne, kolmen penikulman päässä Schwerinistä?'— 'Tahdomme', sanoin minä, 'jollei teillä herra majuri ole mitään vastaan ja annatte meidän noudattaa omaa vapaata tahtoamme, niin me ryöstämme yks kaks koko tämän pesän ja näytämme, että me olemme kelpo sotamiehiä.' Nyt nauroi hän niin, että retkahti istumaan nojatuoliin ja sanoi lopuksi: 'Menkää nyt kortteeriinne! Ja jos vielä kerran puhutte tämmöisiä tyhmyyksiä, niin käy teille hullusti!' Me menimme. Mutta meidän kapteenimme oli saanut vihiä asiasta, ja näetkös, naapuri, hän oli peijakkaan kiukkuinen mies! Hän kutsui meidät luoksensa ja sanoi, että me olimme tehneet pahan rikoksen. Ja hän heittäti meidät putkaan, jossa me istuimme siihen saakka kun äksiisi oli ohitse. Silloin lähetettiin meidät kotiin takaisin,—ja sen minä sanon sinulle, naapuri, että kun on kokenut näin paljon, niin saattaa sanoa olleensa sotamies, ja sotamies toden teolla!»

»No, ranskalaisia sinä kai et saanut nähdä», kysyi Swart.

»Sainpa vainkin», vastasi Witt, »niitä oli joka talossa koko joukko majoitettuna. Niillä hirviöillä on

aivan oma luontonsa. Jos niitä kohtelee hyvin, niin ei löydy parempia ihmisiä maailmassa, ja silloin ne sanovat 'servitöör'[1] ja 'silvuplee'[2]. Mutta jos he rupeavat sanomaan 'lesmatrankii'[3], niin mene silloin vain pois tieltä; muussa tapauksessa voit saada hyvästi selkääsi.»

[1] *Serviteur!* = palvelijanne!

[2] *S'il vous plait!* = olkaa hyvä!

[3] *Laisse-moi tranquille!* = jätä minut rauhaan!

»Mitäs se sana merkitsee?» kysyi Kalle.

»No, se merkitsee osapuilleen: 'mitäs sinä oikein meinaat, senkin sika? Mene kohta hiiteen, muuten lempo sinut korjaa!'»

»Jos te niin mielellänne haluatte nähdä ranskalaisia», sanoi pasunanpuhaltaja, niin saatte halunne tyydytetyksi Berlinissä. Siellä on ihmisiä kaikilta maailman kulmilta, Itävallasta, Englannista, Ranskasta, Espanjasta, Amerikasta, ja onpa siellä nykyään myös itse Portukalin kuningas.»

»Portukalin kuningas», sanoi Swart, »no ei nyt kiitetä! Vai niin, vai asuu hänkin Berlinissä! Sen miehen minä tahtoisin mielelläni nähdä, muista se, Frits!—Berlini on kai suuri kaupunki?»

»On kyllä», vastasi soittaja, »siellä asuu peloittavan paljon ihmisiä.»

»Ja siellä saa vapaasti käydä katselemassa kaikkea?»

»Saa kyllä. Siellä on rautatie, uusi telegraafi, Brandenburgin-portti, vanha Frits ja vanha Blücher, ja sitten siellä on uusi museo, mutta sinne te saatte mennä vain jos teillä on puhdas paidanrinnusta ja siistit vaatteet yllänne. Mutta minä neuvoisin teitä ennen kaikkea käymään Krollin teatterissa ja suuressa teatterissa, vaikka se maksaakin rahaa.»

»No, sen puolesta ei tule hätää», sanoi Swart. »Mutta toisin on meidän vaatteidemme laita. Kalle tosin saattaa esiintyä missä tahansa, minun tyhmä poikani käy myös laatuun, eikä minun omasta puolestanikaan tarvitse hävetä, mutta sinä, naapuri! Hyi, enkös minä käsenyt sinua ottamaan samettiset manschesterhoususi mukaan, ja kuitenkin piti sinun ottaa vanhat housusi, joissa on nuo rumat paikat polvissa! Meidän täytyy hävetä sinua; näin sinä et voi tulla museoon.»

»Niin», sanoi ukko Witt surkealla äänellä, katsellen paikattuja housujaan, »minä tahtoisin mielelläni tehdä itseni niin hienoksi kuin suinkin mahdollista, mutta minkäsläiset niiden housujen oikeastaan pitäisi olla? Pitkiä housuja en voi käyttää kotona, ja kaapissa riippuu ainakin puoli tusinaa lyhyitä.»

»Minä ehkä voin pelastaa teidät tästä housupulasta», sanoi viuluniekka. »Minulla on aivan uudet housut, ne ovat aivan uusinta muotia, ne ovat kummilastaiset ja oikein erinomaiset. Milloin ne ovat pitkät, milloin lyhyet, aina kuinka tarve vaatii. Minäpä näytän niitä teille. Katsokaas nyt! No nyt ne ovat polvipöksyt, eikä niin? Kun te nyt kiinnitätte jalkahihnat ja vedätte ne saappaan pohjan alle, niin ne venyvät pitkiksi housuiksi; eikä kukaan voi arvata, kuinka muutos on tapahtunut.»

»No, kaikkea ne keksivätkin», sanoi Swart, »ihanhan tämä on kuin silmäkääntäjättempu!»

»Isä kulta», sanoi Kalle hiljaa, »ostakaa ne min...»

»Poika», sanoi ukko Witt, »oletpas sinä tyytymätön! Sinulla on kauniit keltaiset housut ja ihka uusi takki, ja kuitenkin sinä aina vain pyydät uutta ja uutta. Ei, kyllä sinun vanha isäsi myös tarvitsee jotain yllensä.»

Seuraavaan majataloon saavuttuaan poikkesivat he sisälle housuja koettamaan. Ne sopivat suurenmoisesti, ja kaupat tehtiin. Ukko Swart ei voinut olla ihailematta näitä erinomaisia housuja, ja hän kiitteli Wittä ja sanoi:

»Kuinka mainion hyvin ne istuvat! No, näytäs nyt minulle, kuinka ne tulevat lyhyiksi!»

»Luuletkos, etten osaa sitä tehdä», sanoi Witt, avaten jalkahihnat: »Kas näin!»

»No, tees ne taas pitkiksi!»

»Voin minä sinulle senkin tehdä!»

He seisoivat kaikki ukko Wittin ympärillä voimatta tarpeekseen ihaila housuja.

»Niin, veli Swart», sanoi pasunanpuhaltaja, »näiden housujen laita on sama kuin minun torvenikin: milloin se on pitkä, milloin lyhyt.»

»Ja näissä sinä voit esiintyä missä tahansa», sanoi Swart. »Tässä kaupassa sinä et tullut petetyksi; soisinpa, että housut olisivat minun.»

Ja sitten he jatkoivat matkaansa, mutta silläaikaan kun he matkustavat, lähemme me katsomaan mitä kotona on tapahtunut.

IX.

Kun Juhani illalla tuli kotiin, hääriili Swartin emäntä porstuassa.

»Hyvää iltaa», sanoi Juhani ja nosti hattuaan. Nyt piti tapahtua, että pieni rasia, jonka Frits oli lähettänyt Dorotealle ja jonka Juhani oli kätkenyt lakkiinsa, putosi ja kieri Swartin emännän jalkoihin. Juhani ei ollut tästä hyvillään; hän tiesi, ettei Fritsin äiti tiennyt asiasta mitään, olihan Frits sanonut: 'Minulla on erinäisiä *salaisuuksia* lukkarin Dorotean kanssa',——ja Juhani kumartui ottamaan rasiaa. Mutta Swartin emäntä ehti ennen häntä ja sieppasi rasian.

»Mitä tässä on?» kysyi hän.

»No, eihän siinä mitään ole», sanoi Juhani. »Mitäpä siinä voisi olla?— Se on *minun*, antakaa se minulle.»

Mutta Swartin emäntä oli utelias. Hän aukaisi rasian kannen ja näki sormuksen ja hiuskiemuran:

»Mitä ihmeitä,—kultasormus! Mitä *sinä* sormuksella teet, pökö? Kelle se on ajottu?»

»Hä, lukkarin Dorotealle.»

»Keltä se on», kysyi eukko taas. »Sano heti!»

»Koska te nyt niin välttämättä tahdotte sen tietää, niin se on Fritsiltä», sanoi Juhani.

Tuskin oli Juhani saanut nuo sanat suustaan ennenkun hän sai aimo korvapuustin.

»Siinä on sinulle vaivoistasi!» sanoi emäntä, ja kohta sai Juhani vielä kelpo läimäyksen toisellekin korvalle, ja kun hän koetti paeta hirmuista emäntää, sai hän lisäksi aika potkun.

Swartin emäntä meni raivostuneena mutisten tupaan.

»Mokoma pojan-kollo ja tuommoinen köyhä tytön-luuska! Kyllä minä teille annan kultasormuksia, minä!»

Ja hän riehui ja hyppi ympäri taloa koko illan, motkotellen ja punaisena kuin kalkkunakukko, torui ja komenteli piikoja ja renkejä. Luudat ja pytyt saivat tanssia niin, että viimeainittujen vanteet lensivät sälisten ympäri, ja alinomaa hän kotkotteli itseksensä:

»Mokoma pojan-kollo ja köyhä tytön-luuska. Kyllä minä teille annan kultasormuksia, annan kun annankin! Ja Juhani, se petturi, joka saa talosta palkkaa, hänet minä ajan pois talosta.—Se heittiö! Kyllä minä hänet opetan kultasormuksia kanniskelemaan!»

Ja emäntä torui ja rähisi niin, että koko kylä tuli katsomaan, mikä nyt oli hätänä.

* * * * *

Samana iltana tuli myöskin lukkari kotia. Hän oli yleensä hilpeä mies, mutta tänä iltana hän oli äkäinen ja pahalla päällä; vain hänen ruokahalunsa oli, luoja kiitos, entisellään, ja kun hän oli saanut syödäkseen, tuli hän hieman paremmalle tuulelle.

»Onko isälle tapahtunut jotain ikävää?» kysyi Dorotea.

»Eipä juuri, tyttöseni.—Mutta muista, mitä minä usein olen sanonut: maailma on paha ja ihmiset ovat pahoja, ja vieläpä eläimetkin ovat pahoja, mutta pahimpia kaikista ovat talonpojat ja hevoset. Älä usko ainoankaan hevoseen tahi talonpoikaan, niin ei sinun tarvitse jälestäpäin katua! Eivätkä talonpoikain pojat ole isiänsä paremmat; huonot ominaisuudet näet menevät perintönä isältä pojalle. Tottele minun

neuvoani, rakas lapseni, niin sinun käy hyvin maailmassa!—Ja nyt tahdon mennä levolle. Hyvää yötä!»

Seuraavana päivänä—se oli torstai—saivat koulupojat aika lailla selkäänsä; lukkarin kiukku ei ollut vielä hälvennyt. Mutta vähitellen se hälveni, ja jo seuraavana sunnuntaina lukkari oli sama suojea ja hilpeä mies kuin ennenkin.

Oli sunnuntai. Aamusta varhain myöhäiseen iltaan sai Dorotea olla kaiket päivät touhussa, sillä äitinsä kuoltua sai hän yksin hoitaa emännyyttä ja vielä lisäksi pitää huolta molemmista pikkusiskoistaan. Ja hän oli kelpo emäntä. Ahkera ja tunnollinen hän oli, ei kukaan nähnyt hänen hätiköivän; kaikki näytti sujuvan itsestään, ja kun hän pääsi vapaaksi askareistaan pariksi tunniksi, istuutui hän ompeluksineen akkunan ääreen. Näin seurasi päivä päivää, ja aina oli hän iloinen ja leikkisä eikä antanut kenenkään huomata, että työ oli raskasta.

Mutta tänään oli toisin. Tänään tuntui hänestä työ suunnattoman raskaalta.

Hänen viehkeillä kasvoillaan kuvastui hiljainen suru ja syvä kaipuu, ja pukiessaan vaatteita pikkusiskojensa ylle hän huokasi raskaasti ja katseli miettiväisenä kauas,—hyvin kauas ... hänen ajatuksensa näyttivät harhailevan loitolla, outoja seutuja. Ja kun hän palmikoitsi tyttöjen hiuksia, valuivat kyneleet hänen muutoin niin iloista silmistään ja putosivat lasten hiuksiin.

Hänen isänsä tuli huoneeseen. Hän oli täydessä juhla-asussaan, sillä hän oli menossa herra pastorin luokse.

»Hyvää huomenta! No, lapseni, mitenäs te jaksatte?» kyseli hän taputellen tyttösiä poskille.

Pikku Triinan, jonka hiukset jo oli palmikoitu, hän nosti polvelleen istumaan ja suuteli hänen tölleröisiä käsivarsiaan niin että ne tulivat punaisiksi karkean parransängän kosketuksesta. Ja pikku Miinaa, jonka hiuksia paraikaa palmikoitiin, hän löi hiljaa olkapäälle, ja kun tyttönen kääntyi häneen päin, ei se ollut hän, joka oli lyönyt: hän oli kuin monen, monen penikulman päässä. Joka nyt olisi nähnyt lukkarin, ei suinkaan olisi luullut häntä samaksi mieheksi, joka oli niin naurettavan näköinen.

Hän oli ymmärtäväinen ja hilpeäluontoinen mies ja hyvä perheenisä, joka eli sovussa koko maailman kanssa. Hänellä oli vain yksi heikkous: hän ei voinut olla puhumatta yläsaksaa[1].

[1] Paikkakunnalla, missä tämä kertomus liikkuu, puhuu kansa alasaksan murretta; yläsaksa on samaa kuin saksan kirjakieli.—Suom. muist.

Tällainen pieni heikkous on se vaaka, millä maailma meitä punnitsee, se paino, jonka mukaan se meitä taksoittaa, mutta tämä heikkous pysyy meissä vain niin kauan kun olemme levolliset, sillä kun rupee oikein kireälle käymään, niin me heitämme sen pois, ja niin kävi lukkarinkin yläsaksalle. Kun hänen piti puhua oikein sydämensä pohjasta, ei puhe luistanut yläsaksaksi, vaan muuttui kohta alasaksaksi.

Kun hän nyt katsahti Dorotean silmiin ja huomasi kyneleet tämän poskilla, hypähti hän tuoilta ja kysyi:

»Mikä sinua vaivaa, Dorotea? Miksi sinä itket? Sano minulle! Meillä kummallakinhan on tukea vain toinen toisestamme!»

Ja Dorotea painoi päänsä vasten vanhan isänsä rintaa ja kyneleet vuotivat hänen silmistään, mutta hän ei saanut sanaakaan suustaan.

Ei hän itsekään oikein tiennyt, mikä häntä vaivasi; hänestä vain tuntui kuin olisi hän ollut vieraassa maassa ja kaivannut lapsuuden-leikkiensä taloa ja puutarhaa.

Mutta äkkiä selveni isälle, mikä tyttöä vaivasi, mikä hänen sydäntään kalvoi. Lukkari laski kätensä hänen kaulallensa, taputti häntä poskelle ja kuiskaili hänelle lohduttavia sanoja.

»Rakas lapseni», sanoi hän, »rauhoitu nyt vaan! Jumala elää eikä hylkää sinua! Pidä se mielessäsi, niin kaikki lopulta kääntyy hyväksi. Minä rukoilen Jumalaa sinun puolestasi.»

Niin hän lohdutti rakasta Doroteaansa, kunnes hänen täytyi mennä kirkkoon soittamaan.

Niin surumielisenä kuin tänä sunnuntaiamuna ei hän ollut koskaan kiivennyt ylös kellotapuliin sen koommin kun hän kiipesi sinne soittamaan rakkaalle vaimolleen, joka lepäsi paarilla. Raskain sydämin hän riisui sunnuntainutun yltään ja pani ison kellon heilumaan.

Ja kauas yli kylän, yli vainioiden ja aitausten aina naapurikyliin saakka kaikui kellon ääni puhtaan, kirkkaan ilman kuljettamana, kantaen hurskasta kiitosta: maan ylistyslaulua Jumalalle korkeuksissa.

Ja auringonvalo säteili korkeudesta alas, lämmittäen vanhoja hautoja, joissa esi-isät aikojen kuluessa olivat saaneet viimeisen rauhallisen leposijansa.

X.

Doroteasta tuntui kuin kellot olisivat tuoneet tervehdyksen hänen äidiltään. Hän nousi hiljaa tuoliltaan, suuteli pikkusiskoja ja silitti sekä Miinan että Triinan vaaleita kutreja.

»Nyt saatte mennä ulos leikkimään», sanoi hän. »Kysykää käeltä kuinka monta vuotta te saatte elää, poimikaa voikukkia, tehkää niiden varsista pitkiä ketjuja ja puhaltakaa kukista untuvia ja kysykää: mitä kello on? Leikkikää nyt vaan, minä menen kirkkoon.»

Lapset juoksivat iloisina ulos ja Dorotea otti hyllyltä virsikirjansa, jonka hän oli saanut pastorilta rippikoulusta päästessään. Silloin oli Swartin emäntä lahjoittanut hänelle kakun, jonka hän itse toi lukkarin taloon. Ystävällisesti hän oli katsellut Doroteaa ja sanonut: »Sellaisesta rippikoululapsesta minä pidän; minä pidän sinusta Dorotea, enemmän kuin kaikista muista.»

Mutta nyt—nyt oli kaikki toisin.

Kun Dorotea eilen kulki läpi kylän, tuli Swartin emäntä häntä vastaan. Dorotea tervehti ystävällisesti, mutta eukko käänsi hänelle selkensä eikä vastannut sanaakaan. Dorotea oli vähällä itkeä ajatellessaan tuota tapaamista.

Surullisena otti hän virsikirjan käteensä, otti arkusta huivinsa, joka oli ensimmäinen, minkä hän itse oli ansainnut, ja joka senvuoksi oli hänelle niin rakas. Sitten hän meni lieden luo katsomaan, paloiko valkea oikein, ja tämän tehtyään hän meni avaamaan ovea Ilolle, joka raapi ovea haluten päästä ulos juoksentelemaan, ja haukkuen riensi koira pois lasten luo.

Dorotea meni kirkkoon. Kuinka maailma tänään oli kaunis! Kuinka ihanat olivat puutarhat ja pellot, joilla kukkaset ja lehdät kilvan levittäisivät auringon suudeltaviksi. Koko luonto näytti olevan sunnuntaivaatetuksessa. Siinä oli kylä viheriäin puiden suojassa, tuolla söivät lehmät paksussa ruohostossa, täällä aaltoili vilja vienon tuulenhengen käydessä, kaikki oli niin raitista, tuoretta ja juhlallista. Elämä on ihana! kaikui näkymätön soitanto hänen ympärillään ja hänen sydämessään, elämä virtasi häntä vastaan kukkaskedoilta ja hiilakkaan siniseltä taivaalta. Kaikki oli hiljaista ja odottavan rauhallista, juuri kuin kirkossa silloin kun pappi alkaa saarnata.

Pois hälväni Dorotean suru.

Hänestä tuntui kuin olisi hän vielä ollut lapsi, ja istunut kirkonmuurin takana, jossa auringonpaiste levisi yli hiljaisten hautain; hänestä tuntui kuin olisi hän istunut viheriällä kukkanurmella itsekseen, lukenut lapsenvärssyjään, laulanut kilpaa lintujen kanssa tai iloisen karitsan tavoin juossut ympäri ketaa kooten kauniita kiviä tai poimien kukkia seppeleeksi tai kuin olisi hän katsellut ylös sinitaivaan korkeuteen, jossa valkeat pilvet vaeltelivat.

Kuinka onnellinen hän oli!

Hän oli melkein unohtanut olevansa matkalla kirkkoon, hän oli vähällä heittää virsikirjansa perhosen jälkeen, joka lensi hänen ohitsensa, hän oli niin onnellinen ja iloinen; hän oli melkein kuin lapsi ajatuksiltaan ja mieleltään.

Silloin tuli Swartin emäntä tietä pitkin kädessään virsikirja ja nenäliina.

Kun Dorotea näki hänen tulevan, meni hän häntä vastaan ja sanoi ystävällisesti:

»Hyvää huomenta!»

»Anna minun olla rauhassa», murahti eukko äreästi. »Mene tiehesi ja anna minun olla rauhassa!»

Kauas pakeni nyt ilo Dorotean sydämestä. Swartin emännän sanat sen karkoittivat. Hän vetäytyi pois emännän läheisyydestä ja läksi hiljaa, kyöneleet silmissään, astumaan vanhaa kirkkoa kohti.

Poissa oli nyt kaikki luonnon ihanuus.

Swartin emäntä pöyhisti itseään ja astui läähättäen eteenpäin, pää pystyssä ja nenä vielä enemmän

pystyssä, niin että auringon säteet kutkuttivat hänen sieraimiaan pakottaen hänet aivastamaan.

Mutta tultuaan kirkon portille voitti Dorotea surunsa. Hän meni ujona eukon luo ja sanoi sydämellisesti:

»Hyvä emäntä, sanokaa millä olen rikkonut teitä vastaan, jotta voisin pyytää teiltä anteeksi?»—hän tarttui eukon käteen, ja tämä seisoj siinä läähättäen, saamatta sanaakaan suustaan—»olettehan te aina ollut minulle niin hyvä sekä hyvinä että pahoina päivinä! Älkää antako minun tällä tavoin seista edessänne; minä tahdon mielelläni luulla, että vika on minussa, mutta nythän olemme menossa kirkkoon, ja kuinka voimme rukoilla Jumalaa, ellei meillä ole rauhaa sydämässämme?»

»Mitä? Rukoilla? Minäkö?» sanoi eukko vetäen kätensä Dorotean kädestä. »Minä voin rukoilla missä minä vain tahdon, ei minua siitä mikään estä. Mutta helposti voi tapahtua, että rehelliset ihmiset kääntävät selkensä sellaiselle kuin sinä olet, joka teet kaikenmoisia konsteja saadaksesi rikkaan miehen ja päästäksesi talon ja tavarain omistajaksi. Sinun isäsi ja minun mieheni ovat naapuruksia»—hänen äänensä oli kuin käärmeen sähinää—»muusta tuttavuudesta minä en tahdo tietää mitään.—Tuommoinen köyhä lukkarin sikiö! Niin....»

Hänen täytyi vaijeta, sillä kirkkoherra meni juuri heidän ohitse. Hän oli kuullut, mitä eukko sanoi.

Kirkkoherra oli vakava mies; hän loi silmänsä Doroteaan ja pudisti päätänsä, mutta meni kirkkoon sanaakaan sanomatta, ja Swartin emäntä seurasi häntä läähättäen.

Entä Dorotea? Koko hänen ruumiinsa vapisi ja häpeän puna nousi hänen poskilleen. Koko kirkkotarha alkoi pyöriä hänen silmissään; hän olisi tahtonut vaipua syvälle maan poveen. Mutta kirkkoon ei hän millään muotoa tahtonut mennä. Hän meni kotiin, polvistui vuoteensa viereen ja tahtoi rukoilla, mutta kaipasi sanoja. Hän tahtoi itkeä, mutta ei voinut. Hänen sydämensä oli pakahtumaisillaan surusta ja hänen kurkkunsa melkein puristui kokoon. Hänellä ei ollut lepoa eikä rauhaa; hän heittäytyi tuolille noustakseen heti kävelemään levotonna edestakaisin lattialla. Niin painoi häntä häväistys.

Hänen uskollinen rakkautensa olisi siis vain rakkautta rahaan!

Mutta myrsky asettui, ja valonsäde loisti hänen sieluunsa. Hän muisti raamattunsa, otti sen alas hyllyltä, istui pöydän ääreen ja avasi kirjan. Sattumalta aukeni se paikka, jossa kuvataan Vapahtajan kärsimyksiä. Alussa oli hänen mielensä vielä kiihdyksissä ja kirjaimet menivät sekaisin hänen silmissään. Mutta sitte hän luki:

»Ja he sylkivät häntä, ottivat ruovon ja löivät häntä päähän.»

Silloin tyyntyi hänen mielensä. Kyyneleet alkoivat valua hänen poskilleen, irroittaen hänet tuskansa kahleista.

Hän meni tyyntyneenä askareihinsa, pani päivällisruuan tulelle, ja kun ruoka oli valmis, kutsui hän pikkusiskot sisälle.

Nyt hänessä ei enää voinut huomata mitään erikoista; ainoastaan silmät olivat vähän punaiset.

Kun sitten lukkari tuli kirkosta, silitteli hän Doroteaa poskelle, katsahti hänen silmiinsä, ja kun tyttö ujona loi silmänsä alas, suuteli isä häntä hiljaa ohauksille.

XI.

Swartin emäntä oli hyvin äkeissään kulkiessaan kirkosta kotiin. Hänen otsansa oli rypyssä ja alahuuli lerpallaan, ja sellaisena astui hän läähättäen läpi kylän, naputellen sormillaan virsikirjansa kanteen, siten edes jollain tavoin purkaakseen kiukkuunsa.

Kun hän tuli kotiin, oli navetan ovi auki ja hanhet olivat päässeet ulos pihalle; keittihuoneen oven edessä oli ämpäri, jonka paikka hänen mielestään ei ollut siinä, ja lantarattaat eivät myöskään olleet oikealla paikallaan. Mutta rajuilma puhkesi vasta hänen saapuessaan porstuaan ja kohdistui ensinnä karjapiikaan.

»Kuinka monta kertaa minä olen sanonut sinulle, ettet sinä saa laskea hanhia ulos!» sanoi emäntä ja hyökkäsi kuin salama piian niskaan.

Sitte tuli sisäpiian vuoro.

»Eikö meillä ole tarpeeksi rikkinäisiä ämpäreitä? Pitääkö tuonkin tuolla seista ulkona, jotta senkin vanteet kalisevat irti? Jos vielä kerran jätät sen sinne, niin kyllä sinut opetan!«

Juhani onnekseen ei ollut kotona; muuten olisi hänkin saanut kelpo löylyn.

Kun emäntä näki, ettei enää ollut saapuvilla ketään, johon hän olisi saattanut kiukkunsa purkaa, meni hän sisälle tupaan.

Hänen sappensa kuohui.

Pappi oli tänään saarnassaan puhunut ylpeydestä, rikkaudesta, rahoista ja senkaltaisista, ja koko ajan oli hänen katseensa suunnattuna Swartin emäntään päin, niin että tämä luuli seurakunnankin rupeavan katselemaan häntä. Vähällä oli, ettei hän lähtenyt pois koko kirkosta kesken saarnaan.

Hänen tätä kaikkea ajatellessaan kolkutti joku hiljaa ovelle.

»Astukaa sisään!« huusi hän.

Ovi aukeni ja sisään astui pastori.

Nytpä tuli eukolle kiire! Hän niiasi syvään ja rupesi kiireesti pyyhkimään vyöliinallaan vieraille tuolia.

»Kyllä se jo kelpaa«, sanoi pastori. »Minä tulinkin kysymään teiltä, mitä elämää te piditte kirkon oven edessä tänään?«

»Elämää? Kirkon oven edessä?« ihmetteli eukko. »No se nyt ei ollut mitään. Minä vain sanoin lukkarin, Dorotealle, ettei hän voi saada Fritsiä sulhasekseen ja ettei hän ole kyllin hyvä tullakseen sen pojan vaimoksi.«

»Olkoonpa nyt vaikka niinkin«, sanoi pappi, »vaikka minä tosin olen vakuutettu siitä, että te ette mistään voisi saada parempaa miniää. Mutta minä en olekaan tullut tänne puhemiehenä, vaan vallan toisissa asioissa. Minä tahdon puhua teidän kanssanne siitä metelistä, jota te piditte kirkon ovella tänään ja sanoa teille, että jos sellaista tapahtuu vielä kerran, niin asiasta tulee täysi tosi. Ettei niin vanha ihminen kuin te voi olla häiritsemättä pyhärauhaa!«

»Jaa, siitä minä en välitä vähääkään«, puuttui eukko puheeseen. »Mitä minä olen sanonut, sen minä olen sanonut, ja sen minä sanon sata kertaa. Poika ei tule saamaan häntä, ja jos minun ukkoni antaa houkutella itsensä suostumaan siihen, niin minä otan hänestä eron vielä vanhoilla päivilläni!—Niin.—Voi, voi, sentään, herra pastori, kuinka minulla on raskaat päivät! Minun on hoidettava koko talo,—ja mitä apua minulla on miehestäni? Hän kuljeksi ympäri maailmaa, ja minä olen yksinäinen, hyljätty vaimo-raukka!«

Hän nosti vyöliinan silmilleen ja itki hetkisen. Kun hän sitten oli ehtinyt vähän talttua, kertoi hän papille kaikista kärsimyksistään, aina siitä alkaen kun hän makasi ensimmäisessä lapsivuoteessaan näihin päiviin saakka; mitä hän oli sanonut, ja mitä ihmiset olivat sanoneet, ja mitä hänen äitinsä oli sanonut kun Swart nai hänet, mitä rovasti-vainaa oli sanonut ja kuinka hänen isänsä oli ollut vastaan ja mitä hänen anoppinsa sisar oli sanonut ja mitä lukkari oli sanonut ja hän itse sanonut ja mitä koko maailma sanoi.

»Ja herra pastori«, lopetti hän puheensa, »minä en anna suostumustani; raha tahtoo rahaa.«

»Minä olen jo kerran sanonut teille, etten ole tullut tänne kosimaan teidän poikaanne, mutta koska te nyt olette itse perinpohjin seulonut sitä asiaa, niin tahdon teille sanoa suoraan, että te keitätte itsellenne huonon rokan. Te tahdotte kiusata poikaanne niin kauan, kunnes hän nai teidän tahtonne mukaan, ja kun sitten häät ovat ohi ja te miehinenne olette eläkkeellä nuorten luona, niin tulette saamaan silmänne auki ja näkemään, mitä te tällä oikeastaan voitatte. Rauhan ja yksimielisyyden sijasta on teillä riitaa ja eripuraisuutta, ja kun lapset tappelevat, niin kyllä te nämä minun sanani tosiksi uskotte. Te ette saa ainoatakaan levollista hetkeä, ja te saatte lihan sijasta tyytyä luihin! Silloin te kyllä tulette minun luokseni valittaen: »Voi herra pastori, mitä pitää meidän tehdä? Meidän miniämme on oikea peto; ei hän tahdo antaa meille ruuanpalaakaan, vaan ajaisi meidät maantielle, jos voisi.« Silloin minä muistutan teitä rahoista.—Miettikää siis asiaa niinkauan kun vielä on aikaa. Miettikää tarkoin! Hyvästi, emäntä!«

»Hyvästi, herra pastori!—Niin, se on kyllä totta—se on niinkuin se on eikä minun ukkoni välitä mistään. Ei hän koskaan sano sanaakaan.«

Ja Swartin emäntä niiasi niin syvään kuin voi ja saattoi pappia ovelle.

»Hyvästi herra pastori!»

Tuskin oli pappi ehtinyt pihalle, ennenkuin eukko rupesi kiukkuisena astumaan edestakaisin tuvassa.

»Tämäpä vasta merkillistä! Eikö tässä asiassa minulla olekaan suunvuoroa, vaikka on kysymyksessä minun ainoa lapseni? Kyllä se vielä nähdään! Tuommoinen pappi tahtoo sekaantua minun asioihini mokoman lukkarin sikiön vuoksi! Se tyttö ei koskaan saa minun poikaani. Ennen saavat kääntää minut ylösalasin!»

Näin astuskeli hän jonkun aikaa ympäri huonetta, itseksensä toruen ja puhkien. Hän istahti väliin tuolille ja nousi taas ylös; hän avasi oven ja katsahti ulos pihalle, sitten hän taas sulki oven. Hän ei saanut lepoa eikä rauhaa ja hänen sisunsa kuohui yhä enemmän.

»Ei!» huusi hän viimein, »se tytönluuska ei koskaan saa minun poikaani; ennen saavat kääntää minut ylösalasin!»

Hän veti henkeä jatkaakseen:

»Ja vaikka tähdet putoisivat alas taivaalta, ei hän sittenkään saa minun poikaani! Ennen saavat kääntää minut ylösalasin!»

Maltahan, Swartin emäntä! Voi kyllä tapahtua, että sinut käännetään ylösalasin!

Kun kello oli viiden paikoilla, ei hän enää voinut pysyä aloillaan, vaan juoksi ulos keittiökasvitarhaan. Siellä kasvoi hirveästi rikkaruohoja.

»Tämä on synty ja häpeä!» puhkesi hän sanomaan ja alkoi nykiä pois lähimpiä rikkaruohoja.

Mutta minkätähden tämä on synty ja häpeä, Swartin emäntä? Minkätähden sinulla on vielä rikkaruohoja omassa sydämessäsi?

Hän meni aidan luo, joka erotti kesantopellon keittiökasvimaasta, katsoakseen pientä kirjavaa vasikkaansa.

Mutta hän ei nähnyt sitä.

Silloin kiipesi hän aidan yli ja meni pellolle.

Astuttuaan vähän matkaa tuli hän purolle, jonka poikki oli mentävä kapeita porraspuita pitkin.

Kyllä tuon portaan pitäisi kestää, onhan se kestänyt niin kauan eikä kukaan vielä ole pudonnut veteen; onpa se ollut siinä jo monta vuotta.

Jos se nyt pettäisi? Eukko on painava!

No, ei sinun tarvitse pelätä. Vaikka tuommoinen leppäpuu onkin vanha, niin se on sitä sitkeämpi.

Kun eukko oli tullut keskelle puroa, rupesivat porraspuut ratisemaan. No, jos ne vähän ratisivatkin, niin ei niiden silti tarvitse poikki mennä. Ei!

Eukko otti vielä askeleen—ja loiskis veteen!

»Auttakaa! auttakaa! Herran tähden, auttakaa!» huusi hän ja koetti pulikoida rantaan.

Siinä potkiessaan ja rimpuillessaan tuntui hänestä kuin joku olisi saapunut paikalle ja juossut veteen.

Niin kävikin.

Kun lukkarin Dorotea oli ulkona lypsämässä, kuuli hän eukon hätähuudon. Hetkeäkään epäröimättä hän juoksi veteen, piteli toisella kädellään pajun oksasta ja tarttui toisella eukon hameeseen pitääkseen häntä veden pinnalla.

Hän huusi apua, ja pitäjänvouti tuli ja veti Swartin emännän kuivalle maalle.

Siinä hän nyt makasi ruohikossa kuin kuollut, voimatta liikuttaa ainoatakaan jäsentä. Suurella vaivalla saatiin hänet kannetuksi kotiin, jossa hänet laskettiin sänkyyn.

XII.

Vihdoin hän avasi silmänsä ja näki Dorotean hyörivän ympärillään lämmittäen kiviastioita pantaviksi hänen jalkainsa alle ja keittäen hänelle kamomilliteetä.

Huhu, että Swartin emäntä oli pudonnut puroon, oli salaman nopeudella levinnyt ympäri kylää, ja kaikki kylän naiset tulivat nyt katsomaan, oliko huhussa perää.

Ensin tuli Wittin emäntä.

»Herra jesta, kuinka sinä voit pudota puroon ja melkein hukkaa siihen! Olethan sinä muutoin aina niin säännöllinen ihminen.»

»Silta—ai ai—silta meni rikki», ruikutti Swartin emäntä.

»Mitäs sellaisia puhut! Tyhmyyksiä! Puron yli vie leveä kivisilta, ja kuitenkin sinä putoot veteen!»

Useita eukkoja astui nyt tupaan lausumaan ihmetystänsä, sääliänsä ja myös muistutuksiansa.

»Mutta kuinka se oli mahdollista?»

»Pudota veteen keskellä päivää!»

»Olemmeko me koskaan millään tavalla pahoittaneet sinun mieltäsi?»

»Jumala siunatkoon! Hän tahtoi varmaan hukuttaa itsensä!»

»Ehkä senvuoksi, että hänen miehensä kuleksii ympäri maailmaa.»

»Voih», änkytti Swartin emäntä, »enhän minä voinut sille mitään—voi, voi—silta oli niin vanha, ja niin minä putosin veteen. Voi, voi, voi!»

»Mitä?» huudahti vanha Snurin emäntä katsahtaen kannuun, jossa oli teetä, »kamomilliteetä tällöisessä tilassa? Se ei käy laatuun mitenkään. Meidän täytyy antaa hänelle jotain väkevämpää!»

Nyt he kaikki juoksivat kotiinsa, josta sitten palasivat takaisin tuoden muassaan niin paljon pulloja, lasseja, saviastioita ja rasioita, että ne olisivat piisanneet kokonaisen sairaalan tarpeeksi, ja sitten he rupesivat »tohtoroimaan».

»Tässä on erinomaista laastaria; koetappas lämmittää sitä ja panna vatsalle! Se on aina auttanut minua!»

»Äh», sanoi Knaakin emäntä, »mene siitä tiehesi laastareinesi!—Kas tässä on pirunpihkarohtoa, ota sitä, niin saat nähdä, että apu tulee!»

»Loruja!» sanoi Holtin emäntä, »luuletko sinä, että ne auttavat? Ei, tässä on minun yhdeksän-aineenvoiteeni; se on aine, joka kelpaa. Minä olen perinyt resehdin isältäni; se auttaa kaikkia tauteja vastaan.»

»Pois tieltä!» sanoi Boltin emäntä ja tungeikse sängyn laidalle, »ainoa mikä häntä auttaa, on tämä liljamäntti. Se auttaa, kun ei enää mikään muu auta.»

»Kuulkaas nyt», sanoi vanha Platerin emäntä, »meidän täytyy venyttää häntä!»

»No, se on tietty, se tässä on tehtävä!»

Ja samassa tarttui kaksi eukkoa sairasta jaloista ja kaksi päästä, ja niin ruvettiin sitten venyttämään kaikin voimin; he olivat vähällä venyttää Swartin emännän kuoliaaksi, ja tämä huusi täyttä kurkkua.

»Ei», sanoi nyt Klaterin emäntä, »tämä ei kelpaa, ei hän tästä tule sen paremmaksi. Teidän tulee ensin kääntää hänen päänsä alaspäin, jotta vesi voi juosta pois hänestä. Hän on saanut liian paljon vettä sisään, ja se on saatava pois joko hyvällä tai pahalla. Muuten emme voi häntä parantaa.»

Sanottu ja tehty. Akat tarttuivat Swartin emännän jalkoihin ja käänsivät hänet ylösalasin.

»Minä kuolen! Jumalan tähden, minä en kestä tätä! Minä saan halvauksen!» huusi sairas.

Mutta siitä eivät hänen hyvät ystävänsä välittäneet.

»Antaa hänen huutaa! Se ei haittaa; mutta vesi on saatava ulos!»

Eikä auttanut, vaikka Swartin emäntä huusi ja porasi, pyysi ja rukoili; hänet käännettiin ylösalasin, häntä heilutettiin kuin putelia.

* * * * *

Onnettomuus olisi saattanut tapahtua, ellei pastori olisi ehittänyt paikalle oikeaan aikaan.

Hän huomasi heti missä toimissa tässä oltiin ja ajoi kaikki avuliaat ystävät ulos astioineen ja lasineen, sanoen:

»Viekää pois kaikki! Tässä ei saa käyttää muuta kuin kamomilliteetä!»

Sairas laskettiin nyt taas vuoteelle ja hänet peitettiin kunnollisesti.

Sängyssä makasi Swartin emäntä ähkien, kunnes hän viimein huomasi kysyä:

»Kuka minut pelasti vedestä?»

Kun pastori ilmoitti hänelle, että se oli ollut lukkarin Dorotea, rupesi hän haikeasti valittamaan.

»Voi, rakas herra pastori, minä olen tehnyt suuren synnin! Minä olen vannonut, että ihmiset saisivat kääntää minut ylösalasin ennenkuin Frits ja Dorotea saisivat toisensa, ja tämän kaiken olen tehnyt kurjien rahojen tähden! Mutta nyt he ovat kääntäneet minut ylösalasin; nyt on rangaistus kohdannut minua vaivaista syntistä!»

Pastori lohdutti häntä ja sanoi, että kaikki muuttuisi hyväksi jälleen, kun hän vain on päässyt taas jalkeille.

»Ei, herra pastori», sanoi Swartin emäntä, »tätä minä en niin helposti voi unohtaa. Niin kuin minä tänään olen vannonut, niin on tapahtunut, ja jos ei minun poikani ota tyttöä, niin en minä enää tahdo tietää hänestä mitään; hän ei enää ole minun lapseni. Ei, herra pastori, minä en enää tahdo nähdä häntä silmäini edessä, jollei hän ota Doroteaa vaimoksensa!»

Nyt sattui niin, että Dorotea, joka oli käynyt kotonaan muuttamassa vaatteita, samassa tuli huoneeseen ja kuuli mitä hän sanoi.

Sairas tahtoi hänet nähdessään heti sovittaa kaikki.

»Odottakaas», sanoi pappi, »minulla on jotain sanottavaa teille kummallekin. Te, Swartin emäntä, ette saa kajota jo kauan sitte unohdettuihin asioihin, muuten teette pahan vielä pahemmaksi. Pysykää vain tyynenä ja koettakaa nukkua hieman. Ja sinä lapseni, voit valvoa täällä tänä yönä ja katsoa, että hän makaa hiljaa. Jos hänen tilansa huononee, niin lähetä sana minulle!»

Ja kun he molemmat olivat luvanneet tehdä niinkuin hän tahtoi, taputti hän Doroteaa poskelle ja meni sitten tyytyväisenä kotiinsa.

Dorotea istuutui sängyn viereen. Sairas tarttui hänen käteensä ja likisti sitä voimakkaasti eikä enää tahtonut laskea sitä irti. Vähän väliä hän puhkesi puhumaan tähän tapaan:

»Näetkös, Dorotea, jollei minun Fritsini tahdo...»

»Hiljaa!» sanoi tyttö, »pastori on sanonut, että te ette saa puhua.»

»Että veditkin minut, vanhan ihmisen, ylös vedestä! Maltas vaan, Dorotea, niin saat nähdä...»

»Voi voi, hiljaa nyt! Te ette enää saa puhua sanaakaan», sanoi Dorotea korjaten sairaan peitettä, jottei hänelle tulisi kylmä.

Ei kestänyt kauaa, ennenkuin eukko vaipui uneen.

Kun Dorotea näki hänen nukkuvan, nousi hän hiljaa sängyn vierestä ja asettui istumaan akkunan ääreen.

Siinä hän istui katsoen ulos hiljaiseen kesäyöhön. Hän näki kuun tulevan esiin kesäisten pilvien lomasta ja hopeoivan pensaat ja puut ja veden. Hän kuunteli, mutta yö oli hiljainen, vain pensastosta puron rannalla kuului satakielen ihana laulu.

Tuolla oli hänen isänsä koti, jossa hän oli lapsuutensa vuodet elänyt, sen vieressä tuolla hautausmaa, jossa hänen äitinsä lepäsi, tuolla kylä peltoineen ja puutarhoineen, tuolla vuoret ja laaksot. Hän katseli kaikkea kuin ensi kertaa, ja kyynel nousi hänen silmäänsä, ajatusten outoja unelmoidessa.

Äkkiä tuntui hänestä kuin joku olisi liikkunut hänen takanaan. Hän kääntyi katsomaan: Swartin emäntä astui lattialla.

»Ei, emäntä, menkää makaamaan! Onhan pastori kieltänyt...»

»Ole nyt vaiti, lapseni! Minä tulen heti takaisin, minä otan vain jotain kaapista», sanoi eukko avaten kaapin oven ja ottaen sieltä jonkun esineen, minkä hän pani Dorotean käteen.

»Kas tässä, Dorotea! sanoi hän. »Tämän on *hän* lähettänyt sinulle!»

Sitten meni eukko jälleen sänkyyn ja käänsi kasvonsa seinään päin ja näytti nukkuvan sikeää unta.

Ja Dorotea?—Ah, kuinka hänen sydämensä sykki riemusta! *Hän* oli lähettänyt tämän ja Swartin emäntä *itse* oli antanut sen hänelle. Hän avasi rasian. Siinä oli hänen hiuskiharansa! Siinä oli sormus!

Häikäisevä valkeus tulvi sädehtien hänen sieluunsa, hänen sydämensä aukeni auringolle kuin puhkeava, ihana kukkanen ja kaikki hänen surunsa ja murheensa haihtuivat.

XIII.

»Kas niin», sanoi ukko Swart, »nyt me olemme Berlinissä ja me jääme tänne huomiseksi, mutta tänä iltana tahdon minä kirjoittaa eukolleni kirjeen. Sen olen minä luvannut hänelle, enkä minä vielä koskaan ole syönyt sanaani. No, Frits, istus nyt poikani...»

»Ei, naapuri», sanoi ukko Witt, »maltas vähän! Anna Kallen kirjoittaa, hän sen osaa; olihan hän ensimmäinen lukkarin koulussa.»

»No, istu sitten, Kalle!» sanoi Swart.

Kalle istui ja Swart saneli hänelle, mitä hänen piti kirjoittaa, ja kun hän oli lopettanut, sanoi Swart:

»Kas niin, poikani! No, lues nyt, mitä olet kirjoittanut!»

»Hellästi rakastettu vaimo!» luki Kalle.

»Niin nimitän minä häntä aina kirjeissäni», sanoi Swart.

»Me olemme täällä ja olemme kaikki tyyni terveet, ukko Witt ja Kalle ja minä ja myös meidän lapsemme. Ja me olemme kaikki hyvällä tiellä. Ja katso emäsian perään, ettei se pääse syömään porsaitaan. Ja pidä silmällä myös toisia sikoja. Ja anna väen niittää alaniityllä. Ja me olemme nyt Berlinissä ja olemme kaikki tyyni terveet ja jääme tänne huomiseksi ja olemme suoneet itsellemme lepopäivän, sillä täällä on herramaista olla ja paljon huveja. Ja talot ovat korkeita. Ja te kai olette kaikki terveinä.

Sulle kuuluu sydämeni asti kuoloon,

Jaakko Swart.

Torstaina jälkeen helluntain 1800 ja viisikymmentä neljä.

Jälkikirjoitus.

Tänä iltana tuulee kovasti.»

»No, naapuri, mitäs arvelet? Eikö hän saata olla tyytyväinen?»

»No, kyllä», sanoi Witt. »Tuon 'asti kuoloon' sinä varmaan olet lukenut jostain kirjasta?»

»Ei, naapuri! Silloin se ei olisi jäänyt mieleeni. Näetkös, kun minä ja eukkoni olimme morsiuspari, annoin minä hänelle kerran hunajakakun, johon oli kiinnitetty muuan värsy, jossa oli nämä sanat. Se ilahdutti häntä sanomattomasti, ja sentähden tahdon minä myös ilahduttaa häntä hänen vanhoina päivinä.»

Seuraavana aamuna nousivat matkamiehemme vikkelästi vuoteiltaan ja menivät ulos katsomaan Berliiniä. He astuivat katua ylös ja toista alas, ja paljon oli tässä nähtävää.

»Ei, hyvät ystävät, katsokaas», sanoi Swart, »mikähän rakennus tuokin on, seitsemänkerroksinen!»

»Sellaisia», arveli Witt, »ei ole Stavenhagenissa!»

»Äh, naapuri!» sanoi Swart, »kuinka sinä voitkaan puhua semmoisia tyhmyyksiä! Stavenhagen on vain rotanpesä; sielläkö nyt olisi tämmöisiä taloja!?»

»No», väitti Witt, »on siellä kauppiaan uusi talo torin varrella, aivan maaherran talon vieressä...»

»Tässä talossa taitaa asua räätäli», puuttui Kalle puheeseen. »Tuossa kyltissä seisoo: Frans Piefke, Waatteidentekijä.»

»Poika», sanoi Witt. »Oletko sinä menettänyt järkesi? Räätäli tuommoisessa talossa! Mitenkä räätälin annettaisiin siinä asua?»

He marssivat eteenpäin.

»Poika», sanoi Swart, »kävele suorana!—Tuossa koukertelee hän pitkin katua ja tuijottaa sinne tänne ja on kyyryksissä kuin vanha seitsenkymmenvuotias akka. Tahdotkos käydä paremmin! Seuraa Kallen esimerkkiä! Näetkös kuinka kaikki pysähtyvät häntä katsomaan, mutta kukaan ei viitsi sinua katsella!»

»Isä», vastasi Frits, »enhän minä sille mitään mahda; se johtuu Kallen uudesta takista.»

»Ei, Frits», sanoi Witt. Ei se johdu vain siitä! Vähät takista, mutta katsos Kallen sääriä! Kuinka reippaasti hän muuttaa koipiaan. Ja katso koko hänen vartaloaan!—Muuten sanon sinulle, naapuri Swart, että sinä olet liian ankara Fritsille. Missäs hän olisi oppinut käyttäytymään? Näetkös, jollen minä olisi ollut sotamiehenä, ei minun pojallani myöskään olisi sitä ryhtiä, mikä hänellä nyt on, sillä sitä vaan ei peritä, näes!»

XIV.

Kun he tulivat Kuninkaankadulle, huusi Swart:

»Tässähän on hirmuinen joukko ihmisiä; mikähän nyt on hätänä?»

»Täällä on varmaankin markkinat», sanoi Witt.

»Ehkäpä on, naapuri.—Kuulkaa pojat, kulkekaa käsihakaa, jottette eksy meistä tässä kauheassa tungoksessa!»

He tarttuivat toistensa käsivarsiin ja lähtivät astumaan katua alas. Kalle ja Frits polttivat sikaaria ja ukot vetivät sauhuja lyhyistä nysistään mietiskellen, mitä näillä kaikilla ihmisillä oli tässä tekemistä. Eihän tässä ollut mitään merkillistä nähtävänä.

Näin tulivat he Burg-kadulle.

»Seis!» huusi Kalle. Tässä asuu Portugalin kuningas. Sen saattaa lukea tuosta kyltistä, ja tuo, joka seisoo tuossa ovella on varmaankin kuningas itse.»

Kyltissä seisoi: Portugalin kuningas.

Kruunua hänellä ei ollut päässään tänään; se oli hänelle varmaankin liian raskas, sillä hän seisoi ovella avopäin katsellen ulos kadulle.

»Se on hän itse, naapuri», kuiskasi Witt.

»Niin, kyllä se on hän», vakuutti puolestaan Swart.

Siinä he nyt seisovivat rinnakkain keskellä katua katsellen kuningasta.

Hän oli pukeutunut täyteen komeuteensa: hänellä oli sininen hännystakki, jossa oli punainen kaulus ja kultakoristeet edessä ja takana ja jaloissa oli hänellä keltakauluksiset kiiltävät saappaat. Ja vaikei hänellä ollutkaan kruunua päässään, niin oli hänellä kuitenkin valtikka kädessään; se oli kaunis kultapäinen Espanjan-ruoko. Muuten oli hänellä punainen nenä ja pitkä punainen parta ja tukevaruumiinen hän myös oli. Swart päätteli hänen painavan kaksisataa kahdeksankymmentä naulaa.

»Vai tämä se nyt on Portukalin kuningas», sanoi Swart. Omituinen on tämmöisten kuningasten laita. Niin pian kun he vain panevat kruunun päähänsä, saa koko kansa jalat alleen, eikä kukaan tohdi sanallakaan vastustaa heitä.»

»Minä luulen että hän on vihoissaan», sanoi Witt. Katsos vaan kuinka hän sylkee! Hän on varmaan hyvin kiukkuinen kapine!»

Samalla tuli kuningas heidän luokseen ja rupesi sylkemään.

»Mitä te tässä tolloitatte?» ärjäsi hän.

»No ei mitään, herra majesteetti», sanoi Witt. »Me halusimme vain vähän katsella teitä.»

Nyt kuningas oikein hirmustui ja hänen kasvonsa muuttuivat vallan sinisiksi pelkästä kiukusta.

»Hävyttömät miehet! Kuka on antanut teille luvan kurkistaa sisään hotelliin? Menkää heti matkoihinne!»

Ja jolleivät he olisi ajoissa pötkineet pakoon olisivat he varmaan saaneet tuntuvan iskun valtikasta. Mutta he juoksisivat katua eteenpäin ja pysähtyivät vasta päästyään pois Portugalin kuninkaan valtikan ulottuvilta.

Swart sanoi:

»Tämäpä oli hauskaa! Minä, hyvät ystävät, en koskaan olisi voinut uskoa, että kuninkaatkin tappelevat!»

»Kyllä he tappelevat, naapuri», vakuutti Witt. »Kuninkaat ovat niin kummallisia; jos vähänkin vain liikahdat, niin kohta he tulevat hulluiksi ja lyövät päälle vaan! Eivätkä herttuat ole rahtuakaan paremmat. Tiedäthän sinä, että vanha herttua Fredrik Frans omalla kädellään antoi minulle lyönnin vasten suutani. Sitä minä en eläessäni unohda. 'Pois tieltä, tolvana!' sanoi hän—ja samassa löi hän. Eikä hän väärään lyönytään.»

Kun he nyt olivat tointuneet säikäyksestään, kääntyivät he takaisin ja tulivat »Vaaliruhtinaan sillalle».

»Katsos kuinka hän istuu hevosen selässä! Kuka se on? kysyi Witt.

»Ruuna on hyvä», sanoi Swart. »Miehestä minä en anna penniäkään, mutta ruunalla on hyvät jalat.»

»Ei, naapuri», sanoi Witt, »katsos hänen tukkaansa, tiheä kuin pilvi ja sen alla on vangittuja ihmisiä. Minä luulen, että se on santarmi.»

»Voipi olla», sanoi Swart. »Mutta musikantit sanoivat, että vanha Blücher[1] seisoo täällä jossakin, ja hänet minä mielelläni tahtoisin nähdä. Tosin hän seisoo myöskin Rostockin torilla, mutta minä tahtoisin sentään nähdä, miltä hän täällä näyttää.»

[1] Saksan vapautussodan 1813—14 sankareita.

* * * * *

Ei kestänyt kauaa, ennenkuin he tapasivat sotamiehen, joka pientä palkkiota vastaan oli halukas näyttämään heille, missä Blücher seisoi. He tarttuivat nyt taasen toinen toisiaan käsivarresta ja seurasivat sotamiestä. Joka kerta kun heitä vastaan tuli upseeri, seisahtui sotamies, katsoi upseeria suoraan silmiin ja kohotti oikean kätensä lakkinsa syrjään.

»Se on hunööriä», selitti Witt. »Kuules, naapuri Swart, minun mielestäni me olisimme aika tyhmeliinejä, jollemme mekin kohottaisi kättämme hattumme syrjälle ja tekisi hunööriä.»

Sanottu ja tehty.

Joka kerta kun heitä vastaan tuli upseeri, seisahtui koko seurue ja kohotti kätensä hatulleen; kohottipa Kalle molemmatkin kätensä.

Vihdoin tulivat he paikalle, missä ukko Blücher seisoo miekka kädessään.

»Se ei ole hän», sanoi Witt, »se ei ole rahtuakaan hänen näköisensä.»

Sotamies vakuutti, että kyllä tämä oli Blücher.

»Loruja», sanoi Swart, »Rostockin torilla on hän aivan toisennäköinen. Eihän tällä ole edes mitään leijonannahkaa.»

»Ei», sanoi Witt. »Se ei voi olla hän. Seisoohan hän tuolla ylhäällä niin kurjan ja hätäilevän näköisenä kuin jos hänet vasten tahtoaan olisi asetettu uunille seisomaan ja hän pyytäisi päästä sieltä alas.»

»Nyt minä tiedän, ketä se kuvaa», jatkoi Witt. »Se kuvaa vanhaa kenraali Pressentiä! Hän heilutteli miekkaansa aivan tuolla tavoin, kun me marssimme Schweriniin.»

»Se voi olla mahdollista», sanoi Swart. »Mutta kuka sitten on tuo toinen tuolla?»

»Se on kreivi Bülow-Dennewitz», sanoi sotamies.

»Mikä mies se semmoinen olisi?» sanoi Witt. »Ei, se on majuri von Voss Grabowista; se on aivan hänen näköisensä. Häntä en minä unhoita milloinkaan. Se oli mies, joka osasi olla hyvä kaikille. Hän sanoi meitä aina lapsikseen.»

»No, sen tietänet sinä hyvin, naapuri», arveli Swart. »Olithan sinä hänen komennettavanaan.»

Blücherin patsaan luota tultiin vanhan Fritsin[1] luo, jota Witt aina oli salaa vihannut. Tämä viha sai aiheensa jo paljon ennen Wittin syntymää. Frits oli nimittäin ottanut Wittin äidinisän sotamieheksi.

[1] Kuningas Fredrik II.

»Kas kuinka hän istuu siinä vanhan hevoskaakkinsa selässä», sanoi Witt. »Niin, tirkistele sinä sieltä vain minkä mielesi tekee; sinun syysi kuitenkin oli, että me emme saaneet sitä kaunista taloa. Eikös se ole totta, häh? Katsos vaan, kun hän istuu siinä niinkuin koko asia ei ollenkaan häntä liikuttaisi. Soisinpa, että pöllähtäisit sieltä nenällesi!—Minä tahdon nimittäin sanoa sinulle, naapuri Swart, erään asian. Äitini isä oli vanhin, ja hänen olisi pitänyt saada talo. Mutta silloinpa tuo vanha Frits otti hänet sotamieheksi, ja maakunnan tyhmä virasto määräsi, että talo oli joutuva toiselle, ja niin saimme me pitkän nenän.»

»Mitä hulluja!»

»Mitä hulluja, naapuri!» sanoi Swart. »Onhan se niin vanha asia, ettei sitä kukaan enää viitsi ajatella. Kaikki ihmiset sanovat—ja onhan siitä painettu kirjojakin—että hän oli hyvä kuningas.

»Sitä en minä lainkaan tahdo kieltää», sanoi Witt. »Itse äitini isäkin piti hänestä ja kertoi meille paljon juttuja vanhasta Fritsistä. Kerran —en muista koska se oli—löi hän äidinisääni olalle ja sanoi: Sinä olet oikea krenatööri ja olet taistellut miehuullisesti!»

»Kas kehnoa vaan!» sanoi Swart.

»Niin, naapuri, hän on sanonut minun äitini isälle, vaikka minä en muista koska se oli: 'sinä olet oikea krenatööri ja olet taistellut miehuullisesti!' Nyt istuu hän tuolla korkealla hevosensa selässä, ja äidinisä jäi ilman taloa, ja se oli hänen syynsä!»

»No, naapuri», sanoi Swart heidän taas jatkaessaan matkaansa. »Älä sinä nyt enää sure sitä asiaa se on nyt ollut ja mennyt eikä sinun enää tarvitse vihata häntä.»

»No se nyt ei voisi johtua mieleenikään», vakuutti Witt. »Mutta talo olisi nyt ollut minun. Ja sen minä sanon, naapuri, että hänen syynsä se sittenkin oli!»

* * * * *

Sotamies johti heitä nyt katua ylös, katua alas, kunnes he tulivat »Unter den Linden'ille»[1].

[1] Kuuluisa puistokatu Berlinissä.

Mikä paljous komeasti puettuja, hyvältä hajahtavia naisia!

»Poika!» sanoi Swart. »Ojenna itsesi suoraksi ja liikuta säariäsi vähän uljaammin ja pane kädet kupeillesi, jotta ihmiset voisivat katsella sinuakin! Luuletko että minä kävelin noin vetelästi nuorena ollessani? Ei,—katsos Kallea! Hän vasta osaa käyttäytyä; katsos, kuinka hän katsoo tyttöjä suoraan silmiin ja hymyilee ja nyökäyttää päätään heille ikäänkuin tuntisi heidät kaikki. Ja saatampa sanoa, että nämä tytöt ansaitsevatkin katselemista.»

»Siinä sinä olet oikeassa», sanoi Witt. »Enkö minä ole aina sanonut, että täällä on senkin vietävän kauniita tyttöjä! Ja miten uhkeita ne ovat!»

»Minä luulin eukkoani jokseenkin tukevaksi», sanoi Swart, »mutta katsos vain tuotakin—onpa siinä laajuutta! Mikä masiina! Ja jos hän edes olisi vanha akka; mutta hän on aivan nuori tyttö.—Turkanen!

Jos minulla olisi mittanauha mukanani, niin menisin ja mittaisin hänen selkensä.»

Nyt he saapuivat »Museolle».

Ensimmäinen esine, mikä täällä pisti heidän silmiinsä, oli iso, suunnaton kivimalja.

»Hyvät ystävät! Kuinka tämä on mahdollista?» sanoi Swart. »Mikä astia! Siitä voi syödä sata miestä ja siihen mahtuu ainakin kaksitoista härkätyynyriä.

»Varmasti», sanoi Witt. »Mihinkä sitä muuten käytetään?»

»Kun kuningas keittää herneitä», sanoi sotamies, »ja pitää pidot, joihin pääsee ken tahtoo, niin tätä käytetään liemiastiana. Ja kun kuningas kruunataan ja hän seisoo tuolla ylhäällä linnan katolla kruunu päässään, niin tässä makaa paistettu härkä ja tuosta suihkukaivosta juoksee parasta punssia ja punaista viiniä. Ja jokainen saa ottaa niin paljon kuin mieli tekee.»

»Koska se tapahtuu taas?» kysyi Kalle. »Silloin täytyy meidän tulla tänne!»

»No», sanoi Witt, »ei se niin hädin tapahdu!»

XV.

He tulivat uudelle museolle ja katselivat sen ulkoseinillä olevia maalauksia.

Museon pääportilla seisojien joukko hienosti puettuja naisia ja herroja täydessä juhlapuvussa.

»Menkää niiden jälestä!» sanoi sotamies.

»Ei se toki sovi», sanoi Swart. »Mehän olemme vain arkipuvuissamme; ei meidän sovi tunkeutua noin hienon herrasväen joukkoon.»

»Mitä sinä tarkoitat?» sanoi Witt. »Ensin minä ostan uudet housut, jottemme tarvitsisi hävetä joutuessamme hienojen ihmisten pariin, ja kun nyt on kysymys siitä, niin sinä rupeat ujostelevaan.—Mene nyt vain rohkeasti portaita ylös!»

Ja Witt juoksi ylös—kaksi porrasta kerrallaan, näyttääkseen, ettei hän lainkaan ujostellut.

Mutta tätä hänen ei olisi pitänyt tehdä.

Kummihousut eivät sitä kestäneet.

Kun hän taivutti jalkojaan, meni toinen jalkahihna rikki ja—ratsis! housun lahe lensi kokoon polven yläpuolelle. Ja kun hän kumartui sitä jälleen kiinni solmimaan, meni toinenkin hihna rikki, ja nyt hän seisojien siinä paljain säärin kaikkien hienojen herrojen ja naisten keskellä.

Hänellä näytti olevan uimahousut jaloissaan.

Kun Wittin seuralaiset olivat ehtineet ylös, oli iso piiri ihmisiä kerääntynyt hänen ympärilleen. He tuuppailivat toinen toisiaan kylkeen ja osoittelivat Witt-raukkaa, joka turhaan koetti saada housut peittämään sääriään.

Kun hän oli vetänyt toisen lahkeen alas, meni toinen ylös. Nämä olivat polvi- ja pitkät-housut, aivan niinkuin musikanteri oli sanonut!

Ukko Swart tunkeusi väkijoukon läpitse ja rupesi Wittia lohduttamaan.

»Älä välitä näistä irvistelijöistä! Tässä olen minä, ja nimeni on Swart, ja hänen nimensä on Witt, ja hyvin tyhmä on se joka sallii itseään naurettavan vasten naamaa. Kukas sille mitään voi, ettei kummi ole yhtä kestävää kuin lanka ja piki. Älä ole milläsikään, naapuri, vaan pane takkisi napit kiinni!—Olipa tämäkin kaunis tapaus!»

Tuskin olivat he ehtineet saada tämän housujutun tyydyttävälle kannalle, kun Frits juoksi erään herran luo, joka seisojien joukossa, lankesi hänen kaulaansa ja suuteli häntä.

»No, mutta Jumala varjelkoon minua!» sanoi Swart. »Nythän sinä tulet hulluksi, poika! Frits, piruko

sinua riivaa?»

Mutta Frits ei kuullut, mitä Swart sanoi, hänellä oli niin paljon puhumista vieraan herran kanssa.

»Tunnetko sinä minut, Henrikki? Isä, etkö tunne Henrikkiä. Sehän on pastorin Henrikki. Ja sainkin minä sinut tavata juuri täällä!»

Fritsin matkatoverit tulivat lähemmäs.

Ukko Swart astui etunenässä.

»No hyvät ystävät!» sanoi hän. »Olipa nyt erinomainen onni että sinun jalkahihnasi menivät poikki, jotta saimme tavata pastorin Henrikin!»

Witt teki toisella kädellään hunööriä, toisella pidellen takkiaan vartalonsa ympärillä, ja Frits pudisteli vanhan leikkitooverinsa kättä.

»Mutta poika», sanoi Swart, »älä sinä nyt niin julmasti ahdistele häntä; hän ehkä saa hävetä meitä.»

»Minkätähden minä saisin hävetä tavatessani vanhat hyvät ystäväni?» sanoi Henrikki.—»Mutta kertokaa nyt minulle, mitä kotiin kuuluu ja mitä on tapahtunut siitä lähtien kun minä matkustin sieltä!»

»No, eihän sitä mitään erinomaista kuulu», sanoi Swart. »Ihmiset ja eläimet ovat terveinä. Herra pastori on terve ja rouva pastorska käy päivä päivältä tukevemmaksi ja teidän pieni Kalle-veljenne on reipas poika. Tässä eräänä päivänä hän painiskeli pitäjänvoudin Fritsin kanssa ja sai hänet alleen. Ja Lovisa, teidän sisarenne on oikein erinomainen tyttö. Kun minä joku päivä sitte olin lukkarilla, istui hän siellä potfianoa soittaen—lukkari on näet sellainen potfiano—ja kunpa te olisitte kuullut, kuinka hän osaa soittaa, ja kuinka hän taitaa sormiaan käyttä! Se oli aivan ihmeellistä!»

»Kuinka lukkari ja hänen tyttärensä voivat?» kysyi Henrikki.

»Lukkari», sanoi Swart, »hän on aivan entisellään; koulussa hän istuu ja lukee lasten kanssa ja antaa niille selkään sitä mukaa kuin on tarpeellista.»

»Entä Dorotea?»

»Hän voi hyvin», puuttui Frits äkkiä puheeseen, »hän on tullut isoksi ja kauniiksi.»

Ja Frits tuli punaiseksi kuin kukko.

»Poika», sanoi isä, »mitä sinä puhut työstä? Luuletko sinä että herra Henrikki hänestä välittää? Kyllä hänellä on muuta ajateltavana! Sinä et todella häpeä laisinkaan! Etkä sinä muuta ajattele kuin aina vain lukkarin Doroteaa. Jos äitisi sen tietäisi, niin saisitpa kokea....»

»No eikö mitään ikävää ole kotona tapahtunut?» keskeytti ylioppilas.

»Ei», vastasi Witt. »Mutta ukko Raabe on kuollut; hän tuli sairaaksi heti pääsiäisen jälkeen ja haudattiin neljä viikkoa takaperin. Ja Voss ajoi poikansa ylitse lantarattailla, mutta sitä hän ei voinut välttää, ja Hannu Schmidt seiso ylhäällä vanhoilla tikapuilla, jotka menivät rikki, niin että hän putosi maahan, mutta hän pääsi asiasta helpolla. Ja sitten on kuusi talonpoikaa mennyt Amerikkaan vaimoineen ja lapsineen ja Mikko Frank ja Hannu Wunderlich ovat vankeudessa lampaanvarkaudesta.»

»He varastivat kaksi lammasta ja kuusi karitsaa, ja senvuoksi heidät pantiin kiinni», sanoi Swart. »Ja sitten se tapaus ukko Boltin ja lääninoikeuden välillä.»

»Mitäs sinä puhut?» sanoi Witt takkiaan pidellen. »Eihän se ollut lääninoikeus, vaan metsäoikeus. Hän on itse kertonut minulle sen, ja senvuoksi luulisin tuntevani sen asian.»

»Niin, sepä on kaunis juttu, se», sanoi Swart. »Näettekös, muutamat meidän kylän miehet tulivat haastetuiksi oikeuteen senvuoksi, että olivat olleet luvatta metsässä—ja siinä he olivatkin tehneet väärin, tietysti—ja kun nyt tuomari kuulustelee heitä, niin astuu ukko Bolt sisään maksaakseen vähän rahoja; tämä tapahtui nimittäin juuri veronmaksun aikoina. No, tuomari kiroili ja ärjyi tahtoessaan saada miehet tunnustamaan, ja kun he olivat tunnustaneet, kutsui hän vanginvartijan ja käski tämän antaa heille viisikolmatta lyöntiä selkänahalle.

Kun vanginvartija oli käskyä toimeenpanemassa, arveli ukko Bolt voivansa mennä tuomarin eteen asiaansa toimittamaan, ja hän meni ja sanoi:

»Minulla olisi tässä...

»Jaha, niin vainkin, keskeytti tuomari. Tämän tässä minä olin kokonaan unohtaa; saakoon hänkin

rangaistuksensa.

Mutta siihen ei Bolt tietysti halunnut suostua.

»Herra tuomari, sanoi hän minä olen tässä...

»Vai uskallat sinä mukista vastaan? sanoi tuomari—luulenpa että tahdot niskotella esivaltaa vastaan. Anna hänelle viisikolmatta!

»Mutta Herra Jumala, väitti Bolt, olenhan minä tullut tänne....

»Suu kiinni!

Ja litsis-latsis—häinkin sai viisikolmatta lyöntiä.

»Minä olen tullut tänne holhooja-asioissa, rahoja maksamaan, sanoi Bolt saatuaan selkäänsä.

»No, miksi et sitä heti sanonut? kysyi tuomari.

»Ettehän te tahtonut minua kuulla, kun minä aloin puhua.

»Toisen kerran puhut ajoissa, sanoi tuomari. Nyt olet saanut lyöntisi ja Lybekin lain mukaan saat ne pitää hyvänäsi.

Mutta sitten tuomari pyysi häneltä anteeksi ja pyysi ettei Bolt panisi tätä erehdyttä pahakseen, eikä Bolt pannutkaan. Mutta selkäänsä hän oli saanut.»

»Niin», sanoi Witt, »minä olen aina sanonut hänelle, että hänen pitäisi puhua ajoissa. Ja jos hän nyt olisi niin tehnyt, ei hän olisi saanut raippoja, mutta nyt hän sai ne, ja sai ne Lyybekin lain mukaan pitää hyvänään.»

XVI.

Henrikki pyysi heitä luoksensa.

Kun he astuivat Burg-katua, seisoi Portugalin kuningas vielä ovellaan, katsellen kadulle.

»Ei, herra Henrikki», sanoivat Swart ja Witt. »Tätä tietä älkäämme menkö. Me olemme jo kerran olleet tuossa eikä mieleemme tee mennä sinne enää toistamiseen. Menkäämme toista tietä, sillä hänen kanssaan ei ole leikkimistä. Kuningas tahtoi lyödä meitä, ja meille voisi helposti käydä kuin naapuri Boltille.»

»Kuningas?» kysyi Henrikki. »Mikä kuningas?—Tuo, joka seisoo tuolla ovella on vain portieri.»

»Mikä mies se semmoinen on?» kysyi Witt.

»Portieri.»

»Minkätähden se seisoo ovella ja antaa selkään ihmisille, jotka kulkevat ohi? Eikö hän voi mennä työhönsä?»

»Hänen työnään on seista ovella», sanoi Henrikki. »Hän seisoo siinä kaiken päivää nähdäkseen kuka menee ulos ja kuka sisälle hotelliin, ja kun joku vieras tulee, ilmoittaa hän siitä hotellin isännälle.»

»Hitto ymmärtäköön kaiken mitä berliniläisten päähän voi lentää!» sanoi Swart. »Onko tuokin ihmisen työtä? Kahlekoiraa me siihen toimeen käytämme.»

He söivät päivällistä Henrikin luona, ja kun he olivat syöneet, istahtivat Swart ja Witt sohvaan polttelemaan piippua ruuan päälle ja kertoivat Henrikille, minkävuoksi he nyt oikeastaan olivat liikkeellä, selittäen juurtajaksain tuumansa.

»Niin», sanoi Swart, »tämän päivän me viivymme täällä, mutta huomenna me matkustamme eteenpäin rautateitse. Illalla me menemme teatteriin; vahinko vain, ettei naapuri Witt voi tulla sinne kanssamme.—Niin, naura sinä—sinun pitäisi hävetä! Me kyllä varomme ottamasta sinua mukaamme; muuten siitä taas syntyisi kaunis juttu.

»Te tarkoittatte housuja», sanoi Henriikki. »Sen asian minä kyllä järjestän kuntoon. Witt on muuttuva niin hienoksi kuin juuri munasta kömpinyt kananpoika.»

Hän otti vaatekaapistaan housut.

»Jos nämä teitä miellyttävät, Witt», sanoi hän, »niin vetäkää ne jalkaanne!»

No, Witt veti housut jalkaansa ja seiso i pian seurueen edessä valkoisissa englantilaisissa housuissa ja näytti niin hienolta kuin jos hän olisi ollut menossa hovitanssiisiin.

»Hei, Witt!» sanoi Swart. »Sinäpä vasta olet herra! Niin, kyllä se on totta, että vaatteet tekevät ihmisen. Sinuahan voisi luulla prinsssiksi!»

Kello oli nyt niin paljon, että oli aika lähteä teatteriin.

Herra Henriikki saattoi heitä teatteritalolle, antoi heille muutamia hyödyllisiä ohjeita, ja kun he olivat saaneet pääsyliput, jätti hän heille hyvästit.

»Nyt täytyy minun sanoa hyvästi», sanoi hän. »Minä en, ikävä kyllä, voi tulla mukaanne teatteriin, sillä minun täytyy mennä vieraisiin tänä iltana. Sanokaa paljon terveisiä isälleni, ja sanokaa hänelle, että— että minä harjoitan opintoja kaikin voimin ja että minä jo olen puolihullu pelkästä viisaudesta. Sanokaa myös terveisiä lukkarille ja hänen tyttärellensä, ja sanokaa, että kun tulen kotiin syksyllä, toivon saavani tanssia Dorotean häissä!»

Ja samalla hän tuuppasi Fritsiä kylkeen ja veti hänet vähän syrjään.

»Älä huoli olla alakuloinen, Frits! Se asia kyllä selviää. Usko minua, te ette tule Belgiaan, ja jos sinä ja Dorotea rakastatte toisianne, niin saatte nähdä, että te myös saitte toisenne. Belgiaan on pitkä matka, ja te ette pääse pitkälle, ennenkuin teidän täytyy kääntyä takaisin. Rautatie ei ole mikään Kalle Vepupp, ja te joudutte pian niin moneen pälkääseen, että ukot kyllästyvät koko matkaan ja palaavat takaisin Berliiniin. Ettehän te edes osaa yläsaksaa.—Kun te sitten tulette takaisin tänne, niin tule minun puheilleni; minä ehkä voin olla teille avuksi. Hyvästi nyt, Frits!»

Hän puristi leikkiverinsa kättä niin ystävällisesti, että Fritsille kihosi kyneleet silmiin ilosta, että vanha ystävä ei ollut häntä unohtanut, vaan vielä lisäksi antoi hänelle hyviä neuvoja.

Sanottuaan ukoille jäähyväiset meni Henriikki tiehensä.

XVII.

Meidän matkaseurueemme meni nyt teatteriin.

Kun he olivat tulleet ovesta sisälle, hiipi Swart hiljaa varpaisillaan eteenpäin, mutta Witt jäi ovelle tuijottamaan isoon katossa riippuvaan kynttiläkruunuun siksi kunnes hänen päätänsä rupesi huimaamaan.

»Mennään pois!» sanoi hän.

»Mutta miksikä menisimme pois?» sanoi Swart. »Olemmehan me maksaneet päästäksemme tänne eikä meille kukaan pahaa tee. Tule vain tänne katsomaan!»

Witt hiipi Swartin jälestä ja nojauti sitten yli rintavastimen ja katseli alas.

Kun hän nyt näki kuinka ihmisjoukko aaltoili siellä alhaalla, kuuli sieltä kaukaisen ukkosen tapaisen äänten kohinan ja näki kynttiläin kimaltelevan päänsä päällä ja allansa, rupesi hänen päätänsä huimaamaan, ja jollei Frits olisi pidellyt häntä, olisi hän varmaan pudonnut.

»Sinua vaivaa pyöritys», sanoi Swart. »Niin, olemmehan me jotenkin korkealla, mutta vähät siitä!— Ensimmäinen kerta aina pahin.»

Ukko Wittin nojautuessa Swartin käsivarteen alkoi musiikki äkkiä soida.

Oli ikäänkuin maa olisi halennut ja taivas vavissut, ikäänkuin ukkonen olisi jylissyt ja salamat sähissee; oli kohinaa ja vinguntaa, rummutusta ja hullutusta, ikäänkuin viimeinen päivä olisi ollut tulossa ja maailmannäytelmän viimeistä näytäntöä olisi alettu.

Äkkiä lensi esirippu ylös.

Lavalla oli komeat tanssiaisat, siinä tanssi useita pareja, ja kaikki huusivat: »Victoria!»

»Kuules Frits!» sanoi Kalle, »tämä on sama kappale, minkä me Alt-Strelitsissä silloin kun meidän täytyi hypätä!»

»Hahahahahaha», nauroi ukko Swart. »Katsos, naapuri, miten he konstailevat! Tässähän saattaa nauraa itsensä vääräksi.»

»Tämä kaikki tapahtuu varmaankin tuon metsästäjän vuoksi tuolla syrjässä», arveli Witt.

»Katsos vaan sitä miestä, kuinka turkasesti hän on koristeltu!» sanoi Swart. »Katsos, katsos, kuinka hän pöyhistelee itseään ja panee kätensä kupeilleen!—Ja katsos tuota toista sitten! Nyt hän suuttuu, nyt hän nousee seisaalleen; saas nähdä, eikö tässä nouse aika meteli. Kuules kuinka hän elämöi!»

»Mitä?» sanoi Witt. Ei suinkaan hän tahdo lyödä toista kuoliaaksi!»

»Äh, naapuri Witt, kuinka sinä voit olla niin tyhmä!» sanoi Swart. »Hän vain ovat olevinaan, he tahtovat vain kääntää ihmisten silmät! Ei mutta katsos, naapuri—tuossa ne tulevat! Ne ovat metsästäjiä. Katsos tuota vanhaa ukkoa, hän on aivan meidän metsänvartijamme näköinen! Kuules, kuinka hän laulaa aivan kuin lukkari!»

»No eipä juuri kannata kehua. Mutta katsos tuota toista nenineen ja mustine partoineen», sanoi Witt. »Ja hattu ihan kuin ratti! Kas hänpä vasta osaa töllistellä. Kun semmoinen mies kiljuu oikein täyttä kurkkua, niin se suorastaan tekee pahaa; oikein kylmältä karsii selkäpiissäni.»

»Minä säälin häntä», sanoi Swart, »Jumala ties saako hän naisen jota hän huutaa niin hirmuisesti! Katsos, katsos! Näetkös tuota tuolla? Se on itse paholainen!»

»Herra jesta, kuinka minä pelkään!» sanoi Witt.—»No, tämä kometia on tosiaankin rahan arvoinen.—Niin, naapuri, kyllä se on piru itse.»

»Minä en ymmärrä, minkätähden sinä aina pelkää», kummasteli Swart. »Nyt tulee se toinen, se nenäkäs...»

Korttipelin hauskuuden hyväilyihin neitojen tahdon yhdistää!...

»niin, niin kyllä sinussa on miestä mihin hyvänsä!—Kas, kas, sitä koiraa, miten hän hosuu ympärilleen! Nyt on toisen loppu käsissä. Tuhma piru, miksi annoitkaan ottaa itsesi kiinni! Ja kaikki vaiva mokoman tytön takia...»

Luulitkos saavas kotkan ilmaiseksi?

»... nyt minä tiedän mihin se heittiö tähtää. Nyt on Maks kiinni.»

Esirippu laskeutui ja Frits hengitti jälleen.

Hän ei koskaan ollut voinut uneksiakaan, että tavalliset ihmiset voivat matkaansaattaa mitään noin kaunista ja ihanaa. Tämä ei voinut olla todellisuutta, sen hän ymmärsi; ei tässä maailmassa voinut noin käydä, mutta kun hän nyt katseli sinne, tuntui se, minkä hän näki, todellisuudelta, kaikki oli hänen silmänsä edessä selvänä ja kirkkaana kuin aurinko sydänpäivällä. Tämä oli kuin ihana unelma, oli kuin olisi hän vaeltanut vieraassa maassa, missä kaikki oli auringonpaistetta, iloa ja laulua.

Esirippu nousi jälleen.

»Kuules, Frits», sanoi Kalle, »tämä on sama kappale kuin se, minkä me näimme Strelitzissä silloin, kun olimme vähällä taittaa niskamme. Tuo pitkähameinen tuolla on sama kuin siellä, ja tuo pienempi, joka on niin lystikkään näköinen, on myös sama.—No, ei nyt hullumpaa!»

Frits oli kuullut vain puolella korvalla, mitä Kalle sanoi. Hänestä tuntui kuin olisi Dorotea seisonut hänen edessään, suruaan valittaen. Se valitus kuului niin surulliselta, mutta samalla niin kauniilta, että hän sai kyyneleet silmiinsä, vaikka hänen sydämensä sykki kuitenkin niin autuaallisesti. Se ei ollut Dorotea, ja kuitenkin se oli hän. Hän olisi ollut halukas uhraamaan sydämensä viimeisen veripisaran tuon vieraan tytön puolesta.

»Katsos vaan häntä!» sanoi Swart. »Minä tarkoitan sitä pientä, en tuota pitkää—kuinka turkasen viehättävältä hän näyttää!—Peijakas, kuinka iloinen ja viehättävä hän on. Minunkin, vanhan miehen sydän oikein lämpenee häntä katsellessa.—Tämä kappale on kyllä hintansa ansainnut.»

»On», sanoi Witt, »tämä kappale on hyvä. Soisin että hän saisi armaansa.»

»Äh, naapuri», sanoi Swart, »nehän vain kääntävät ihmisten silmät, nehän teeskentelevät koko ajan! Entäs kaikki tämä laulaminen ja hoilaaminen? Menettelevätkö esimerkiksi meidän puolen pojat ja tytöt sillä tavoin? Kas, kun et sinä voi ymmärtää sitä!»

»Nyt tulee se toinen!—Katsos, katsos!» sanoi Witt.

»Hän on liian ylhäinen, naapuri! Liian hieno! On mahdollista, että hän on hyvä tyttö, mutta minusta hän on liian ylhäinen. Muuten voin sinulle sanoa, että minä säälin häntä. Katsos vain, kuinka hän pyytää miestä olemaan menemättä rotkoon! Ne pyytävät sitä molemmat, mutta hän ei näy voivan olla menemättä? Ei, se tyhmä aasi menee rotkoon!»

»No, nyt alkaa noituminen», sanoi Witt. »Minä soisin, että olisimme kaukana täältä; täällä rupeaa oikein pelottamaan, kun katselee noita monia pääkalloja ja kaikkia muita pirun juonia—katsos tuotakin nenäihmistä! Kuule, miten hän huutaa!—Se on paholainen!—Nyt ovat yhtyneet ne molemmat, joiden piti tulla yhteen!—tämä on kauheata ajatella!»

»Hyi!» sanoi Swart. »Se heittiö pitäisi hirttää lähimpään puuhun. Onhan se oikea roisto. Se tahtoo myydä itsensä paholaiselle saadakseen tyttöparan vietyksi pauloihinsa.»

»Frits», sanoi Kalle, »tämä on sama kappale kuin se, minkä me näimme Strelitzissä silloin kun meidän täytyi lähteä kypälämäkeen.—Olkaa nyt varoillanne, sillä muutaman silmänräpäyksen kuluttua meidän täytyy lähteä pois!»

»Kas niin», sanoi Swart, »nyt se on tehty: Tuolla menee Maks vuoreen paholaisen kanssa; nyt alkaa luotien valaminen.»

»Ei, naapuri», sanoi Witt, »minä en enää kauempaa tahdo olla täällä, minä pelkään. Kuules, kuinka maa järisee! Katsos, kuinka tarhapöllö räpistelee siipiään! Kuule, kuinka salamet sähisevät,—ja nyt! Nyt on taas pimeä yö! Kuuletko, kuinka kaikki hornanhenget nauravat ja kirkuvat! Oikein jyminä käy. Ja katsos, nyt alkaa se hurja metsästys! Ei naapuri—tule! Lempo täällä viipyköön! Kuules, nyt huutaa hän *seitsemän*.»

»Pitäkää kiinni, nyt saamme hypätä!» huusi Kalle samassa.

Tuskin oli hän saanut nämä sanat suustaan, kun vahtimestari tuli hänen luokseen, tarttui kohteliaasti hänen käsivarteensa ja talutti hänet ulos.

»Kas tämäpä on kaunista», sanoi Swart. »Sinun tyhmä poikasi rupee kiljumaan ja sinä itse menet tainnoksiin.—Tyynnyhän nyt toki, naapuri!»

Esirippu laskeutui taas.

* * * * *

Swart lohdutteli Wittä.

»Älähän nyt toki, naapuri, sanon!—luulenpa melkein, että sinä itket!»

»En», sanoi Witt, »en minä itke! Minä olen palvellut herttuaani ja ollut liikkeellä niin öisin kuin päivisin, mutta paholaisen ja villin metsästyksen kanssa en minä tahdo olla missään tekemisissä. Peikkoja minä aina olen pelännyt.»

Vihdoin hän tuli järkiinsä ja toipui hieman.

Esirippu nousi jälleen, ja Frits kuuli Dorotean rukoilevan hänen ja hänen sielunsa iankaikkisen autuuden puolesta.

Sanomattoman ihanaa on, kun ihminen, joka rakastaa meitä enemmän kuin mitään muuta maan päällä, kohottaa kätensä taivasta kohti ja rukoilee meidän puolestamme, kun olemme joutuneet väärälle tielle.

»Katsos», sanoi Swart, »tuossa se pieni tyttö taas on, ja miten kiire hänellä on! kuinka hän juoksee edestakaisin kuin rotta ristiäisissä. No, tämäpä vasta on hauskaa nähdä. Mutta kuulehan kummia! Nyt ne laulavat meidän puolen laulua hääsepeleestä:

Hääsepeleen me kiedomme silkillä sinisellä!

Kuinkahan ihmeellä se laulu on tullut tänne Berliniin?»

»No, naapuri», sanoi Witt, »onhan joku saattanut kuulla sitä laulua meillä laulettavan ja mielistyä siihen niin, että on opetellut sen ulkoa. Mutta eivätpä ne täällä kuitenkaan osaa sitä oikein laulaa; Fiia Schult laulaa sen paljoo paremmin. Hän rallattelikin sitä lakkaamatta, kunnes suutuin ja ajoin hänet tiehensä talostani.»

»Kas, kas nyt!» sanoi Swart. »Nyt siitä joku tulee, sanoi Bolsenthal tullessaan tupaan. Siinä on kuningas koko seurueensa kanssa; vanha metsänvartijakin on mukana.—Se on sentään kaunis laulu, ja kuules, kuinka he osaavat soittaa torvea, aivan kuuluu kuin olisi Ivenackin kreivi metsästävässä. Niin, naapuri, kyllä täytyy tunnustaa, että he osaavat käyttää suutaan ja laulaa niin että kuuluu!»

»Katsos vanhaa metsänvartijaa!» sanoi Witt, »nyt panee hän torven huulilleen, nyt puhalttaa hän,—katsos, kuinka kaikki kerääntyvät koolle—ja Maks seisoo tuossa kuin härkä. Maltas, nyt ampuu hän koelaukauksen!»

»Eihän hän vaan mahtane olla niin hullu, että ampuu», sanoi Swart, »hänellähän on paholaisen luodit pyssyssään.—Ei voi koskaan tietää, minne semmoiset lentävät.»

Maks tähtäsi.

Koko katsomossa vallitsi niin täydellinen hiljaisuus, että olisi saattanut kuulla rotan juoksevan yli permannon.

Silloin Swart huusi ylhäältä parvelta:

»Hän ampuu! Hän ampuu! Älä ammu, älä ammu, senkin tyhmä piru!»

Vahtimestari talutti hänet oitis ulos.

Witt hiipi perästä.

»Herra», sanoi Swart, »ajetaanko minut pois senvuoksi, että tahdon pelastaa onnettoman ihmisen? Kyllä tämä menee jo todellakin liian pitkälle!»

Frits oli nyt yksinään jälellä.

Hän oli unohtanut koko ympäristönsä, hän ei kuullut eikä nähnyt muuta kuin mitä näyttämöllä tapahtui. Hän tunsu elävänsä täydelleen mukana, ja hän oli melkein varma, että tämä kaikki oli tapahtunut hänelle ja Dorotealle. Ja kun esirippu laskeusi, tuntui hänestä, että koko maailma oli hänet hyljännyt, että taivas oli häneltä sulkeutunut ja kaikki ollut mennyttä. Vain viimeisen laulun sävel soi vielä hänen sielussaan yhtä surullisena ja suloisena kuin Dorotean viimeinen sana:

»Hyvästi!»

XVIII.

Varhain seuraavana aamuna läksivät matkamiehemme rautatienasemalle. Kalle ja Frits kantoivat arkkua ja ukot eväitä.

Nyt oli vain kysymys, mitä rataa heidän piti matkustaa.

»Kas tässä asuu leipuri», sanoi Swart, »ne ihmiset nousevat tavallisesti aikaisin. Minäpä menen sieltä kysymään.»

Swart meni myymälään ja kysyi, tahtoisiko leipuri hyväntahtoisesti sanoa, mikä rautatie vei Belgiaan.

»Belgiaan? Belgiaan? Te kai tarkoitate Schlesiaa?»

»On mahdollista, että sitä sanotaan sillä nimellä Berlinin kielellä», sanoi Swart.

Leipuri antoi tarvittavat tiedot, ja ystävämme menivät nyt sille asemalle, jolta juna läksi Schlesiaan.

Monien mutkien ja reistailujen jälkeen he osuivat pilettiluukulle, jossa eräs hyvin kohtelias herra pisti heidän käteensä paperilapun.

»Kas niin», sanoi Swart, »tällä passilla me voimme matkustaa vaikka halki koko maan, ja sittenhän on kaikki hyvin, jos on totta, mitä isäntämme eilen sanoi, että nimittäin olemme perillä jo ylihuomenna.»

»Se olisi suotavaa», sanoi Witt. »Mutta katsohan, kaikki vaunut ovat peräkkäin kuin hanhet ja kaikki ne kulkevat rautajäljissä. Katsos tuota suurta arkkua, joka kulkee tuossa edes ja takaisin.—No mutta—sillähän on savupiippukin. Kas, kas, nyt on varmaan paha merrassa. Se savuaa ja ähkii ja potkii ja mylvii,—ja näes, kuinka höyry tupruaa sen sieraimista, kun se kulkee ohitsemme. Ja mikä meno ja ähellis! Sehän on ihka elävä peto! Kaikkea sitä pitää nähdä ennenkuin kuolee!

»Niin, naapuri», sanoi Swart, »eilen teatterissa en minä ensinkään pelännyt, sillä minä tiesin, että ne vain käänsivät meidän silmämme. Mutta tuommoiset ajopelit ilman hevosia, ne alkavat minua peloittaa. Onhan tässä samanlainen meteli kuin noita-akkain ratsastaessa Blocksbergiin. Kuule, kuinka se paholainen viheltää!»

»Ei, se on mies, joka viheltää», sanoi Kalle, »tuo musta joka istuu arkun peräpuolella. Ja lyönpä vaikka vetoa, että arkussa on hevonen.»

»Niin, poikani», sanoi ukko Witt, »se on kyllä luultavaa. Eihän tässä tiedä mitä oikeastaan ajattelisi. Kuinkas sanoikaan Hanna Schult: 'Olkoonpa se kummitus tai meidän Juhani, niin on sillä kumminkin paholainen, sisässään.'»

Nyt he astuivat vaunuun, ja ukko Witt rupesi jälleen pelkäämään. Swartilla oli täysi työ koettaessaan rauhoittaa häntä.

»Naapuri», sanoi hän, »katsohan noita muita ihmisiä täällä vaunussa! Nehän istuvat aivan rauhallisina, ja luuletkos, että ne olisivat niin rauhallisia, jos paholainen olisi heitä viemässä? Ja jos sinä nyt niin kauheasti pelkää, niin istu lähemmäksi minua! Mehän istumme tässä niin mukavasti kuin omissa tuvissamme, ja olemmehan me ainakin kuivalla maalla.—Ja te, pojat, pidelkää lujasti penkistä kiinni älkääkää töllöttäkö siinä suut auki niinkuin odottaisitte paistettujen kyyhkysten lentävän suihin! Painakaa hatut lujasti päähän!»

Hän tuuppasi poikaansa kylkeen.

»Muuttaudu tänne lähemmäksi, ja pure hampaasi lujasti yhteen, jottei kielesi jää niiden väliin, kun tästä nyt lähdetään.—Kas niin, nyt se lähti!»

»Kas, kuinka hitaasti se menee», huudahti Witt, »enpä olisi tätä koskaan uskonut.»

»Niin, se menee nyt vain käymäjalkaa», selitti Kalle.

»Nyt se juoksee tasaista hölkkää», sanoi Witt.

»Nyt se juoksee hyvää ravia», sanoi Swart. Ja pistäen päänsä ulos akkunasta: »Nyt hurjimus laukkaa täyttä karkua! Pidelkää kiinni nyt!— nyt mennään hirvittävää vauhtia! Katsokaa, katsokaa, kuinka se sähisee ja räiskyy ja kiitää kuin vimattu! Koko maailma lentää taaksepäin!»

Ukko Witt istui onnettoman odotellen viimeistä hetkeänsä. Hän risti kätensä ja sanoi Swartille:

»Herra Jumala, naapuri Swart! Kunhan se peto vain ei pillastuisi!»

»Pure sinä hampaasi yhteen, naapuri!» sanoi Swart. »Mikäs auttaisi, jos pillastuisikin? Kuoltava meidän kerran kuitenkin on, samantekevä siis, tapahtuuko se tällä tai jollain muulla tavalla. Nyt ei auta mikään; me olemme täällä ja saamme pitää hyvänämme mitä tapahtuneekin.»

* * * * *

He saapuivat ensimmäiselle asemalle.

Vaunut hiljensivät vauhtia ja ukko Swart sanoi:

»Ptruu, kas niin, kas niin, ptruu!» aivan kuin olisi hänellä ollut ohjokset käsissään.

Vaununovi avattiin.

»Minäpä tahtoisin mielelläni nähdä, kuinka näitten ajopelien laita oikeastaan on», sanoi Kalle lähtien vaunusta. »Saas nähdä, taluttavatko ne uusia hevosia arkkuun», sanoi hän mennessään.

Hän asteli nyt edestakaisin asemasillalla tarkastellen kaikkea, ja hänen juuri miettiessään junan salaisuutta veturi vihelsi ja juna lähti liikkeelle.

Kalle ei siitä hämmästynyt. Hän vain seiso i ja töllisteli suu auki. Hän kuuli Swartin sanovan:

»Heittäydy perään riippumaan!»

Kalle päätti seurata neuvoa. Hän odotti viimeistä vaunua. Ja kun tämä juhlallisesti oli vierinyt ohi, kokosi hän takkinsa liepeet ja läksi juoksemaan junan jälkeen. Mutta se kiiti pois avara an maailmaan, ja Kalle jäi hengästyneenä katsomaan sen menoa, kunnes se kokonaan katosi näkyvistä.

No, Kalle poikaseni, mitä nyt aiot tehdä? Siinä sinä nyt seisot kuin härkä vuorella, kynsit korvasi taustaa ja kuultelet mesiäisiä. Sinähän muuten kuulut viisaitten joukkoon. Missä on nyt viisautesi?

Entä Witt ja Swart? He kulkevat huimaa vauhtia ulos avara an maailmaan. Swart lohduttelee Witt iä, jonka mieli on taas käynyt murheelliseksi:

»Rauhoitu toki, naapuri! Kyllä Kalle sinut vielä löytää! Ei kestä kauaa ennenkuin hän on matkalla Belgiaan. Hän on pian täällä meidän luonamme. Toinen olisi ollut asia, jos minun tyhmä poikani olisi unohtanut itsensä jälkeen.—Nyt sinä, Frits, istut alallasi, liikahtamattakaan, jotta voin löytää sinut! Vaunut näkyvät pysähtyvän tähän, ja minä menen nyt ulos katsomaan, olisiko Kalle heittäytynyt perään riippumaan, ja samalla saamaan jotain juodakseni.»

Sanottu ja tehty. Swart meni hakemaan Kalle Witt iä, mutta missään ei Kallea näkynyt, ja kun ukko oli saanut tämän asian selväksi, meni hän sammuttamaan janoaan.

Hän näki erään viinurin hääräilevän tarjoilupöydän ääressä.

»Kuulehan, poikaseni», sanoi hän, »annas minulle oikein hyvä likööri!»

»Het i, herra»,—ja viinuri juoksi tilattua tavaraa noutamaan, silleikaa kun Swart kaiveli taskujaan maksaakseen—mutta hiivatti soikoon!—hän ei löytänyt sopivia pieniä rahoja. Vihdoin sai hän maksetuksi ja aikoi juuri siemaista liköörinsä, kun juna vihelsi.

»Mitä lempoja», huusi hän, »odota nyt silmänräpäys, minä tulen heti!»

Mutta juna ei välittänyt huudosta, vaan kiisi menojaan.

»Tämäpä vasta kaunis juttu», sanoi Swart raapien korvallistaan.

Frits ja Witt matkustivat nyt kahden ulos avara an maailmaan, kunnes juna taas pysähtyi.

»Nyt en minä enää rupea tässä istumaan», sanoi Frits ukolle. »Matkustakaa te yksinänne Belgiaan, mutta minä nouse n tässä pois ja menen etsimään isääni.»

»Frits», sanoi Witt, »ethän toki tahdo jättää minua yksinäni onnettomuuteen?»

Ja hän rukoili Fritsiä jäämään.

Mutta Frits astui ulos ja ovi suljettiin.

Juna vihelsi.

Ukko Witt pisti päänsä ulos akkunasta ja heilutti hattuaan.

»Frits Swart», huusi hän, »Frits, kuule ... sana vain! Sano toki isällesi että hänen täyt....»

Juna kiisi eteenpäin ja Witt oli nyt matkalla Belgiaan.

Frits ei kuullut, mitä ukko huusi; hän ajatteli vain pastorin Henrikin sanoja, että he kyllä tulisivat takaisin Berliiniin joutumatta koskaan Belgiaan.

Ukko Witt istui vaunussa syvästi murheellisena.

»Lukkari sanoi, että hauskaa on sentään matkustella!» sanoi hän. »Soisinpa, että hän nyt olisi kynsissäni. Ja Swart, minun vanha naapurini, vakuutti minulle samaa, niin että minä vanha pöllö menin ansaan ja uskoin heidän sanansa tosiksi.—Tässä voi ihminen aivan menehtyä!»

Wittin pää painui alas rinnalle, ja hän muistutti nyt suuresti vanhaa, sateessa kastunutta kanaa.

»Hyvät ihmiset, mitä minun on tehtävä?»

Juna pysähtyi, Witt meni ulos ja meni erään kirjavakauluksisen miehen luo, joka seiso i lähellä.

»Hyvä herra», sanoi hän, »nyt en minä enää tahdo matkustaa pitemmälle!»

»Ei ole tarpeenkaan, hyvä mies», vastasi puhuteltu.

»Kunpa olisin pastorin Henrikin luona Berlinissä! Milloin voin päästä sinne?»

»Iltapäivällä kello neljä lähtee juna sinne, joten pääsette perille hyvissä ajoin.»

»Parhaat kiitokset siitä tiedosta!» sanoi Witt hattuaan nostaen.

Hän istuutui penkille.

»Mitenkähän minun lopulta käyneekään», huokasi hän. »Lukkari ja Swart puhuivat matkustamisen hauskuudesta. Nyt istuu lukkari kotonaan tuvassa ja naapuri Swart juo likööriä, mutta kukaan kristitty ihminen ei välitä siitä, miten minulle käy! Ja missä minä oikeastaan olen? Olenko minä Belgiassa vai en? Voi, kunpa olisin kotona eukkoni luona ja kunpa naapuri Swart istuisi tässä minun sijassani.»

XIX.

Nyt he olivat eroitetut toisistaan.

Tässä istui Witt puhellen itsekseen, niinkuin jo olen kertonut.

Lähiasemalta juoksi Frits yli mäkien, kunnaitten, kenttien ja niittyjen hakien isäänsä, seuraavalla istui ukko Swart ryypiskellen likööriä ja haukkuen Wittiiä, poikaansa, ja koko maailmaa, ja neljännellä asemalla istui Kalle Witt aitauksella heilutellen keltahousuisia koipiaan edestakaisin. Hänen ympärilleen oli kerääntynyt suuri väkijoukko, joka kummaili, kuinka erinomaisesti hän osasi heilutella sääriään.

»Hyvä isä», sanoi Witt, »kunpa nyt olisin kotona!»

Frits sanoi:

»Kunpa olisin kotona äidin luona!»

Ukko Swart sanoi:

»Tästä alkaa tulla kirokun kirjava juttu!»

Ja Kalle sanoi:

»Mitä hyötyä minulla on siitä, että istun tässä ja heiluttelen jalkojani.»

Mutta jokainen heistä sanoi:

»Voi, kun oltaisiin pastorin Henrikin luona!»

Ja he päättivät äkkiä kukin matkustaa takaisin Berliiniin.

Niin he ajattelivat ja niin myös tapahtui kuin he olivat ajatelleet.

Samana iltana olivat he jälleen Berlinissä, ilman että kukaan heistä oli sattunut tapaamaan toista. Ainoastaan kun Frits astui ulos vaunusta, luuli hän näkevänsä jotain keltaista vilahtelevan edessään. Hän katsoi tarkemmin, ja mikä ilo! Sehän oli keltahousuinen Kalle!

»Kalle Witt, pysähdy!» huusi Frits. »Olipa erinomainen asia, että tapasin sinut.»

»No, älä ihmeessä, sinäkö se olet?» sanoi Kalle. »Minä luulin sinun olevan ukkojen kanssa matkalla Belgiaan.»

»En sinne päinkään, me olemme kaikki joutuneet eroon toisistamme.— Etkö ole nähnyt minun isääni?»

»En.»

»Mutta kuinka minä sentään tulinkaan iloiseksi nähdessäni sinun sinisen takkisi ja keltaiset housusi!»

»Peijakas periköön ne molemmat, niin housut kuin takin», sanoi Kalle. »Siellä, mihin te jätitte minut,

oli niin turkasen kaunis tyttö. Sen minä sanon sinulle, Frits, että hän oli kaunis kuin prinsessa. No, minä menen hänen luokseen ja sanon:

'Tahdotteko tehdä minulle sen kunnian, että annatte minulle pienen naukun?'

No, minä tyhjennän lasin, saan toisen sijaan, ja vieläpä kolmannenkin, ja silloin mieleni käy niin kummalliseksi. Minä menen tarjoilupöydän luokse ja suikkaan hänelle suuta,—kylläs tunnet Kalle Wittin!

'Herra', sanoi hän, 'hävetkää vähän!'

Eikä aikaakaan, niin sain korvapuustin, oikein maiskahtavan korvapuustin, ja samalla joku toinen löi hattuni myttyyn, niin että se painui korvieni yli.

'Mitä', sanoin minä, 'mitä tämä merkitsee?'

Mutta silloin joku kolmas antoi minulle aika kolauksen niskaani, ja sitten alkoivat kaikki huutaa:

'Ajakaa ulos se talonpojan-tolvana!'

Ja niin he heittivät minut suin päin ulos ovesta ja—katsohan vain— repivät toisen liepeen takistani! Se oli jo toinen tällä kirotulla matkalla!—Niin, siinä minä vaivainen nyt istuin. Isäni oli poissa, te olitte poissa ja minä kökötin siinä kuin sammakko liukkaalla jäällä.»

»No siitä älä nyt enää välitä, Kalle», sanoi Frits, »mutta nyt meidän täytyy saada selko Henrikistä, jotta saamme yösjän hänen luonaan.»

»Aivan niin, mutta poiketaanpas ensin tuonne sisälle. Siinä on kinkku ikkunassa ja sinne minä tahdon mennä, sillä olen nälissäni kuin susi; en ole syönyt mitään koko päivänä.»

He menivät sisälle, ja Kalle söi kuin hengen edestä, ja hyvä baijerilainen olut vain kartutti hänen ruokahaluansa. Frits söi myös halukkaasti, eikä aikaakaan, niin olivat he unohtaneet päivän vaivat ja vastukset.

»Mutta hyvänen aika», sanoi Frits viimein, »kello on jo puoli yksitoista! Tule, Kalle, meidän on mentävä, jos mieli päästä Henrikin luo.»

He menivät.

Mutta mitä nyt? He astuivat ja astuivat ja katselivat ympärilleen ja seisautuivat löytämättä Henrikin asuntoa. He rupesivat viimein kyselemään.

»Hyvä herra, ettekö voi sanoa, missä pastorin Henrikki asuu?»

Kukaan ei tietänyt. Kaikki, joilta he tätä kysyivät, tuijottivat heihin päätä pudistellen, luullen kai heitä mielipuoliksi.

Vihdoin tulivat he Vaaliruhtinaan sillalle.

»Kas niin», sanoi Kalle, »nyt minä osaan. Me menemme vain ensin vasemmalle, sitten yli sillan, sitten kappaleen matkaa takaisinpäin, sitten vasemmalle, sitten poikkeamme oikealle ja menemme katua alas.— Ja olisipa ihme, elleimme löytäisi sitä taloa!»

XX.

He astuivat katua ylös ja toista alas ja Kalle ohjasi. Vihdoin he pysähtyivät.

»Kuules, Frits, sikäli kuin voin muistaa, on se tämä viheriäinen talo.»

»Niin minäkin muistelen», sanoi Frits. »Mutta tämä ovihan on sininen ja hänen ovensa on vihreä.»

»Eikö sinulla ole silmiä päässäsi?» huudahti Kalle.

»Ovi on sininen», sanoi Frits.

»Ei, se on vihreä», sanoi Kalle.

»Se on sininen!» vakuutti Frits.

»Eipäs, kun vihreä!—Lempo sinut vieköön sinisine ovinesi!» ärjäsi Kalle.

Nyt tuli palovartija paikalle.

»Mitäs meteliä täällä pidetään? Mitä tämä merkitsee?» sanoi hän.

»Herra», sanoi Frits, »tässä ei ole mitään pahoja tekeillä. Me tahtoisimme vain tietää, eikö tässä asu eräs ylioppilas, ja eikö se ole pastorin Henriikki?»

»Asuu kyllä. Häntä sanotaan yleisesti 'lempeäksi Henriikiksi'», sanoi vartija. »Minä päästin hänet äsken sisälle, ja hän sanoi, että hetkisen kuluttua tulisi pari hänen ystävänsä ja toveriansa, joille minun myös on avattava ovi.»

Vartijan tätä sanoessa avattiin eräs akkuna ja joku huusi heille:

»Mikä on hätänä? No, joko te nyt viimeinkin tulette, senkin vanhat kameelit! Olut on erinomaista tänä iltana!»

»Hän odottaa meitä», sanoi Kalle Witt.

Vartija aukaisi oven.

»Tänä iltana teille mahtaa tulla hyvin hauskaa siellä ylhäällä. Mutta älkää nyt vain tulko liian iloisiksi, sen neuvon minä teille annan.»

Näillä Kallelle ja Fritsille käsittämättömillä sanoilla päästi yövartija ystävämmen pimeään porraskäytävään ja väänsi oven lukkoon.

Kalle ja Frits kömpivät nyt portaita. Viimein he pysähtyivät erääseen käytävään.

»Henrikki», huusi Frits, »avaa toki ovi, jotta voimme nähdä, missä olemme!»

Ovi aukeni ja pitkä mies, kynttilä kädessään tuli esille.

Mutta mitä ihmeitä! Eihän se ollutkaan Henriikki! Iso punaviiksinen mies, jolla oli punainen yönuttu yllään, rillit punaisella, turpealla nenällä, pitkä piippu hampaissa ja pieni osakuntalakki päässä,—semmoinen oli olento, joka täytti koko ovenaukeaman.

Kovasti hämmästyivät sekä Kalle että Frits.

»No, jumalauta», sanoi olento mahtavalla bassoäänellä, »kauan te olettekin viipyneet. Te olette tietysti olleet ulkona haljuilemassa, vai onko mamseli taas vetänyt vanhaa Hukefritsiä nenästä?»

»Ei, herra», sanoi Kalle, »niin ei ole tapahtunut; me emme vain osanneet löytää tätä kirottua taloa.»

»No jo nyt on piru irti», ärjyi olento, »keitä te oikeastaan olette?»

»Me olemme Frits Swart ja Kalle Witt.»

»Kaksi tolvanaa, saakeli soikoon! Minä odotan Hukefritsiä ja Punasta ja silloin tulette te, pässinpäät! Mitä te täältä tahdotte?»

»Emme me mitään tahdo, herra! Me luulimme vain, että Henriikki olisi antanut meille yösijan ja vähän rahaa lainaksi.»

»Rahaa lainaksi? Tahdotteko te pilkata minua? Pois täältä!—Minä olen itse vipannut jo seitsemän lukukautta!»

Näin sanoen hän heitti heidät suinpäin alas portaita.

Nyt alkoi taistelu semmoinen kuin Leipzigin ja Waterloon luona.

»Ulos moukat!»

»Frits, auta minua!»

Ulkopuolella oli samaan aikaan aika meteli.

Oikea Hukefrits ja »Punanen» olivat saapuneet ja tahtoivat kaikin mokomin päästä sisälle.

Mutta vartija ei tahtonut päästää heitä.

»Teillä ei ole täällä mitään tekemistä», sanoi hän, »ne, jotka ovat siellä sisällä, ovat siellä, ja minä olen saanut käskyn avata vain kahdelle.»

»Me tahdomme ulos!» huusi Kalle sisäpuolelta.

»Me tahdomme sisään!» huusi »Punanen» ulkopuolelta. »Avaa heti, orja!»

Ja hän antoi vartijalle aika kolauksen.

Mitä piti vartija-paran tehdä?

Hän avasi.

Samassa kaksi olentoa syöksyi sisään ja kaksi ulos. Nyt tarttui vartija vihellyspilliinsä ja vihelsi viheltämistään, kimeästi ja vihlovasti, niin että se olisi voinut kiviäkin liikuttaa.

Kun meidän poikaparkamme rauhallisesti läksivät astumaan katua ylöspäin, tuli poliisi juosten.

»Mikä hätänä?»

»Tappelu huoneessa», vastasi vartija, »ehkä murtovarkaus.»

Samassa tarttui kaksi poliisia poikia niskasta ja talutti heidät putkaan, jossa heidät sijoitettiin koppiin n:o 1.

»Herrajesta, mehän olemme rehellisiä ihmisiä!»

»Hyvin mahdollista, mutta rauhoittukaa nyt huomiseksi», sanoi poliisikomisarius.

Siinä he nyt istuivat.

»Voi», sanoi Frits, »Jumala ties, missä isä nyt on! Ja mitä sanoisivat äiti ja Dorotea, jos he saisivat tietää, että me istumme putkassa?»

Ja kyöneleet juoksivat pitkin Fritsin poskia.

»Voi, Frits», sanoi Kalle ajatellen Wittin emäntää, »kunpa nyt olisin kotona äidin luona.» Ja Kalle heittäytyi sänkyyn, jossa rupesi potkimaan pelkästä mielihaikeudesta ja kodinkaipuusta.

Yhtäkkiä kuului liikettä ja joku sanoi:

»No, no, eukkoseni, älä nyt potki, vaan nuku rauhallisesti! Nyt sinä olet vetänyt peitteen pois päältäni!»

»Äh, naapuri», sanoi toinen, »älä nyt potki ja vääntelehdi tuolla tavoin, vaan makaa tynesti selälläsi ja anna toisenkin vähän nukkua!»

»Jumalan kiitos», huudahti Frits.

»Siinä ovat ukot», huusi Kalle.

»Kas, pojathan siellä ovatkin», sanoi Swart, joka tällävälin oli täydelleen herännyt.—»Kuinka hiidessä te olette tänne joutuneet?»

»Ei se meidän syyimme ollut», sanoi Frits.

»Poika», sanoi Swart, »kuinka voit sinä tehdä minulle semmoisen häpeän —ja vielä vieraassa maassa —että sinut on pantu putkaan?»

»No, isä, älkää nyt suotta suuttuko! Istuttehan te itsekin täällä, ja kuitenkin tahdotte torua meitä!»

»Kuules, Frits, minä sanon sinulle, minkävuoksi isäsi ja minä istumme näköjään putkassa», ehätti ukko Witt. »Näetkös, se oli...»

»No, se vielä puuttui», huusi Swart, tuupaten Wittä kylkeen.—»Oletko sinä hullu?» kuiskasi hän, »sittenhän he eivät enää välittäisi meistä vähääkään. Ei heidän tarvitse sitä tietää. Se on meidän oma salaisuutemme.»

»Naapuri», kuiskasi Witt takaisin, »kuinka sinä voit luulla minua niin tyhmäksi? En minä meidän salaisuuttamme ilmaise!—No, pojat», sanoi hän, »mitenkä teidän päähänne voikaan pälkähtää, että me

muka olisimme tapelleet ja siitä syystä istuisimme täällä? Ei, me istumme täällä hyveittemme vuoksi, ja kun meillä ei ollut kortteeria, niin me hankimme sen itsellemme.»

»No», sanoi Swart, »parasta kaikesta kuitenkin on, että olemme jälleen saaneet pojat käsiimme. Rupea sinä nyt vaan nukkumaan ja jätä hyveemme toistaiseksi rauhaan!»

XXI.

Seuraavana aamuna kello kahdeksan avattiin ovi ja meidän matkamiehemme vietiin muiden yövieraiden mukana kuulusteltaviksi. Kovin ukko Swart häpesi nähdessään missä hienossa seurassa hän oli ollut.

»Voi, naapuri», sanoi hän Wittille, »ajatteles, että saamme olla kaikkien noiden roikaleiden parissa! Vähät siitä muuten, mutta kun pojat ovat mukana ja nyt saavat nähdä vanhempiansa häpeän.»

Mutta tässä ei auttanut mikään, heidän täytyi astua sisälle, ja heidän sisään tullessaan istui kuulusteluhuoneessa eräs mies, jota sanottiin reistraattoriksi.—Ukko Swart piti häntä jonkinlaisena sotatuomarina. Hänen vierellään seisojaksi poliisi.

He astuivat kuulustelijain luo, ja nyt alkoi sadella kysymyksiä.

Mistä kotoisin? Mihin matka? Minkätähden? Millä tavoin? Missä poliisi oli ottanut heidät kiinni? Minkätähden heidät oli otettu kiinni, ja missä heidän passinsa olivat?

Ukko Swart oli nyt täydellisesti tointunut tajuihinsa ja kyllä hän osasi vastata näihin kysymyksiin, mutta kun hänen piti kertoa, kuinka he olivat joutuneet putkaan, sanoi hän:

»Herra sotatuomari! Minä tahdon totuudenmukaisesti kertoa kaikki, mutta näettekös, ei sovi, että meidän lapsemme kuulevat sitä, sillä me voisimme sen kautta joutua huonoon valoon heidän silmissään.»

Kalle ja Frits vietiin ulos, ja Swart alkoi kertoa:

»No, kuten sanottu, minä tulen rautatieltä ja tahdon mennä pastorin Henrikin luokse. Minä kuljen ja kuljen ja haen ja haen ja kyselen ihmisiltä, mutta kukaan ei voi minua opastaa. Nyt tuli hämärä, ja minä yhä kuljin pimeässä ja hain pastorin Henriikkiä. Vihdoin sanoin minä itselleni:

'Swart', minä sanoin, 'jos sinä vielä jatkat tätä kävelyä, niin sinä ehkä eksyt. Kunpa sinä vain tietäisit jonkun paikan, mihin voisit mennä!'

Eräs mies tuli vastaani kadulla, ja häneltä minä kysyin:

'Sanokaa minulle', minä sanoin, 'ettekö tiedä mitään paikkaa, missä saisin olla yötä?'

'Sanon', vastasi mies. 'Menkää tanssihuoneustoon; siellä saatte istua miten kauan hyvänsä!'

'Missä on semmoinen?' kysyin minä.

'Tässä aivan lähellä, vasemmalla', sanoi hän. 'Minä saatan teidät sinne.'

Minä seurasin häntä. Voi, herra sotatuomari, minä en ole ollenkaan arka luonnoltani, mutta kun minä näin naapurini Wittin tanssivan korean naisen kanssa, jonka kanssa hän oleskeli koko ajan, olin minä lentää selälleni. Minä en tahtonut uskoa omia silmiäni. Niin, herra sotatuomari, minä tulinkin peräti noloksi. Vihdoin minä huusin:

'Witt, onko paholainen mennyt sinuun vielä vanhoina päivinäsi?'

Ja katsokaas, herra sotatuomari, kun minä olin näin sanonut, niin ukko Witt nauraa röhötti ja irvisteli ja iski silmää ja muiskutteli suutaan ja hieroi kouriaan ja löi kättään kupeelleen eikä voinut aavistaakaan, kenen kynsiin hän oli joutunut. Minusta hän oli kuin Uuden testamentin tuhlaajapoika, joka sokeasti heittäytyi onnettomuuteen ja josta meillä kotona riippuu seinällä kaunis kuva.

'Kuules, naapuri', sanoin minä, 'oletko sinä menettänyt häpysi, kun rupeat seurustelemaan tuommoisen ihmisen kanssa? Tule heti paikalla pois!'

'Hih, naapuri', sanoi hän, 'katsos vaan mamselia!'

'Minä sinulle annan mamselia', sanoin minä. 'Etkö sinä, sen huuhkaja, näe, ettei se ole mikään mamseli, vaan lintu?'

Ja, herra sotatuomari, se oli todellakin semmoinen yölintu. Senvuoksi minä tartuin Wittia kauluksesta, mutta tuskin olin saanut hänet vedetyksi pois tanssista, kun syntyi hirmuinen meteli. Kaikki syöksyivät meidän kimppuumme ja rupesivat lyömään meitä. Ja, herra sotatuomari, kun minulla on oikeus puolellani, niin minä annan takaisin vointini mukaan, ja sen minä teinkin. Mutta silloin tuli poliisi väliin ja vei meidät putkaan. Siellä tapasimme poikamme, jotka olivat joutuneet miltei samanlaiseen pulaan. Niin, herra, niin on asianlaita, ja minä valehtelisin, jos puhuisin enemmän.»

»Herra sotatuomari», sanoi nyt Wittkin, »meidät kaikki on otettu kiinni sentähden, että emme osanneet paremmin menetellä ja meidän hyveittemme tähden. Sentähden me jouduimme putkaan, herra!»

No, »sotatuomari» nauroi salavihkaa partaansa, ja kun hän oli saanut selville, että he yleensä olivat siivoa väkeä, antoi hän heidän mennä ja pani erään poliisipalvelijan opastamaan heitä pastorin Henrikin luo.

XXII.

»Täällä me nyt taas olemme, herra Henriikki!» sanoi Swart.

»Minä arvasin sen.»

»Ja», jatkoi Swart, »viime yönä minä tuumin itsekseni, että taitaisi olla viisainta jättää koko matka sikseen. Me olemme viime yön viettäneet putkassa, ja muutenkin on meille tapahtunut niin paljon ikävyyksiä, että minä puolestani olen saanut tarpeeksi koko matkasta.»

»Niin, naapuri Swart», sanoi Witt, »Jumalan kiitos, että pääsimme jälleen vapaiksi. Minäkin luulen olevan viisainta, että palaamme kotia eukkojemme luo.»

»Se on helposti sanottu, naapuri, mutta kun sitten eukkomme kysyvät meiltä, olemmeko olleet Belgiassa ja miten matka luonnistui, niin mitä me heille vastaamme?»

»Vähät siitä!» sanoi Henriikki. »Se on senaikainen murhe ja siitä te kyllä selviätte. Minä neuvoisin teitä—vaikka se ehkä tuntuukin teistä väsyttävältä—jo tänään nousemaan postivaunuun, niin olette jo huomenaamalla Alt-Strelitzissä, ja lopun matkaa voitte käydä jalkaisin. Teidän tavaranne minä perin rautatieltä ja lähetän ne teidän jälestänne. Ja huomatkaas mitä sanon: jo huomenillalla istutte te kotona puurokuppienne ääressä!»

»Luulenpa että se olisi parasta», sanoi Swart.

»Siinä sinä olet oikeassa», sanoi Witt. »Se olisi kyllä parasta.»

»Ja jos se tuleekin vähän maksamaan meille, niin samantekevä», sanoi Swart. »No, hyvästi sitten, herra Henriikki! Kiirehdi nyt, naapuri, jotta pääsemme lähtemään!»

He menivät ja pian istuivat he postivaunussa. Eikä kestänyt kauaa ennenkuin he vaipuivat sikeään uneen, ja kello seitsemän seuraavana aamuna he saapuivat nukkuvaan tilassa Alt-Strelitziin.

Täällä he söivät tukevan aamiaisen ja läksivät sitten jalkaisin taivaltamaan kotoa kohden.

Omiin ajatuksiinsa vaipuneina he astelivat kukin, puhumatta säällistä sanaa toisillensa.

Kalle Witt tosin silloin tällöin avasi suunsa ja jonkun sanan tokasi silloin tällöin myöskin ukko Witt, mutta ukko Swart oli pahalla tuulella; hän oli peräti harmissaan senjohdosta, että hänen täytyi palata eukkonsa luo ja kotikylään tyhjin toimin. Mitähän mahtaa eukko nyt sanoa? Kuinka uskaltaisi hän eukkonsa kanssa enää koskaan kinailuun? Olihan hän ennenkin aina joutunut häviölle, ja nyt tuli lisäksi tämä kirottu matka, nyt hän ei enää koskaan saisi rauhaa.

Frits Swart oli iloinen. Hän meni onneansa vastaan ja ajatteli, mitä hän ja Dorotea sanoisivat toisilleen, kun he ensi kerran toisensa tapaavat.

Kalle Witt ei ylipäänsä ollut erittäin alakuloinen. Saattoihan hän kantaa vihreätä takkiaian yhtä hyvin

kotikylässä kuin Berlinissä, ja kun se kerran vain oli hänen yllänsä, niin täytyi kaikkien tyttöjen ehdottomasti luoda häneen silmänsä.

Ukko Witt ajatteli heinäntekoa ja ilmoja.

»Minä pelkään», sanoi hän, »että me saamme rajuilman illaksi. Taivas käy pilveen, ilma on niin helteinen ja kärpäset ovat vihaisia. Jollei rajuilma mene muualle, niin me kastumme läpimärjiksi ennenkuin olemme kotona.»

»Jospa ei pahempaa olisikaan kuin se!» sanoi Swart. »Märän takin saa kyllä aina kuivaksi, mutta saatpa nähdä, että me saamme paljon epämiellyttävämmän vastaanoton. Saat nähdä että tässä tapahtuu jotain kauheaa. Muuten en tunne eukkoani oikein.»

»Kuules, naapuri», sanoi Witt, »antaa niiden sanoa mitä tahtovat, me emme anna sen liikuttaa itseämme, vaan vaikenemme visusti.—Mutta kas, nyt alkaakin jo sataa!»

He olivat jo lähellä kotoa, heidän kylänsä oli aivan heidän edessään, mutta nyt alkoi sataa kuin saavista kaataen.

Ukko Swart kutsui Fritsin syrjemmälle ja sanoi hänelle:

»Kuules, poikani, minä tahdon kysyä sinulta yhtä asiaa: Enkö minä aina ole ollut sinua kohtaan hyvä isä? Enkö minä ole pitänyt sinusta huolta kuin ainoasta lapsestani? Vastaa, poika! Enkö minä aina ole katsonut sinun parastasi?»

»Olette, isä, te olette aina ollut minulle hellä isä!»

»Ja tahdon edelleenkin olla», sanoi Swart. »Ja mitä sinun kosintaasi tulee, niin saat nähdä, että minä harrastan sinun parastasi, ja jos äitisi panee vastaan, niin tule vain minun luokseni, kyllä minä autan sinua. Sinä saat Dorotean, siitä voit olla varma! Mutta nyt sinä et saa jättää minua pulaan—minä tosin voin siitä itsekin selvittää—mutta näetkös, minun ikäiseni mies ei mielellään halua tulla pahoinpidellyksi. Sinä tiedät, että äitisi on hyvin kiivasluontoinen, ja jos sinä nyt menet kotia ja kerrot hänelle kaiken, niin voi tapahtua, että hän tyyntyy eikä sano minulle vihoissaan mitään. Ei sinun lainkaan tarvitse valehdella, sillä valhe, poikani, on valhe, mutta totuutta sinun ei myöskään tarvitse sanoa hänelle, sillä se ei olisi hänelle hyväksi. Sinä voit mennä keskitietä ja sanoa, ettemme tulleet Belgiaan sen vuoksi, että meidät matkalla valtasi kauhea koti-ikävä. Me tulimme niin surullisiksi ajatellessamme, että olimme jättäneet hänet yksinään kotiin, ja sen vuoksi me päätimme matkustaa takaisin kotiin. Melkein näin sinun pitää sanoa. Mutta sinä et millään ehdolla saa kertoa, että me olemme istuneet putkassa ja että olemme olleet oikeuden edessä Strelitzissä! Älä myöskään virka hänelle sanaakaan rahoista, muista, ei sanakaan rahoista! Sinä tiedät, että äitisi on hyvin tarkka siinä kohden. Älä myöskään kerro hänelle mitään siitä, mitä meille tapahtui metsässä, äläkä siitä, että meidät ajettiin ulos teatterista äläkä siitä, kuinka minun kävi rautatiellä!

Jos näistä sanot sanankin, niin minä en enää tule näkemään rauhallista hetkeä elämäni aikana.»

Frits lupasi olla vaiti, ja nyt lähtivät hän ja Kalle edeltäpäin kotiin.

Ukot istuutuivat pensaan juurelle, joka ei kuitenkaan suojellut heitä sateelta. He istuivat kotvan kyyrysissään, sanaakaan vaihtamatta.

Vihdoin sanoi Swart Wittille:

»Mitä on elämä, naapuri?»

»Se on totta se; siinä sinä olet aivan oikeassa, niinkuin aina olen sinulle sanonut.»

»Mitä on elämä?» jatkoi Swart. »Ajatteles että kahdeksan päivää takaperin me ajoimme tästä omilla rattailtamme, ja kukapa silloin olisi voinut uskoa, että me tänään istuisimme tässä rankkasateessa,—aivan kuin kaksi sammakkoa! No, minun puolestani satakoon miten paljon tahansa. Kun vain *se* olisi pian ohitse!»

»Niin minäkin ajattelen», sanoi Witt, »kun vain *se* olisi pian ohitse!»

»Mitä on elämä?» sanoi Swart vielä kerran. »Se on kuin aura ilman terää, harava ilman piitä, koira ilman häntää. Ja minä todistan sen sinulle: Tänään me voisimme olla ties miten kaukana, ja kuitenkin me istumme tässä rankkasateessa kuin kaksi ukulia.»

»Sinä olet oikeassa», sanoi Witt. »Tässä me istumme odotellen, että sade menisi ohitse. Herra ties, kuinka kauan me saamme istua tässä.—Muuten olen minäkin tehnyt havaintoja. Sanoppa, kuinka on mahdollista, että minulla on molemmissa jaloissani saappaat, ja että minulta kuitenkin puuttuu toinen

sukkani? Sinä kysyit minulta: mitä on elämä? ja minä kysyn sinulta: missä on minun sukkani?»

»Sinun sukkasi? Mitä? Oletko sinä järjiltäsi? Saappaat ovat jaloissasi, ja kuitenkin on toinen sukkasi poissa. Voihan siitä ihan menettää järkensä. Tämäpä taas on kaunis juttu!»

»Samaa minäkin. Se on varma asia. Enkä minä lainkaan voi käsittää, kuinka se on voinut tapahtua; olenhan minä aina niin varovainen.»

»Älä sinä turhia kehu!» sanoi Swart. »Sinä olet kuin pikku lapsi kaikissa asioissa. Onpa todellakin hyvä, että jälleen olemme kotona, sillä muuten sinä olisit vihdoinkin menettänyt kaiken mitä sinulla on: pitkät korvat päästäsi, ja vihdoinkin kai itse pääsikin. Voiko kukaan ajatella hullumpaa: mies, jolla on saappaat jaloissaan, hukkaa sukkansa. Ei, se...»

XXIII.

Ukkojen näin mietiskellessä tämän elämän toiloja kiiruhtivat Kalle ja Frits nopein askelin kylään. Kello saattoi olla viiden vaiheilla. Frits astui niin nopeasti, että Kalle tuskin saattoi häntä seurata. Eikä viipynyt kauaa ennenkuin he olivat mäellä, johon näkyi koko kylä.

He näkivät edessään rakkaat kotinsa.

Suloista on, kun näin ensi kerran pitkän poissaolon jälkeen näkee vanhempiensa asunnon, ja sydän sykkii kahta nopeammin ajatellessa, että yhdessä noista olkikattoisista majoista sykkii sydän meille, että uskollinen käsivarsi siellä odottaa saadakseen kiertyä kaulallemme ja estääkseen meitä enää koskaan irti pääsemästä.

Niin sykki myös Frits Swartin sydän hänen nähdessään kotikylän leviävän edessään ja eroittaessaan isänsä talon olkikaton puiden oksien välistä. Se sydän oli ollut niin kylmä hänen vaeltaessaan ulkona avarassa maailmassa; kuinka kiireesti se nyt sykkikään, kun hän katseli vanhaa kotitaloa. Kuinka ihana olikaan tuo olkikattoinen talo puutarhoineen, kotieläimineen, ympärillä lainehtivine viljapeltoineen! Semmoinen talo oli parasta maailmassa.

He lähestyivät kotoa yhä enemmän. He tulivat tienhaaraan, ja siinä he erosivat. Kalle meni vasemmalle ja Frits oikealle, pitkin kapeaa kujaa, joka johti hänen kotiinsa.

Hän pysähtyi lukkarin puutarhan luona.

Mahtaisikohan Dorotea olla näkösellä?

Hän katsahti oksien välitse puutarhaan. Vanha seljapuu oli jo kukkinut loppuun, ja kuinka tarkoin hän katselikin, niin mistään hän ei keksinyt Doroteaa.

Voi sinua tyhmää poikaa! Eihän Dorotea siellä sateessa istunut, nythän satoi!

Frits huokasi syvään ja jatkoi matkaansa. Pian seisoivat hän kotipihalla.

Siellä oli kaikki niin hiljaista ja rauhallista; ei kuulunut hiiren hiiskaustakaan; sadepisarot putoilivat pihan kivitykselle. Frits meni porstuan ovelle—ja kas, samalla juoksi vanha Vahti ulos ja hyökkäsi muristen hänen kimppuunsa. »Oletko sinä hullu, vanha toveri? Etkö sinä tunne isäntääsi enää?» No, nyt se sentään näki, kuka se oli, ja se rupesti hyppelemään ilosta niin korkealle kuin vanhat jalat sallivat, juoksi haukkuen hänen ympärillään, hyppäsi hänen rintaansa vasten, ja joka karva sen vanhassa hännässä näytti huutavan: »Hurraa! meidän Frits on tullut kotiin!»

Frits meni porstuaan, mutta sielläkään ei ollut ketään. Hän meni tuvan ovelle, nosti sen säppiä ja avattuaan oven näki hän Dorotean istuvan ikkunan ääressä ja äitinsä hänen vieressään. Äiti oli pannut käsivartensa tytön kaulalle ja taputteli häntä poskelle ja oli niin syventynyt keskusteluun, ettei kuullut poikansa tuloa.

»Ole huoletti, rakas Dorotea», sanoi hän, »kyllä minä ukon opetan, kunhan hän palaa takaisin maailman-matkoiltaan. Hän on vienyt pojan meiltä, ja hän saa myös toimittaa hänet takaisin, ja jollei hän tahdo, niin rupean minä laulamaan hänelle semmoista virttä, että hän tulee lauhkeaksi kuin lammas!»

Yhtäkkiä hän huomasi Fritsin.

»Herra Jeesus, Dorotea», huusi hän, »tuossahan on Frits aivan kuin ilmielävänä. Frits, poikani, puhu, oletko se sinä, vai kummitteletko sinä?»

»Kyllä se olen minä, äiti!»

»Mistä sinä tulet? Miten olet päässyt ovesta sisälle?»

Ja eukko hyppäsi hänen kaulaansa, suuteli häntä niin että paukahti ja kysyi ehtimiseen:

»Mutta, Frits, mistä sinä tulet? Kerro nyt, miten kaikki on tapahtunut!

Missä isäsi on? Eikö hänkin tule kotiin? Ja missä ovat naapuri Witt ja Kalle?—Etkö sinä näe, että Dorotea seisoo tuossa? Mikset sinä mene suutelemaan häntä, pöllö?»

Dorotea seisoi siinä riemullisen hämmästyksen valtaamana ja ihana loiste väikkyi hänen silmissään, mutta sitten ujous tuli ja maalasi hänen poskilleen helakat ruusut. Hänestä tuntui kuin taivas olisi ollut avoinna, mutta kun hänen piti astua sinne sisälle, huusi ääni hänelle: »Pysähdy, mene takaisin! Taivas ei ole ihmislapsia varten!» Sitten oli kuin olisi hän ollut aavalla merellä ja aallot riehuvat hänen ympärillään milloin korkeina kuin vuoret, milloin syvinä kuin laaksot. Ja myrsky kiidätti pilviä, joista satoi sankkoja raekuuroja. Mutta rauhallinen, hymyilevä satama oli lähellä, se viittasi häntä luokseen ja kukat tuoksuivat, satakielet lauloivat, ja ääni sanoi: »Tule, lapsiparka! Myrsky on ohitse!»

Frits ei koskaan olisi voinut uneksiakaan saavansa tällaista vastaanottoa. Hänen oma äitinsä käski häntä suutelemaan Doroteaa! Mutta kun hän aikoi noudattaa käskyä ja syleillä tyttöä, syöksyi eukko väliin ja erotti heidät.

»Poika», sanoi hän, »mitä sinä ajattelet? Sinä tahdot syleillä Doroteaa, vaikka olet läpimärkä. Eihän sinulla ole kuivaa tilkkaa ylläsi! Minä kyllä tiedän mitä kastuminen voi merkitä!—Mutta hyvä isä, minähän en ole muistanut kysyä sinulta, etkö sinä tahdo jotain syödäksesi. Sinulla on varmaan hyvin nälkä?»

Eukko juoksi keittiöön. Frits ja Dorotea istuivat nyt kahden tuvassa, ja jos suu ei mitään puhunut, niin puhuivatpa kuitenkin silmät ja puhuipa myös lämmin kädenpuserrus, ja Dorotean pieni ruususuu vastasi niin moneen kysymykseen, kun Frits veti hänet lähemmä itseään, ja hänen huulensa tekivät kysymyksiä. Hän uudisti lakkaamatta saman kysymyksen, ja Dorotea loi silmänsä maahan ja antoi aina saman vastauksen.

Niin he istuivat siinä ikionnellisina haastellen rakkauden autuasta kieltä, he lauloivat tuota vanhaa laulua, joka, kun sitä kerran on laulettu oikeaan aikaan, soipi läpi koko elämän, mutta jota kukin ihminen laulaa vain kerran elämässään.

* * * * *

Vihdoin tuli Swartin emäntä jälleen tupaan. Hän oli kyllä kiirehtinyt minkä oli voinut, mutta onneksi oli hän tullut ajatelleeksi, että Frits tarvitsi jotain lämmintäkin syödäksensä, ja se häntä oli pidättänyt niin kauan keittiössä.

»Kas niin, Frits-poikaseni, syö nyt! Syö nyt niin paljon kuin suinkin jaksat! Sinä raukka et ehkä ole saanut mitään suuhusi koko päivänä?— Ei mutta katsos, Dorotea, katsos vaan eikö hän ole kasvanut? Nouses oikein suoraksi, poikani!—Lihamakkara on juuri otettu savustumasta ja minun munapuuroani sinun myös pitää maistaa! Missä isäsi on? Missä hän viipyy? Nyt minä olen kysynyt sitä sinulta jumala ties kuinka monta kertaa, mutta en ole vielä saanut mitään vastausta!»

»Te voitte olla huoletta, äiti! Kyllä isä tulee.—Eihän hän vielä koskaan ole tullut liian myöhään illalliselle», vastasi Frits.

Niin he nyt istuivat haastellen ja jaaritellen, kysellen ja vastaillen, ja niinpä viimein illan hämärtyessä kuului askelia eteisestä, ovi aukeni ja ukko Swart tuli varovaisesti hiipien sisälle ja vilkuili ympärilleen arasti kuin vanha vaivainen syntinen. Mutta kun hän oli kunnolla päässyt sisälle, niin hän piilottautui lukkarin taakse, jonka hän oli tavannut tiellä ja tuonut mukanaan vastaanottamaan ensimmäistä ryöppyä.

»Hyvää iltaa!» sanoi lukkari

»Hyvää iltaa!» sanoi ukko Swart. »Te olette kai kaikki terveinä? Tottakai sinä sait minun kirjeeni? Herran isä, kuinka nyt sataa; minä olen märkä kuin uitettu koira!»

»Se on oikein sinulle, senkin maankiertäjä», sanoi Swartin emäntä. »Mutta minkätähden sinä annoit Fritsin juosta yksin kotiin? Minkätähden te ette tulleet yhdessä?»

»Sen tein minä vain hyvydestä ja sulasta rakkaudesta sinuun», sanoi ukko. »Olisi ehkä vaikuttanut haitallisesti sinun terveyteesi, jos olisin tullut aivan äkkiarvaamatta, ilmoittamatta tulostani edeltäpäin. Sinä ehkä olisit voinut kuolla pelkästä ilosta!»

»Niin pahasti, luullakseni, minulle sentään ei olisi käynyt», sanoi eukko. »Mutta ettekö tahtoisi tulla minun kanssani vähän tänne syrjemmä, naapuri? Minulla olisi kana kynittävänä teidän kanssanne», sanoi hän lukkarille, vetäen hänet mukanaan tuvannurkkaan.

Eukko kertoi siellä lukkarille, että hän oli tehnyt semmoisen päätöksen, että Frits ja Dorotea menisivät naimisiin.

»Ja, naapuri», sanoi hän, »saattepa nähdä, että minä kyllä saan asian päättymään tahtoni mukaan. Minä läksytän ukkoa semmoisella voimalla hänen kulkulaisuudestaan, että hän kyllä taipuu.»

Vastakkaisessa nurkassa seisoivat Swart ja Frits keskustellen.

»Minä tunnen itseni murheelliseksi kuin katumussunnuntaina», sanoi ukko, »ja näetkös, jos minä puolestani olenkin myöntyväinen, niin ei asia siitä vähääkään parane. Lukkarin minä ehkä voisin saada taipumaan, mutta äitisi tulee olemaan uppiskainen kuin synti; sen saat nähdä!»

»Ah, isä—»

»Älä puhukaan, ei siitä ole mitään apua! Jos tätä kirottua matkaa ei olisi ollut,—hän tulee sillä minua kiduttamaan kuolinpäivääni saakka. Kas, nyt tulee hän lukkarin kanssa suoraan tänne meidän luoksemme. Nyt myrsky alkaa!»

Frits meni Dorotean luo ja poistui hänen kanssaan huoneesta.

Eukko asettui nyt miehensä eteen kädet puuskassa. Lukkari seisoi vieressä jokainen hiuskarva pystyssä, ja Swart alkoi tuntea itsensä hyvin nöyräksi ja katuvaiseksi.

»No, eukkoseni, älä nyt huoli olla vihoissasi! Annetaan asian olla, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut.

»Sinä maankiertäjä! Sinä komeljanttari! Onko se enää laitaa, että vanha mies lähtee huvikseen kuleksimaan ympäri maailmaa ja kuluttamaan rahaa ja ottaa vielä päälle päätteeksi viattoman lapsiraukan mukaansa! Vai etkö sinä ole vienyt pois minun ainoata lastani, häh?»

»Mutta rakas....»

»Suus kiinni, sanon minä! Luulenpa, ettet sinä enää edes osaa hävetäkään. Tahdotko sinä vielä kaiken lisäksi olla hävytön minua kohtaan?»

»Tämäpä vasta hauska juttu! Minä tulen kotiin läpimärkinä, ja sitten...»

»Etkös tuki kitaasi, sanon minä! Sinä olet nyt saanut tahtosi täytetyksi, ja nyt sinä istut siinä nokkosissa kaikkine älyinesi ja 'mielipiteinesi.' Sinä olet nyt käynyt suurissa kaupungeissa, sinä olet opettanut lapselle korkeampaa maanviljelystä, nyt sinä olet yhtä hyvä kuin se Güstrowin typerä yhdistys, joka tietää, kuinka ulkomailla sontaa luodaan—sinä ehkä osaat nyt luoda sontaa ranskaksi, sinä—ja nyt sinä sitten istut ja töllistelet siinä senkin, senkin—viides pyörä! Nyt olet *sinä* saanut tahtosi perille, ja nyt on *minun* vuoroni. Minä en tämän enempää tahdo puhua sinun matkastasi, en niin sanaakaan, mutta jos vielä kerran saat sellaisen hullutuksen tyhmään kalloosi, niin saatpa, sanon, saatpa sen maksaa kalliisti!—Ja nyt on minun tahtoni, että Frits menee naimisiin ja että hän nai lukkarin Dorotean, ja siihen sinä saat nyt luvan taipua; muuten nousee semmoinen rajuilma, jollaista et vielä koskaan ole nähnyt!»

»Hyvä, eukkoseni, hyvä! Minä suostun herran nimessä! Frits ja minä olemmekin jo sopin...»

»No, sepä kaunista!—Vai niin! Te teette sopimuksia keskenänne ja teillä on salaisuuksia, joista minä, hänen äitinsä, en tiedä mitään!»

»No, no, eukko, älä nyt kajoa siihen! Lukkari seisoo tässä; kysykäämme häneltä, suostuuko hän siihen, että Frits nai hänen tyttärensä.—No, mitä te sanotte, naapuri?»

»Mitä minä sanon», sanoi lukkari. »Minä sanon, että se on minulle suuri kunnia, ja minä annan suostumukseni silmänräpäystäkään arvelematta. Koulussa ei ollut ainoatakaan lasta, josta minulla olisi ollut niin paljon iloa kuin Fritsistä. Herra pastori sanoi myöskin, että kysyipä hän siltä pojalta mitä tahansa piplianhistoriasta ja katkismuksesta, niin aina hän vastasi paikalleen. Maantieteessä oli tosin Kalle Witt häntä etevämpi, ja kirjoituksessa myöskin, ja Kalle osasi paremmin prameilla—hän piti siihen aikaan lakkia kallellaan—mutta mitä ahkeruuteen ja hyviin tapoihin tulee, niin oli Frits häntä etevämpi, ja senvuoksi minä annan suostumukseni Dorotean nimessä. Saakoot he toisensa. Surun kalvava mato on

viime aikoina niin jäytännyt Dorotean sydäntä. Jumalalle olkoon ylistys ja kiitos ja kunnia, että asia päättyi näin hyvin!»

XXIV.

Kaikki oli siis selvillä.

Syys läheni, ja kellertävä, teräinen vilja aaltoili pellolla odottaen leikkaajain sirppejä. Ja muuanna päivänä sirpit tulivat ja vilja leikattiin.

Frits leikkasi ja Dorotea sitoi lyhteelle, ja kun tyttö ei välistä jaksanut seurata rotevaa leikkuumiestä, laski Frits sirpin kuhilaille ja kokosi viljan sitomiin, kunnes Dorotea sai hänet kiinni.

Kun lyhteet kuhilaissa olivat kuivaneet ja olivat ajettavat riiheen, heitti Frits ne ylös rattaille ja Dorotea teki kuormaa. Sen hän tekikin niin hyvin kuin olisi hän tottunut siihen lapsuudesta pitäen.

Ukko Swart hymyili ja hieroi tyytyväisenä kouriaan.

»Äiti hoi», huusi hän, »tules tänne katsomaan tätä kuormaa ja sano, onko ketään, joka voisi tehdä sen paremmin? Tämän kuorman on Dorotea tehnyt!»

»Ei», vastasi ukko. »Kuinka on mahdollista, isä, tehdä näin kelpo kuormia ja puhua yläsaksaa ja laulaa koreita lauluja ja lukea ja kirjoittaa kirjoitusta? Ei, semmoista miniää ei ole toista koko maailmassa!

»Siinä sinä olet oikeassa, naapurin emäntä», sanoi Witt. »Enkö minä aina ole sanonut sitä? Soisinpa todellakin, että hän olisi *minun* miniäni, että Kalle olisi ottanut hänet!»

»Se olisi ollut paha tytölle; hän on liian hyvä Kallelle», sanoi Swart.

»Ei, naapuri, hän on ja tulee aina olemaan *minun* miniäni!»

Elonkorjuu oli ohi.

Dorotea istui nyt myötäjäisiään neuloen ja Frits tutki almanakkaa vain nähdäkseen pitkältäkö vielä oli ensimmäiseen perjantaihin Mikonpäivän jälkeen.

»Katsos», sanoi ukko Swart, »kuinka poika on muuttunut. Päivät pitkät hän nyt vain tutkii almanakkaa, jota hän ei koskaan ennen käskemättä tehnyt!»

»Oppia ikä kaikki», vastasi lukkari. »Ja almanakkaa hän tutkii varmaankin saadakseen selville tuleeko nyt sopivia ilmoja ajaa odelmaheinää korjuuseen.»

Sunnuntai tuli.

Kirkonkellot soivat kun Frits ja Dorotea rinnatusten astuivat kirkkoon. Tänään, oli hääpäivä. Schultz ja Bolt ja Suhr ja Witt ja muut naapurit astuivat vaimoineen heidän jälestään.

Kellot helkähtivät niin tavattoman soinnukkaasti ja ihanasti tänään.

»Kuulkaas vaan, kuinka lukkari osaa tänään soittaa kuinka hyvä tahti hänellä on! Mutta nytpä onkin Dorotean hääpäivä!»

Kun he tulivat kirkon portille, syntyi äkkiä pieni hälinä tässä rauhallisessa juhlakulkueessa.

»Mitä nyt on tapahtunut?» kysyttiin toinen toiseltaan.

Nähtiin kuinka Swartin emäntä tunkihe niin nopeasti kuin voi Dorotean luo ja itki ja huusi.

»Voi, minun Jumalani, että näin piti käydä, lapseni! Juuri tällä samalla paikalla minä kerran käyttäydyin niin häpeällisesti sinua kohtaan. Rakas tyttäreni, sano, voitko antaa minulle sitä koskaan anteeksi?»

»Sydämestäni sen voin!» sanoi Dorotea ja kiersi kätensä eukon kaulalle, ja Frits hyväili ja lohdutteli häntä myös, sanoen, että äidin sopii olla huoletti, kyllä Dorotea jo kauan sitten oli antanut kaikki anteeksi.

»Niin, naapuri», sanoi ukko Swart ukko Wittille, »häneen menee välistä ilmetty paholainen, mutta minä sanon sinulle, naapuri, että hänen sydämensä on oikeata tavaraa!»

He menivät kirkkoon.

Pappi seisoj jo alttarilla eikä kestänyt kauaa ennenkuin lukkarikin tuli. Kiire hänellä oli, herra paratkoon. Pientä hölkkää juosten saapui hän ja pyyhkieli hikeä otsaltaan. Mikä juhmallisuus lukkarin olemuksessa! Mikä ryhti! Mutta tänään hän edustikin kahta ominaisuuttansa: isää ja lukkaria.

Pastori piti vihkimäpuheensa. Hän puhui iloista ja suruista, jotka hääparia tulisivat avioliiton aikana kohtaamaan. Ja kun hän selitti heille, mitä rakkaus oli, puristivat he äänettöminä toinen toisensa kättä, ja kun hän kysyi heiltä, tahtoivatko he rakastaa toisiaan niin myötä-kuin vastoinikäymisessä, kuului kumpaisenkin huulilta niin selvä, kaikuva »tahdon», että jokainen huomasi vastauksen tulleen sydämestä.

Ja kyöneleet valuivat pitkin Dorotean poskia.

Hänen pimeä yönsä oli nyt loppunut, häikäisevästi säteilevä aurinko oli noussut ja loi nyt päivänpaistetta hänen sydämeensä.

Nyt astui Swart pitkin kirkon käytävää kiittämään pastoria kauniista puheesta ja kysymään, sopiiko herra pastorille ja tahtoisiko hän tehdä heille sen kunnian, että tulisi maistamaan eukon kanasoppaa ja tahtoisivatko rouva pastorska ja herra pastorin rakkaat lapset myös käydä häätalossa. Pastori vastasi, että hänelle tuotti suurta huvia saada olla läsnä tämmöisissä häissä ja että hän ja koko hänen perheensä, suurimmasta pienimpään, tulisivat.

Nyt läksi koko hääseurue kotiinpäin.

Syömään ruvettaessa tuli Swartin emännälle kiire. Vaikka hän olikin kovin »ruumiikas», juoksi hän ketterästi ympäri häätuvan ja keittiön väliä. Hän antoi Swartille kolauksen niskaan, jotta tämä istuisi suorempana, ja kyökkipiika sai keittiössä korvapuustin senvuoksi että oli kaatanut vadillisen kanasoppaa ukko Wittin syliin. Lyhyesti sanoen, emäntä ehti kaikkialle, ja varsinkin kävi hän kehoittamassa vieraita syömään hänen makupalojaan, milloin siellä milloin täällä.

»No, hyvä lukkari, ottakaa vielä vähän lisää. Ei täällä nyt ruoka kesken lopu!»

Lukkarin luota hän meni papin luo.

»Te ette syö mitään, herra pastori! Tässä on oikein hyvä pala», sanoi hän ja pani kokonaisen kanan pastorin lautaselle.

Niin hoiteli hän muitakin vieraitaan.

»Pitäkää puolianne, ottakaa eteenne! Vielä pieni palanen! Kas niin, kyllä te sen vielä jaksatte syödä. Eihän joka päivä häissä olla!»

Herra pastori esitti nyt morsiusparin maljan, ja kun se oli juotu, nousi lukkari:

»Mitä asiaan tulee, niin emme me molemmat vanhat, naapuri Swart ja minä, voi muuta tehdä kuin koettaa säilyttää yksimielisyyttä. Morsiamen isänä seison minä tässä ja puhun Doroteasta ja Fritsistä ja sanon, että jos te joutuisitte kerran epäsopuun ja sanoisitte toisillenne katkeria sanoja, niin rakkaus lentäisi tiehensä ja elämä muuttuisi sietämättömäksi ja te istuisitte kuin sammakot liukkaalla jäällä. Herra pastori kyllä ymmärtää, mitä minä tarkoitan.»

»Eläkööt lapsemme!» huusi ukko Swart.

»Eläkööt!» huusi myös Witt.

»Eläköön morsiuspari!» huusi koko hääkansa ja kaikki kilistivät lasia.

»Morsian ja sulhanen eläkö-ö-t!»

Nyt juoksi Jokkum Schultz sisälle:

»Pelimannit tulevat! Pelimannit tulevat!»

Heti oli pystyssä jokainen, kellä jalat oli. Huudettiin: »pois pöydät ja tuolit, lattia puhtaaksi!» ja salaman nopeudella oli lattia saatu tyhjäksi.

»Hei, Buring, siveleppäs sompaasi, hei! Ja Brummer, pane bassoviulusi möräämään!»

Buring viritti viulunsa, hartsasi käyränsä ja sivalsi viulustaan helisevän ruotsin-kartillin.

»Tilulilulittan-tii! Hei, tästä tanssista minä pidän!«

Ja viulu helisi ja karkeloi, kuvaten kuinka pojat ja tytöt pyörähtävät huimaavassa tahdissa ympäri lattiaa.

Ja Brummerin bassoviulu ehätti mukaan, möräten:

»Miks' elämä ja tanssin meno täällä; mistä iloitaan?« johon huilu vastasi: »elämä on lyhyt, lyhyt, mutta rakkaus, suloinen rakkaus pysyy iankaikkisesti.«

Ja säkkipilli toittoti ja symbaali kilahteli:

»Lapsoset, lapsoset, tanssimaan—Dorotean häitä ja rakkautta!«

Ja klanetti kuulutti kirkkaalla äänellä:

»Pikku Dorotea sai paljon kärsiä, mutta nyt on häät ja hän on saanut Fritsinsä!«

Ja kaikki soittimet yhtyivät riemulliseen rakkauden ylistykseen.

* * * * *

»Pois alta nyt! Pois tieltä!« huusi Juhani ukko Swartille.

Ensi parina tulivat Dorotea ja Frits.

»Katsos kuinka kaunis hän on, ja kuinka Frits pusertaa hänen kättään! Katsos, kuinka hyvin hänen leninkinsä istuu ja kuinka kaunis hänen kruununsa on! Sanon sinulle, Riikka, että jos joku tulisi minua tänä iltana kosimaan, niin empimättä ottaisin hänet.«

Nyt tulivat pastorin Henriikki ja Karolina.

»Kuka se oli, Riikka?«

»Pastorin Henriikki.«

»Entä kukas tyttö on?«

»No etkö sinä häntä tunne? Sehän on pitäjänvoudin Karoliina, joka on niin ihastunut Henriikkiin.«

Sitten tulivat Kalle Witt ja pastorin Lovisa.

»Kas, kas hänen viheriäistä takkiaa!«

»Niin, hän on aivan kuin keltasirkku, jolta pyrstö on nypitty pois.«

Swart juhllallisena Wittin emännän kanssa ja Witt Swartin emännän kanssa rupesivat nyt tanssimaan.

»Katsos vaan eukkoa, miten ketterä hän on! Mutta joka tapauksessa on aikamoinen työ hänen tanssittamisessaan«, ajatteli Swart.

Samoin ajatteli puolestaan ukko Witt. Hän sylkäsi kouriinsa.

Swart alotti tanssin.

»Sulavasti vain, naapurin emäntä, ei niin liukkaasti! Vitkaan ja arvokkaasti, jalat kauniisti ulospäin ja hieno käännös!«

Nyt Juhani riisui takin yltään, pani hattunsa kallelleen ja meni Riikka Schulzin luo:

»Tules tyttö tanssiin!«

Riikka oli valmis, keräsi hameen ja esiliinan toiseen käteensä ja laski toisen kätensä Juhani olkapäälle, korjattuaan huiviaan. Ja niin sitä mentiin. Riikka pyörähteli nopeasti ja ruumistaan sirosti keinutellen ja Juhani löi tahtia sekä käsillään että jaloillaan.

»Hei, pelimanni, nopeampi ja reilumpi tahti!«

Ja hän notkisteli polviaan, levitti jalkojaan ja lensi vauhdikkaasti pitkin lattiaa Riikan kanssa.

»Varokaa itseänne jokainen! Varpaitanne, herra pastori! Pois jalkasi tieltä, Kalle Schröder!«

Juhani tanssi kuin poika iloisesti ympäri huonetta, ja kas vaan! Kalle Kräuger, Frans Flürk ja Kalle Dus seurasivat hänen esimerkkiään.

»Tule, tule tänne, pikku Jokkum-poikaseni, muuten ne tanssivat sinut nurin!»

Juhani hyppäsi ilmaan. Hyvä isä, miten korkealle hän osasikin hypätä! Kuinka voikaan miesihminen esiintyä tuolla tavoin!

»Hei, pojat!» hihkasi hän. »Minä tanssin nyt yksinäni!»

Hän alkoi tanssia uusia »tuuria», mitä ei kukaan muu osannut—ensin eteenpäin, sitten takaisin ja sitten ympäri. Hän juoksi ja hyppäsi ja polki jalkaa aivan kuin kissa, joka on sattunut saamaan yhden jalkansa veteen, kunnes ukko Bolt vahingossa tuli antaneeksi hänelle semmoisen sysäyksen, että hän joutui istumaan suoraan Swartin emännän syliin.

Nyt tuli »nelituuria», sitten »preussiläistä kolmijakoista» sitten »engelskaa» ja lopuksi »luumunpoimintaa».

Kun se oli tanssittava, meni lukkari papin luo.

»Herra pastori, mitä te arvelette?»

»Mistä niin, Suhr?»

»Minä tarkoitan, arvelisitteko olevan asianhaarojen mukaista, jos minä ottaisin pienen pyörähdyksen Swartin emännän kanssa?»

»No, miks'eipäs se käy päinsä! Soisin, että itsekin olisin vähän nuorempi ja kepeäjalkaisempi kuin olen», vastasi pastori.

Parin silmänräpäyksen kuluttua lensivät nankinihousut ja puuvillahame yli permannon, ja pitäjänvoudin Frits sanoi:

»Katsokaas lukkaria! Meidän ei tarvitse lukea katkismusläksyämme huomiseksi.»

Nyt alkoi »muiskutanssi». Kenen mahtaa lukkari siihen valita?

Mutta hän meni taas ensin pastorin luo kysymään, mitä tämä arvelisi suutelemisesta.

»Riitelisiköhän se minun papillista arvoani vastaan?» kysyi lukkari.

»Suudelkaa te vain minkä jaksatte, Suhr», sanoi pastori.

Ja lukkari meni Swartin emännän luo, kumarsi ja—yks kaks!—suikkasi hänelle suuta vasten huulia.

»Oh, herra jesta, lukkari!» kirkasi eukko säikähdyksissään.

Mutta yleinen ilo ja riemu oli tarttunut lukkariin; hän tanssitti eukkoa ja joka käännöksellä loiskautti hänelle aika muiskun.

»Nyt on lukkari tullut ihan hupsuksi!»

Näin sanoen tilasi ukko Swart isoisän-tanssin:

»Un as uns' Grossvader de Grossmauder namm,
Dor was uns' Grossvader ein Brüdigam!»[1]

[1] Ja silloin kun isoisä isoäidin nai,
niin olihan se isoisä sulhona kai!

Swart tanssi Wittin emännän kanssa.

»Kas niin, naapurin-emäntä—nyt oikealle—nyt vasemmalle—nyt ympäri. No, sehän menee vallon loistavasti!»

Kun isoisän-tanssi oli tanssittu, istuutui vanhempi väki erääseen nurkkaan pelaamaan korttia.

»Ristiä kysytään! Tule ulos! Kaada hertalla! Kas niin! Nyt ruutua päälle!»

Merkillinen onni tuolla kylän seppä-veitikalla. Hän varmaan kurkistelee Wittin kortteihin, sillä Witt häviää häviämistään.

»Hyvästi, herra pastori!—No, joko te nyt menette pois? Kellohan on vasta kaksitoista.—Hyvästi rouva pastorska! Ja kiitoksia käymästänne! Menkää tunkion vieritse, niin ette lankea!—Frits, vintiö, missä sinä nahjustelet? Tule lyhdyllä näyttämään tietä rouva pastorskalle!—Missä se kelvoton poika taas on?—Antakaa anteeksi, rouva pastorska! Minä tulen itse saattamaan. Naapuri Bolt, ota sinä minun korttini; Wittin vuoro on tulla ulos!»

Päivä sarastaa, idän taivaalla leveä, punertava juova ennustaa auringon nousua, ja pian se heittääkin ensimmäiset säteensä ikkunasta sisälle. Pastori ja lapset ovat jo aikoja sitten menneet kotiinsa, mutta ukko Buring vinguttaa yhä vielä viuluansa ja lukkari torkkuu seinää vasten. Hän on niin väsynyt! Nyt tulee Riikka ämpäreineen, Karoliina luutineen ja Juhani varsiharjoineen. Nyt alkaa lattianpuhdistus, jonka aikana vieraat, sikäli kuin työ edistyy, tanssitetaan ulos.

»Mikä hauska alku ja mikä verraton loppu! huusi ukko Swart hypäten korkealle ilmaan ja lyöden kätensä yhteen. »Hyvästi, ja tervetuloa tänään päivällisille, ja huomenna me poljemme vielä jalkaa ja pidämme rämpiäiset! Kas niin, hyvää huomenta! Onnellista kotimatkaa! Katso eteesi, naapuri Witt, äläkä lankee portaissa!»

* * * * *

Jos joku lukijoistani tahtoo vielä tietää jotakin henkilöistä, joihin on tämän kertomuksen kautta tutustunut, niin tarjoan hänelle käteni ja vien hänet eräänä sunnuntai-iltana lukkarin puutarhaan.

Selja kukkii, lehdet ovat tuoreet ja vihreät ja satakieli laulaa. Kaikki on kuin ennenkin, ja ellemme muuta tietäisi, voisimme luulla, ettei hetkeäkään ole kulunut siitä kun viimeksi olimme täällä.

Frits ja Dorotea seisoivat taasen käsitysten, mutta heidän edessään hiekalla leikkii kaksi kultakutrista lasta, kaksi poikaa tuota oikeata kelpolajia—niistä kasvaa kerran kaksi oikein uljasta miestä,—ja Dorotea kumartuu pienemmän yli, nostaa hänet helmaansa seisomaan, silittää hänen tukkaansa, katselee hänen silmiinsä ja suutelee rakasta lasta. Mutta Frits, vanhempi pojista, nousee seisomaan, taapertaa isänsä luokse ja ojentaa molemmat kätensä tätä kohti, ikäänkuin haluten sanoa:

»Minä kanssa! Minä kanssa! Minä tahdon istua isän sylissä. Minkätähden äiti ottaa vain pikkuveljen.»

Isoäiti huutaa hänelle:

»Tule tänne, poikaseni, tule!»

Hän ottaa taskustaan luumuja ja näyttää niitä lapselle.

»Kas tässä! Tässä on lapselle luumuja! Tule, tule, pian, pian, pian!»

Lapsi tulee hymyillen ja eukko ottaa sen syliinsä.

»Hän ei vielä osaa oikein kävellä», sanoo ukko Swart. »Hän ei oikein osaa säilyttää tasapainoa. Tuo pikkunen on paljon rotevampi.»

Ja Dorotea vie pienokaisen isoisälle, ja isoisä antaa hänen pidellä piippua ja kiikuttaa häntä polvellaan.

»Kuinka se on viisas ja ymmärtäväinen!» huudahtaa ukko Swart. »Se oikein repi piipun suustani. Kyllä siitä vielä tulee aika mies, kun joutuu!»

»Niin minäkin arvelen», sanoo lukkari. »Sanon sinulle, Swart, että sillä pojalla on kova luonto. Ajatteles, että se eilen istuessaan minun polvellani veti minua niin kovasti parrasta, että vedet tulivat silmiini. Sen minä sanon sinulle, Dorotea, että älä sinä anna niiden saada tahtoansa aina ja kaikessa, sillä se olisi pahennukseksi!»

Dorotea ottaa nyt taas pienoisen käsivarrelleen, suutelee hänen pientä suutaan ja taputtelee hänen poskiaan.

Ukko Swart istuu tuijottaen maahan niin syvämietteisesti. Hän näyttää ajattelevan erinomaisen tärkeitä asioita, ja näyttää kuin olisivat hänen mielteensä pitkien matkojen päässä.

Nyt hän taas kohottaa päätään ja hänen vanhoilla, ryppyisillä kasvoillaan loistaa ilo ja onnellisuus.

»Ei, Suhr», sanoo hän, »sitä minä en usko. Kyllä Dorotea kasvattaa lapset hyvin. Katsohan esimerkiksi Fritsiä! *Minä* olen lyönyt häntä, *äiti* on lyönyt häntä, ja *sinäkin* olet tehnyt parastasi, mutta kuitenkin meni hänen kasvatuksensa vinoon, sillä kun hänen tuli lähteä matkalle ulos maailmaan, oli hän tyhmä raukka. Eikä siitä matkasta ollut hänelle suurtakaan hyötyä—minun täytyy tunnustaa se. Mutta kas Dorotea, hän on tehnyt Fritsin siksi mieheksi mikä hän nyt on; pelkällä rakkaudella, hyvillä

sanoilla ja suudelmilla ja hyväilyillä, hän vasta on tehnyt pojasta oikean miehen. Katsohan vaan! Dorotea on pelkällä lempeydellä saanut hänet semmoiseksi, että minun melkein täytyy hävetä vanhoina päivinäni poikani rinnalla. Se matka oli tyhmä juttu, mutta sen ansiota kuitenkin oli, että Frits ja Dorotea saivat toisensa, ja sen vuoksi älkäämme puhuko itse matkasta enää mitään. Ihmiset laskettelevat sukkeluuksiaan senjohdosta, mutta lasketelkoot! Eivät ne meihin satu! Eukko ja minä elämme nyt sovussa ja onnellisina, aivan kuin ensimmäisinä häöpäivinämme, ja, naapuri, nekin hyvät päivät, joita sinä nyt vietät, ovat tulleet osaksesi Dorotean, vain Dorotean ansiosta... Ja katsohan nyt poikaa! Hänessä voit aivan selvästi nähdä, että sille, jonka parasta Jumala tarkoittaa, hän antaa hyvän vaimon!»

End of Project Gutenberg's Kahden talonpojan ulkomaan-matka, by Fritz Reuter

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAHDEN TALONPOJAN ULKOMAAN-MATKA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by

the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.